

รายงานการวิจัย
เรื่อง

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวข้าว
ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม

The Community Based Tourism Management at Ban Hua Khua
Kae Dam Subdistrict Kae Dam District MahaSarakham Province

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
กชธมน วงศ์คำ
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY
kochtamon wongkam

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2562

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ชื่อเรื่อง : การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพง จังหวัด
มหาสารคาม
ผู้วิจัย : กชธมน วงศ์คำ
หน่วยงาน : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ปีที่ได้รับทุน : 2561
ปีที่สำเร็จ : 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม มุ่งศึกษาและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ดังนี้ (1) การศึกษาความต้องการและศักยภาพของชุมชน (2) การค้นหา อัตลักษณ์ของชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว (3) การถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและฝึกปฏิบัติ และ (4) การปฏิบัติการท่องเที่ยวโดยชุมชนจริง

จากการศึกษาพบว่า บ้านหัวขัว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ชุมชนมีความพร้อม ความต้องการ และมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม และผลจากการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$; S.D. = 0.63) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.38$; S.D. = 0.65) รองลงมาได้แก่ ด้านองค์กรชุมชน ($\bar{X} = 4.32$; S.D. = 0.71) ด้านการจัดการ ($\bar{X} = 4.26$; S.D. = 0.67) และด้านการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.20$; S.D. = 0.75) ตามลำดับ

TITLE : The Community Based Tourism Management at Ban Hua Khua Kae Dam Subdistrict Kae Dam District MahaSarakhm Province

AUTHOR : kochtamon wongkam

ORGANIZATION : Rajabhat Maha sarakhm University

GRANT YEAR : 2018

Finish YEAR : 2019

ABSTRACT

The intention of the project is to study and develop the management of community based tourism through the participation of the community's members by; (1) Studying the requirements and potentiality of the community. (2) Searching for the identity of the community and analyzing data in order to identify tourist activities (3) Transferring and practising knowledge acquired. (4) Having activities of authentic Tourism by the community.

From the study, Shower that is at Ban Hua Khua Kae Dam Subdistrict Kae Dam District Maha Sarakhm Province is ready, and has potential to be able to manage and indentify tourist activities by their own. they can manage the activity as a learning process for the benefit of visitors based on the sustainable of the environment social and cultural. The result of a survey questionnaire indicated under the community based tourism management has found that the tourists graded Ban Hua Khua at the high level ($\bar{X} = 4.29$; S.D. = 0.63) as follows; Natural resources ($\bar{X} = 4.38$; S.D. = 0.65) Organization ($\bar{X} = 4.32$; S.D. = 0.71) Management ($\bar{X} = 4.26$; S.D. = 0.67) Learning ($\bar{X} = 4.20$; S.D. = 0.75)

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยข้าว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ชุมชนบ้านห้วยข้าว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาอัตลักษณ์และกิจกรรมต่างๆ พร้อมอำนวยความสะดวกด้านสถานที่สถานที่ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำหรับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำกลุ่มชุมชน นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่เอื้อข้อมูลในการทำงานในครั้งนี้ และขอขอบพระคุณนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถามของการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา พร้อมทั้งครอบครัวและญาติพี่น้องของผู้วิจัย ที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจในทุกด้านเสมอมา ความดีและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูตเวทิตาแต่ บิดา มารดา และ ขอมอบสักการะคุณแต่คณาจารย์ทุกท่าน

กชธมน วงศ์คำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

รายงานการวิจัย
เรื่อง

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว
ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม

The Community Based Tourism Management at Ban Hua Khua
Kae Dam Subdistrict Kae Dam District MahaSarakham Province

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
กชธมน วงศ์คำ
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY
kochtamon wongkam

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2562

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ชื่อเรื่อง : การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพง จังหวัด
มหาสารคาม
ผู้วิจัย : กชธมน วงศ์คำ
หน่วยงาน : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ปีที่ได้รับทุน : 2561
ปีที่สำเร็จ : 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม มุ่งศึกษาและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ดังนี้ (1) การศึกษาความต้องการและศักยภาพของชุมชน (2) การค้นหา อัตลักษณ์ของชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว (3) การถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและฝึกปฏิบัติ และ (4) การปฏิบัติการท่องเที่ยวโดยชุมชนจริง

จากการศึกษาพบว่า บ้านหัวขัว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ชุมชนมีความพร้อม ความต้องการ และมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม และผลจากการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$; S.D. = 0.63) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.38$; S.D. = 0.65) รองลงมาได้แก่ ด้านองค์กรชุมชน ($\bar{X} = 4.32$; S.D. = 0.71) ด้านการจัดการ ($\bar{X} = 4.26$; S.D. = 0.67) และด้านการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.20$; S.D. = 0.75) ตามลำดับ

TITLE : The Community Based Tourism Management at Ban Hua Khua Kae Dam Subdistrict Kae Dam District MahaSarakham Province

AUTHOR : kochtamon wongkam

ORGANIZATION : Rajabhat Maha sarakham University

GRANT YEAR : 2018

Finish YEAR : 2019

ABSTRACT

The intention of the project is to study and develop the management of community based tourism through the participation of the community's members by; (1) Studying the requirements and potentiality of the community. (2) Searching for the identity of the community and analyzing data in order to identify tourist activities (3) Transferring and practising knowledge acquired. (4) Having activities of authentic Tourism by the community.

From the study, Shower that is at Ban Hua Khua Kae Dam Subdistrict Kae Dam District Maha Sarakham Province is ready, and has potential to be able to manage and indentify tourist activities by their own. they can manage the activity as a learning process for the benefit of visitors based on the sustainable of the environment social and cultural. The result of a survey questionnaire indicated under the community based tourism management has found that the tourists graded Ban Hua Khua at the high level ($\bar{X} = 4.29$; S.D. = 0.63) as follows; Natural resources ($\bar{X} = 4.38$; S.D. = 0.65) Organization ($\bar{X} = 4.32$; S.D. = 0.71) Management ($\bar{X} = 4.26$; S.D. = 0.67) Learning ($\bar{X} = 4.20$; S.D. = 0.75)

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกด้า อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกด้า อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดมหาสารคามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาอัตลักษณ์และกิจกรรมต่างๆ พร้อมอำนวยความสะดวกด้านสถานที่สถานที่ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำหรับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำกลุ่มชุมชน นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่เอื้อข้อมูลในการทำงานในครั้งนี้ และขอขอบพระคุณนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถามของการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา พร้อมทั้งครอบครัวและญาติพี่น้องของผู้วิจัย ที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจในทุกด้านเสมอมา ความดีและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูตเวทิตาแต่ บิดา มารดา และ ขอมอบสักการะคุณแต่คณาจารย์ทุกท่าน

กชธมน วงศ์คำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญ

หัวเรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ค
ABSTRACT	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ซ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.3 ขอบเขตการวิจัย	3
1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย	3
1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	4
1.6 ขอบเขตด้านพื้นที่	3
1.7 ขอบเขตด้านเวลา	4
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	4
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	6
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน	17
2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	33
2.4 บริบทบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม	38
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	43
2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย	47
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	48
3.1 ระยะเวลาที่ 1 ศึกษาความต้องการของชุมชน	49
3.2 ระยะเวลาที่ 2 สนทนากลุ่ม (Focus Group)	50
3.3 ระยะเวลาที่ 3 การถ่ายทอดความรู้	51
3.4 ระยะเวลาที่ 4 ทดลองปฏิบัติจริง	51

หัวเรื่อง	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	54
4.1 ความต้องการของชุมชน	54
4.2 สันทนาการกลุ่ม (Focus Group)	55
4.3 การถ่ายทอดความรู้	57
4.4 ทดลองปฏิบัติจริง	59
ส่วนที่ 1 การฝึกปฏิบัติจริง	59
ส่วนที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจ	61
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	69
5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	69
5.2 วิธีดำเนินการวิจัย	69
5.3 สรุปผลการวิจัย	70
5.4 อภิปรายผล	77
5.5 ข้อเสนอแนะ	79
บรรณานุกรม	80
ภาคผนวก	84
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	85
ภาคผนวก ข คุณภาพเครื่องมือ	92
ภาคผนวก ค ภาพประกอบกิจกรรมการอบรม	94
ภาคผนวก ง ภาพประกอบกิจกรรมการเสวนา	100
ภาคผนวก จ ภาพผลิตภัณฑ์บ้านหัวขัว	107
ภาคผนวก ฉ ภาพฐานกิจกรรมบ้านหัวขัว	113
ภาคผนวก ช เมนูอาหารท้องถิ่นบ้านหัวขัว	123
ภาคผนวก ซ แหล่งท่องเที่ยวบ้านหัวขัว	127
ประวัติผู้วิจัย	132

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
ตารางที่ 2.1	ขั้นตอนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	25
ตารางที่ 4.1	จำนวน และร้อยละ ข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยว ชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกด้า อำเภอกาด้า จังหวัดมหาสารคาม.....	62
ตารางที่ 4.2	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความคิดเห็นการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกด้า อำเภอกาด้า จังหวัดมหาสารคาม โดยรวม จำแนกตามตัวแปร.....	64
ตารางที่ 4.3	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกด้า อำเภอกาด้า จังหวัดมหาสารคาม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม.....	65
ตารางที่ 4.4	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกด้า อำเภอกาด้า จังหวัดมหาสารคาม ด้านองค์กรชุมชน.....	66
ตารางที่ 4.5	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกด้า อำเภอกาด้า จังหวัดมหาสารคาม ด้านการจัดการ	66
ตารางที่ 4.6	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกด้า อำเภอกาด้า จังหวัดมหาสารคาม ด้านการเรียนรู้.....	66

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
ภาพที่ ค.1	อบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดีโดย ดร.กชมนน วงศ์คำ ประธานโครงการฯ ณ หมู่บ้านหัวขัว	95
ภาพที่ ค.2	ชาวบ้านร่วมกันค้นหาอัตลักษณ์ของหมู่บ้านหัวขัว	96
ภาพที่ ค.3	ดร.กชมนน วงศ์คำ ขณะหารือร่วมกับผู้นำหมู่บ้านเพื่อหาแนวทางใน การปรับปรุงและพัฒนาหมู่บ้านต่อไป.....	97
ภาพที่ ค.4	ดร.กชมนน วงศ์คำ ประธานโครงการฯ กล่าวต้อนรับคณะนักท่องเที่ยว จากบ้านโคกโก่ง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	98
ภาพที่ ค.5	ผู้ใหญ่บ้านกล่าวต้อนรับคณะนักท่องเที่ยวจากบ้านโคกโก่ง จังหวัดกาฬสินธุ์ ..	98
ภาพที่ ค.6	ชาวบ้านหัวขัวเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยวจากบ้านโคกโก่ง จังหวัดกาฬสินธุ์	99
ภาพที่ ง.1	ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวรวมตัวเพื่อรับประทานอาหารเย็นและร่วมการแสดง ณ ศูนย์รวมหมู่บ้านแกดำ.....	101
ภาพที่ ง.2	ในช่วงเย็นผู้นำหมู่บ้านและผู้นำกลุ่มนักท่องเที่ยวได้กล่าวทักทายกันอย่าง เป็นทางการ.....	102
ภาพที่ ง.3	ชาวบ้านร่วมทำพิธีบายศรีสู่ขวัญต้อนรับนักท่องเที่ยว	102
ภาพที่ ง.4	การแสดงฟ้อนภูไทจากชาวบ้านโคกโก่ง.....	103
ภาพที่ ง.5	รำบายศรีแกดำ.....	104
ภาพที่ ง.6	การแสดงเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากชาวบ้านหัวขัว.....	104
ภาพที่ ง.7	รำกลอนชิง การแสดงจากชาวบ้านหัวขัว	105
ภาพที่ ง.8	การแสดงเชิงกระโจมจากชาวบ้านหัวขัว	105
ภาพที่ ง.9	ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวร่วมทำบุญตักบาตรในตอนเช้า ณ สะพานไม้แกดำ .	106
ภาพที่ จ.1	ขนมดอกจอก.....	108
ภาพที่ จ.2	กระเป่าผ้า	108
ภาพที่ จ.3	ปุ๋ยเบญจคุณ.....	109
ภาพที่ จ.4	ผักดองผักดอง	109
ภาพที่ จ.5	พวงกุญแจ	110
ภาพที่ จ.6	หมวกกระโจม.....	110
ภาพที่ จ.7	ปลาต้ม	111
ภาพที่ จ.8	ข้าวปลอดสาร	112
ภาพที่ จ.9	เสื่อสกรีนหัวขัว	112
ภาพที่ ฉ.1	จุดเช็คอินบ้านหัวขัว	114
ภาพที่ ฉ.2	จุดเช็คอินบ้านหัวขัว	115
ภาพที่ ฉ.3	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง	115

ภาพที่		หน้า
ภาพที่ ฉ.4	ฐานเรียนรู้เรื่องเรืออีโปง เรือที่มีเอกลักษณ์เฉพาะบ้านหัวขัว	116
ภาพที่ ฉ.5	โรงอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์	116
ภาพที่ ฉ.6	ฐานกิจกรรมเย็บกระเป่าผ้า	117
ภาพที่ ฉ.7	ฐานกิจกรรมทอเสื่อกก	117
ภาพที่ ฉ.8	ฐานกิจกรรมการเรียนรู้ขั้นตอนการทำปุ๋ยเบญจคุณ	118
ภาพที่ ฉ.9	ฐานกิจกรรมการทำขนม	119
ภาพที่ ฉ.10	แปลงสาธิตผักปลอดสาร	120
ภาพที่ ฉ.11	ฐานการเรียนรู้การเชิงกระโจม	121
ภาพที่ ฉ.12	ฐานกิจกรรมการเยี่ยมชมบ้านพักหรือโฮมสเตย์บ้านหัวขัว	122
ภาพที่ ช.1	ส้มตำปลาร้า น้ำพริกผักสด ไข่เจียวมะเขือยาว ต้มยำปลานิล	124
ภาพที่ ช.2	ไข่เจียวมะเขือยาว	124
ภาพที่ ช.3	ต้มยำปลานิล	125
ภาพที่ ช.4	ส้มตำปลาร้า	125
ภาพที่ ช.5	กล้วยบวชชี	126
ภาพที่ ช.6	ขนมต้ม	126
ภาพที่ ช.1	วัดดาวดิ่งส์	128
ภาพที่ ช.2	สะพานไม้แกดำ	129
ภาพที่ ช.3	ดอนหลวงปู่จ้อย	130
ภาพที่ ช.4	บันทึกภาพกับสะพานไม้แกดำ	131

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

นโยบายในการพัฒนาบริการและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย (Tourism Capital of Asia) โดยกำหนดเป้าหมายหลักในการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค ที่พัก สาธารณสุขพื้นฐาน การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย การเสนอวัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ การกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และการต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรี ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวมีความจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเพื่อส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของไทยได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ และบรรลุเป้าหมายได้ประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรมและมีความยั่งยืน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2561, น. 1)

สำหรับประเทศไทยการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตมาเนิ่นนาน ซึ่งในอดีตการท่องเที่ยวอาจเป็นเพียง กิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเท่านั้น แต่หากในปัจจุบันรูปแบบของการท่องเที่ยวได้มีความ หลากหลายเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้มีรูปแบบของการท่องเที่ยวออกเป็นหลายประเภท อาทิ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว แบบผจญภัย การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท เป็นต้น และเมื่อชุมชนได้เข้ามาจัดการท่องเที่ยวจึง เป็นการพลิกกลับและตั้งหลักการท่องเที่ยวใหม่โดยที่ชุมชนมีบทบาทในฐานะเจ้าของ มีส่วนร่วมในการจัดการและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนและชุมชนให้คนในท้องถิ่นได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวจากกระแสการตื่นตัวเรื่องการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชีวิต ชนบทและการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานกลายเป็นภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ตอบโจทย์เรื่องคนในท้องถิ่นได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวทำให้มีการส่งเสริมเรื่องนี้กันมากขึ้น (พจนา สวนศรี, 2554, น. 2) โดยมากเห็นว่าการท่องเที่ยวอันเป็นกิจกรรมที่คนเป็นการพักผ่อนและการผ่อนคลายและเป็นหนทางที่จะเข้าถึงวัฒนธรรมและธรรมชาติ ควรมีการวางแผนล่วงหน้าและดำเนินไปให้เป็นวิถีทางพิเศษที่จะนำมาซึ่งความพึงพอใจของทั้งปัจเจกบุคคลและของส่วนรวมเมื่อมีการท่องเที่ยวด้วยใจที่เปิดกว้างอย่างเพียงพอแล้ว การท่องเที่ยวก็จะเป็นปัจจัยที่หาสิ่งอื่นมาทดแทนมิได้ ในการช่วยให้เกิดการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง การยอมรับซึ่งกันและกันและการรับรู้เกี่ยวกับความแตกต่างที่แท้จริงระหว่างชนชาติและวัฒนธรรมต่างๆ และตระหนักถึงความหลากหลายของความแตกต่างเหล่านั้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2561, น. 166)

การท่องเที่ยวชุมชนถึงแม้จะไม่สามารถทดแทนการท่องเที่ยวกระแสหลักได้ แต่นับว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกหนึ่งที่มีความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งหากได้รับการพัฒนาอย่างถูกทิศทาง โดยอยู่บนหลักของความยั่งยืนและเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว จะนำไปสู่ผลในเชิงบวกหลายประการ เช่น ทำให้ชุมชนเกิดศักดิ์ศรี คงความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ เกิดความหวงแหนใน

ทรัพยากรชุมชน เกิดความภาคภูมิใจในวิถีรากเหง้าของตน และสามารถขยายไปถึงการพิทักษ์ปกป้องสิทธิของคนและชุมชนมากขึ้น นับเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาชุมชน และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศให้เกิดความยั่งยืนได้อีกรูปแบบหนึ่ง โครงการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนให้ เป็นต้นแบบชุมชนนาร่องในการวางแผนการจัดการ และสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความยั่งยืนอยู่บนพื้นฐานของความเป็นชุมชน การอนุรักษ์วิถีชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ภายใต้การมีส่วนร่วมในการดำเนินการของชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนได้ด้วยตนเอง (สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2561, น. 13)

บ้านหัวขัวเป็นหมู่บ้านที่ตั้งชื่อจากลักษณะของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมหนองน้ำและเนื่องจากในสมัยก่อนจะมีการสร้างสะพานเพื่อเดินข้ามลำห้วยซึ่งคำว่า “ขัว” หมายถึง สะพาน จึงเป็นที่มาของชื่อบ้านหัวขัว เดิมชาวบ้านหัวขัวอาศัยอยู่ในหมู่บ้านแกดำซึ่งเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่ตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2310 ต่อมาเมื่อคนในชุมชนเพิ่มจำนวนมากขึ้น ชาวบ้านส่วนหนึ่งได้ย้ายมาตั้งบ้านใหม่อีกฝั่งของหนองแกดำในปี พ.ศ. 2453 ชาวบ้านหัวขัวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา เลี้ยงสัตว์และปลูกผักปลอดสารพิษ ผลิตข้าวอินทรีย์ ทำขนมไทยเป็นอาชีพเสริม ชุมชนบ้านหัวขัวแห่งนี้ยังมีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ รวมถึงมีโฮมสเตย์ 12 หลัง สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่ปรารถนาอยากสัมผัสวิถีชีวิตของชาวบ้านด้วย (Tourism Locallife, 2561)

ปัญหาอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนและในหลายพื้นที่ เช่น การศึกษาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการเมือง พบว่า ไม่สามารถดำเนินการจัดการอย่างเป็นระบบและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจนได้ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ พบว่า ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการได้รับประโยชน์ พบว่า ชุมชนไม่มีการรวมตัวกันเพื่อประกอบธุรกิจ ร่วมกัน และส่วนใหญ่ชุมชนจะมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว (วรรณวิมล ภู่นาค, 2557, น. 63) ซึ่งให้เห็นว่าชุมชนตระหนักถึงการเรียนรู้ ทั้งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่ขาดความร่วมมือ เช่นเดียวกับผลการวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อชุมชนและท้องถิ่น (สุดถนอม ตันเจริญ, 2558, น. 409) ซึ่งพบว่า องค์กรชุมชนถูกจัดตั้งอย่างเป็นทางการ ซึ่งมีการจัดการและการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ภายใต้จิตสำนึกในการพัฒนาตนเอง แต่ความความเข้มแข็งในชุมชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนยังขาดความร่วมมือร่วมใจและแรงสนับสนุนความเข้มแข็งของกลุ่มในระยะยาว (สุดถนอม ตันเจริญ, 2560)

จากความสำคัญข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยที่จะศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัวโดยการนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ดี โดยมีภาคีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวช่วยกำหนดทิศทางในการพัฒนา ตามสภาพปัญหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงาม และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานานให้อยู่คู่กับชุมชนบ้านหัวขัวและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดมหาสารคาม

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้

เพื่อศึกษาและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) โดยเริ่มจากการวิจัยเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อนำมาสังเคราะห์ข้อมูลเป็นรูปแบบการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว โดยครอบคลุมสาระตามประเด็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ประกอบด้วย

1.3.1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

1.3.2 ด้านองค์กรชุมชน

1.3.3 ด้านการจัดการ

1.3.4 ด้านการเรียนรู้

1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

จากการลงพื้นที่ทำให้ทราบความต้องการของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน จึงได้นำโจทย์การวิจัยร่วมกัน โดนใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการวิจัย เมื่อค้นหาแลกเปลี่ยนรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการของชุมชน

การศึกษาค้นคว้าหาโจทย์การวิจัยร่วมกับชุมชน ทำความเข้าใจ และกำหนดแผนงานกิจกรรม ร่วมกับชุมชน โดยการประชุมกลุ่มสมาชิกในชุมชน และการสัมภาษณ์ คนในชุมชน

ระยะที่ 2 สันทนาการกลุ่ม (Focus Group)

กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว โดยการค้นหาอัตลักษณ์ และกิจกรรมต่างๆ พร้อมทั้งการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยว ด้วยกระบวนการสนทนากลุ่ม และและกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ได้แก่ การจัดการการท่องเที่ยวชุมชน การเป็นเจ้าของที่ดี การจัดการที่พักและอาหาร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และกิจกรรมการท่องเที่ยว

ระยะที่ 3 การถ่ายทอดความรู้

การถ่ายทอดความรู้ ให้กับชุมชนเรื่องการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อสามารถปฏิบัติได้จริงในการรองรับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวที่นำเสนอ การจัดการการท่องเที่ยวชุมชน การเป็นเจ้าของที่ดี การจัดการที่พักและอาหาร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร กิจกรรมการท่องเที่ยวโปรแกรมนำเที่ยว การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน

ระยะที่ 4 ทดลองปฏิบัติจริง

การฝึกปฏิบัติจริงโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม เพื่อสามารถปฏิบัติได้จริงในการการรองรับนักท่องเที่ยว ให้ความรู้แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ การจัดการที่พักและอาหาร และการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การประเมินการปฏิบัติการจัดการท่องเที่ยวและสังเคราะห์รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน การนำความผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว มาสังเคราะห์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวต่อไป ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.5.1 ประชากร (Population) ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในปี 2561 เป็นจำนวน 57,439 คน (สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมหาสารคาม, 2561, น. 4)

1.5.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในปี 2561 เป็นจำนวน 400 คน ได้จากการคำนวณจากสูตรทาร์โยยามาเน่

1.6 ขอบเขตด้านพื้นที่

บ้านหัวขัวตำบลแกด้า อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม

1.7 ขอบเขตด้านด้านเวลา

ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2560 ถึง 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ จะได้รับประโยชน์ ดังนี้

1.6.1 มีรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน

1.6.2 มีการจัดการท่องเที่ยวซึ่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ทั้งการสร้างงาน สร้างอาชีพ มาตรฐานการครองชีพ วิถีชีวิตของชุมชน และการสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น

1.6.3 ข้อมูลที่ได้มามีประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดมหาสารคาม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงกลุ่มแกนนำชุมชน ในการนำมาใช้เป็นแนวทางเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้

1.6.4 เป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับผู้สนใจในการศึกษาวิจัยต่อไป

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายของคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ให้คำนิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม โดยที่ชุมชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและมีบทบาทอย่าง ควบคุมในการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ในภาพรวมและมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ส่งผลให้การท่องเที่ยวในชุมชนมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน ซึ่งได้แก่ การจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการ และด้านการเรียนรู้

1. **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม** หมายถึง ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และชุมชนมีข้อกำหนดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม ชุมชนยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และชุมชนมีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

2. **ด้านองค์กรชุมชน** หมายถึง ชุมชนมีระบบสังคมที่เป็นมิตร ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว มีประชาชนหรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากภายในสู่คนภายนอก

3. **ด้านการจัดการ** หมายถึง มีกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เน้นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

4. **ด้านการเรียนรู้** หมายถึง ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม” ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษาการเปรียบเทียบ ปัจจัยส่วนบุคคลและความร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อนำเสนอการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้า ทบทวน แนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 2.4 บริบทบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ในการศึกษาพื้นฐานมีความจำเป็นต้องศึกษาความหมายของการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการนำไปเป็นพื้นฐานในการออกแบบองค์ความรู้ต่างๆ

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2546, น. 2) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียด แสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ โดยมีเงื่อนไขว่า การเดินทางนั้น เป็นการเดินทางเพียงชั่วคราว ผู้เดินทางจะต้องไม่ถูกบังคับให้เดินทาง

บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา (2548, น. 6) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยว หมายถึง การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีเงื่อนไขเกี่ยวเนื่องกันอยู่ 3 ประเด็น ดังนี้ ประเด็นแรก เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปัจจุบันไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว ประเด็นที่สอง เป็นการเดินทางด้วยความเต็มใจ ประเด็นที่สาม เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่มีใช้เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ และไม่ได้อยู่ประจำ แต่ไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่าง ยกตัวอย่าง เช่น การเดินทางเพื่อพักผ่อนในวันหยุด การเดินทางทางวัฒนธรรมหรือศาสนา การเดินทางเพื่อการศึกษา การเดินทางเพื่อการกีฬาและบันเทิง การเดินทางเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ การเดินทางตามความสนใจพิเศษเพื่องานอดิเรก การเดินทางเพื่อเยี่ยมญาติมิตร การเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ และการเดินทางเพื่อเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนา

กนกวรรณ ดุงศรีแก้ว (2549, น. 12) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยว หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เดินทาง บริการที่ใช้ในการเดินทาง และจุดหมายปลายทาง กล่าวอีกว่า การ

ท่องเที่ยววนั้นคือการเดินทางจากอีกที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ด้วยจุดประสงค์ทางการท่องเที่ยว การพักผ่อน หรือ ติดต่อธุรกิจ โดยมีการพักผ่อนค้างแรม หรือไปกลับภายในวันดังกล่าว

ชาตรี แก้วมา (2549, น. 11) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ในระยะใกล้หรือไกล โดยไม่มีรายได้เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในครั้งนั้นๆ และไม่ใช้เพื่อการประกอบอาชีพหรือไปพำนักอยู่ประจำ แต่เดินทางเพื่อวัตถุประสงค์หลายๆ อย่างเช่น เพื่อการพักผ่อน เพื่อหาความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพื่อประชุมสัมมนา หรือติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมเยียนญาติมิตร

นิตา ชัชกุล (2550, น. 8) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ซึ่งนับตั้งแต่จุดเริ่มต้นถึงปลายทางจะต้องประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ เป็นอย่างน้อยคือ การเดินทาง การพักค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน

ศรัญญา เลิศมนไพโรจน์ (2550, น. 20) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยว หมายถึง “กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของการเดินทางของบุคคล จากที่อยู่อาศัยถาวรไปยังที่อยู่อาศัยชั่วคราว เพื่อวัตถุประสงค์ที่ไม่ใช่หารายได้ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวอาจก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ร่วมเดินทาง (นักท่องเที่ยวหรือแขกผู้มาเยือน)”

ไพฑูรย์ พงศะบุตร (2552, น. 11) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางไปเยือนสถานที่ต่างถิ่นซึ่งไม่ใช่เป็นที่พำนักอาศัยประจำของบุคคลนั้น และเป็นการไปเยือนชั่วคราวโดยมิใช่เพื่อเป็นการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้

ดาวรรณ มีบัว. (2555, น. 5) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่งด้วยจุดประสงค์ต่างๆ มีการพักผ่อนชื่นชมหรือการศึกษาสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมรวมถึงการเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อการกีฬาเพื่อการติดต่อธุรกิจตลอดจนการเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องตามนิยามสากลจึงหมายถึงผลรวมของปรากฏการณ์ต่างๆ และความสัมพันธที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและบริการต่างๆ อีกด้วย

UNWTO (1985, p. 8) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางของบุคคลจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เดินทางด้วยความสมัครใจเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ติดต่อธุรกิจและวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ได้แต่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพ หรือหารายได้ เช่น การเดินทางเพื่อพักผ่อน การเดินทางเพื่อไปชมการแข่งขันกีฬา การเดินทางเพื่อการศึกษา การเดินทางเพื่อประชุมสัมมนา การเดินทางเพื่อเยี่ยมญาติพี่น้องหรือเพื่อน การเดินทางเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เป็นต้น

Stevens (1985, p. 3) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่หนึ่งโดยวิธีการและวัตถุประสงค์ในการเดินทางที่ต่างกันหรือบางครั้งเมื่อเดินทางแล้วไม่กลับมาสถานที่เดิม

Mill (1990, p. 359) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวกับการสร้างความประทับใจ การบริการ และการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว

Pond (1993, p. 35) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ จัดบริการและการอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดความสุขในการเดินทาง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางเพื่อการพักผ่อน ผ่อนคลายความเครียด เดินทางด้วยความเต็มใจโดยมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของการเดินทางต้องมีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบธุรกิจ หรือหารายได้ แต่การเดินทางถือเป็นการเดินทางคู่กัน ถ้าหากไม่มีการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ก็ไม่มีการท่องเที่ยว

2.1.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง มีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศการสร้างงานและกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่ง รวมไปถึงการค้าและการลงทุน เมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศสามารถช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ในเวลาที่รวดเร็วกว่าภาคผลิตและบริการอื่น อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มแข่งขันรุนแรงตามลำดับ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความอ่อนไหวง่ายจากปัจจัยลบทั้งภายในและภายนอกประเทศโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554, น. 14)

ฉันทิช วรรณถนอม (2552, น. 8) กล่าวว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) ประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง และธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อม หรือธุรกิจที่สนับสนุนต่างๆ การซื้อบริการของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศถือได้ว่าเป็นการส่งสินค้าออกที่มองไม่เห็นด้วยสายตา (Invisible Export) เพราะเป็นการซื้อด้วยเงินตราต่างประเทศ การผลิตสินค้า คือบริการต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวซื้อก็จะต้องมีการลงทุนซึ่งผลประโยชน์จะตกอยู่ในประเทศและจะช่วยให้เกิดงานอาชีพอีกหลายแขนง เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ทางด้านสังคมการท่องเที่ยวเป็นการพักผ่อน คลายความเครียด พร้อมกับการได้รับความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่ผิดต่างออกไปอีกครั้งอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ ซึ่งจะมีส่วนช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินได้เป็นอย่างมาก นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีบทบาทช่วยกระตุ้นให้มีการนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางที่ผู้อยู่ในท้องถิ่นได้เก็บมาประดิษฐ์เป็นหัตถกรรมพื้นบ้าน ขายเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งสรุปได้ว่าบทบาทและความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีดังต่อไปนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ บทบาทและความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจ ประเทศไทยเป็น ประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม บทบาทที่เด่นชัดบทบาทหนึ่งในช่วงหลายปีที่ผ่านมาของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็คือ บทบาทด้านเศรษฐกิจซึ่งอาจกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ที่สำคัญให้ประเทศเป็นลำดับต้น โดยเฉพาะการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจของประเทศ

2. ด้านสังคมและวัฒนธรรม บทบาทและความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรม ปกติรูปแบบวิถีชีวิตของคนในสังคมทุกๆ สังคม จะมีการพัฒนาการ

เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอยู่แล้วจะช้าหรือจะเร็วก้ขึ้นอยู่กับปัจจัยจากทั้งภายนอกและภายในมาเป็นตัวกระตุ้น จะพัฒนาไปในทางที่ดีหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งสองนั้น ตลอดจนสภาพสังคมนั้นประกอบด้วย เช่นเดียวกับการที่สังคมใดต้องการเปลี่ยนตัวเองจากสังคมเดิมตามปกติมาเป็นสังคมที่เปิดกว้างพร้อมกับการเข้ามาของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สังคมนั้นก็จะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเป็นหลายเท่าตัว เนื่องจากการท่องเที่ยวต้องเกี่ยวเนื่องกับหลายฝ่าย ต้องเกี่ยวข้องกับคนหลายคน ต้องเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความต้องการที่หลากหลาย ผลของการท่องเที่ยวอาจไม่ได้ส่งผลต่อการทำให้วัฒนธรรมของท้องถิ่นต้องเปลี่ยนแปลงอย่างทันทีทันใด แต่อาจค่อยๆ ซึมซับอย่างช้าๆ ธุรกิจหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภาคต่างๆ ที่มีความล่อแหลมต่อความรับผิดชอบในวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ จึงควรตระหนักหมั่นสังเกตติดตามพัฒนานำวัฒนธรรมในสิ่งที่ดี และวัฒนธรรมภายนอกที่แตกต่างมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแต่ต้องไม่ลืมคุณค่าวัฒนธรรมของตนเองด้วย

3. ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บทบาทและความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นย่อมทำให้ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นเหตุให้มีการช่วยกันรักษาสภาพภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้น และสามารถอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยวมาสนับสนุนในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ อันเป็นการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมสำคัญต่อประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันหลายๆ ประเทศทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทยได้ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยว และหันมาส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เพื่อผลักดันให้การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศและมีการพัฒนาให้การท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืนต่อไป

ปรีชา แดงโรจน์ (2544, น. 30) กล่าวว่า ความสำคัญของการท่องเที่ยวมี 3 ด้านใหญ่ๆ ดังนี้

1. ด้านการพัฒนา (Development) โดยเมื่อเกิดการเดินทางเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวการพัฒนาความเจริญไปยังภูมิภาคนั้นๆ อาทิ ระบบสาธารณูปโภค การคมนาคม โรงแรม ภัตตาคารและร้านค้า

2. ด้านเศรษฐกิจ (Economics) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ในรูปแบบเงินตราประเทศเป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับการผลิตด้านอื่นๆ โดยรายได้จากการท่องเที่ยวจะมีผลทวีคูณในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น และจะทำให้ผลผลิตส่วนรวมของประเทศมีค่าทวีกว่า 2 เท่าตัวและการท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้เกิดผลผลิตหมุนเวียนภายในประเทศและยังมีการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาคทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ ทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ยังเป็นการลดอัตราการว่างงานทำให้ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งมีผลต่อประเทศในเรื่องการเพิ่มขึ้นของรายได้รวมถึงรายได้ของรัฐบาลที่เพิ่มขึ้นในรูปของภาษีอากรประเภทต่าง ๆ

3. ด้านสังคม (Social) การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของมนุษย์ในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และสร้างความเป็นมิตรไมตรีและความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าของ

บ้านและแขกผู้มาเยือนโดยการท่องเที่ยวมีบทบาทในการพัฒนาสร้างความเจริญในสังคมให้กับท้องถิ่นนั้นประชาชนก็มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามลำดับ อีกทั้งการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือยังก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและจิตสำนึกในการอนุรักษ์อีกด้วย นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังช่วยขจัดปัญหาความเปลี่ยนแปลงของชุมชนเมืองกับชุมชนชนบทและที่สำคัญยังเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ให้เป็นที่รู้จักแก่ประชาชนทั่วไปหรือผู้ที่ไม่เคยเห็นมาก่อน

นิคม จารุมณี (2536, น. 11) กล่าวว่า บทบาทและความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ต่อประเทศ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวก็ได้เข้ามาเป็นอันดับ 1 ของประเทศเปรียบเทียบกับรายได้จากการผลิตและส่งออกสินค้า

2. รายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวมีส่วนในการสร้างความสมดุลในระบบเศรษฐกิจและสร้างเสถียรภาพให้สมดุลแก่การชำระหนี้

3. รายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่กระจายไปสู่ประชาชนในท้องถิ่นเกิดการจ้างงานสร้างอาชีพที่มั่นคง เช่น การผลิตสินค้าท้องถิ่นออกมาจำหน่ายให้อยู่ในรูปของสินค้า O - TOP หรือในแหล่งท่องเที่ยวอาจจะมีธุรกิจนำเที่ยวในชุมชน

4. การท่องเที่ยวมีบทบาทในการสร้างงาน สร้างอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแก่คนในชุมชน เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่จะต้องใช้คนเป็นผู้ให้บริการ โดยเฉพาะธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง เช่น โรงแรม ภัตตาคาร บริษัทนำเที่ยวและธุรกิจสายการบินส่วนธุรกิจทางอ้อมนั้นอาจจะเป็นการประกอบอาชีพเสริม เช่น งานหัตถกรรม สินค้า O - TOP เป็นต้น

5. การท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นการผลิต เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค อีกทั้งยังเป็นการนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการที่จะท่องเที่ยวจึงทำให้เกิดการใช้จ่ายเงิน เพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเอง ทั้งการจ่ายค่าที่พัก ค่าเดินทาง หรือแม้แต่ค่าบริการอื่นๆ ซึ่งเงินที่นักท่องเที่ยวได้จ่ายไปนั้นไม่ได้ตกอยู่เฉพาะกับค่าที่พัก แต่จะมีการกระจายรายได้ไปสู่เกษตรกรรายย่อยต่างๆ เมื่อสินค้าพื้นเมืองที่ผลิตออกมาขายเป็นของที่ระลึก และมีราคา แม้จะเป็นรายได้เล็กๆ น้อยๆ แต่เมื่อรวมกันเป็นปริมาณมากๆ ก็จะเป็นรายได้ที่มีมูลค่ามากซึ่งส่งผลต่อการกระตุ้นการผลิตที่เรียกว่า Multiplier Effect ทางการท่องเที่ยวซึ่งมีค่าสูงมากเมื่อเทียบกับการผลิตในอุตสาหกรรมอื่นๆ

6. การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย เมื่อเทียบกับสินค้าในอุตสาหกรรมอื่น ๆ เนื่องจากสถิติที่ผ่านมาจำนวนนักท่องเที่ยวของโลกได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจึงทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ ของโลก อีกทั้งวิวัฒนาการของระบบการขนส่งที่แพร่หลายจึงทำให้ค่าใช้จ่ายในการเดินทางถูกลง การเดินทางท่องเที่ยวจึงไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้มีรายได้สูงเท่านั้นดังนั้นการท่องเที่ยวจึงถือได้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับความพึงพอใจของแต่ละบุคคลองค์การสหประชาชาติได้ประกาศว่า “การเดินทางท่องเที่ยวเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งที่รัฐพึงสนับสนุน”

7. การท่องเที่ยวไม่มีขีดจำกัดในเรื่องการผลิต เพราะการท่องเที่ยวไม่ต้องพึ่งดินฟ้าอากาศเหมือนกับอาชีพเกษตรกรรม สำหรับผลผลิตของการท่องเที่ยวที่เสนอขายให้กับนักท่องเที่ยว คือ ความสวยงามของธรรมชาติ หาดทราย ชายทะเล ป่าไม้ ภูเขา น้ำตก สภาพอากาศ และความสวยงามจากมนุษย์สร้างขึ้น เช่น พระราชวังวัดวาอาราม โบราณสถาน อาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ตลอดจนขนบทำเนียมประเพณี วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น ตลาดน้ำ ประเพณีต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ความยั่งยืนในตัวเองไม่เปลี่ยนแปลงตามสภาพฝนฟ้าอากาศ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงได้รับการสนับสนุนและกระตุ้นจากองค์การท่องเที่ยวอย่างจริงจังที่จะทำให้ประเทศที่กำลังพัฒนาและหันมาใช้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เป็นประโยชน์มากขึ้น

8. การท่องเที่ยวเป็นตัวช่วยในการสนับสนุนฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดที่ทำให้นักท่องเที่ยวอยากจะมาเยือน เพราะวิถีชีวิตของคนไทยนั้นมีความเป็นมาตั้งแต่อดีตสืบเนื่องมาเป็นเวลานานหลายร้อยปี เป็นมรดกตกทอดจนถึงปัจจุบันจึงทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ขึ้นมา และควรค่าแก่การเผยแพร่ให้คนที่ไม่เคยพบเห็นได้รู้จัก

9. การท่องเที่ยวสามารถสร้างสรรค์ความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่างๆ ได้ เมื่อเกิดการเดินทางที่จะท่องเที่ยว ก็ต้องมีปัจจัยสนับสนุนต่างๆ ที่คอยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น โรงแรมภัตตาคารจึงเป็นการสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่น

10. การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความปลอดภัยให้แก่พื้นที่นั้น เนื่องจากสถานที่ใดถูกให้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาแล้ว ก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปท่องเที่ยวจะต้องมั่นใจว่าสถานที่นั้นที่ตนจะเดินทางไปเยือนต้องปลอดภัย ฉะนั้นสถานที่ท่องเที่ยวใดมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยือนแสดงว่าสถานที่นั้นย่อมมีความปลอดภัย

2.1.3 รูปแบบของการท่องเที่ยว

UNWTO (1997, p. 3) กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวได้ 3 รูปแบบหลัก ดังนี้

1. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) ประกอบด้วย

1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมี กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.3 การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็นหินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อยเพื่อดูความงามของภูมิทัศน์ที่มีความแปลกของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โลกศึกษาธรรมชาติของ หิน ดิน แร่

ต่างๆ และฟอสซิล ได้ความรู้ได้มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

1.4 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรมสวนเกษตรวนเกษตรสวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และเลี้ยงสัตว์ เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จและเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

1.5 การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการไปชมปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวาระ เช่น สุริยุปราคา ฝนดาวตก จันทรุปราคา และการดูดาวจันทรคติที่ปรากฏในท้องฟ้าแต่ละเดือนเพื่อการเรียนรู้ระบบสุริยจักรวาล มีความรู้ ความประทับใจความทรงจำและประสบการณ์เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการร่วมกันอย่างยั่งยืน

2. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) ประกอบด้วย

2.1 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2.2 การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้นได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์ เพื่อศึกษาความเชื่อการยอมรับนับถือการเคารพ พิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมมีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรมโดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

2.3 การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism/ Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่นเพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้านมีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

3. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) ประกอบด้วย

3.1 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายใจได้รับความเพลิดเพลิน และสุนทรียภาพ มีความรู้ต่อการรักษาคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดี มีจิตสำนึกต่อการ

รักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนี้บางแห่งอาจจัดรูปแบบเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความงาม (Health, Beauty and Spa)

3.2 การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-Meditation Tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อทัศนศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปรัชญาทางศาสนา หาความรู้ สัจธรรมแห่งชีวิตมีการฝึกทำสมาธิเพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นอกจากนี้มีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มมุ่งการเรียนรู้ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เช่น การทำอาหารไทยการนวดแผนไทย รำไทย มวยไทย การช่าง และงานศิลปหัตถกรรมไทยรวมถึงการบังคับช้างและเป็นควาญช้าง เป็นต้น

3.3 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมของชาวบ้านวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าต่างๆ เช่น หมู่บ้านชาว ไทยโซ่ง หมู่บ้านผู้ไทย หมู่บ้านชาว กูย หมู่บ้านชาว กะเหรี่ยง หมู่บ้านชาวจีนฮ่อ เป็นต้น เพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.4 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเล่นกีฬาตามความถนัดความสนใจในประเภทกีฬา เช่น กอล์ฟ ดำน้ำ ตกปลา สนุกเกอร์ กระดานโต้คลื่น สกีน้ำ เป็นต้น ได้รับความเพลิดเพลินความสนุกสนานตื่นเต้นได้รับความประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.5 การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Travel) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ ที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวแล้วได้รับความสนุกสนานตื่นเต้น หวาดเสียว ผจญภัย มีความทรงจำความปลอดภัย และได้ประสบการณ์ใหม่

3.6 การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และฟาร์มสเตย์ (Home Stay & Farm Stay) หมายถึง นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการใช้ชีวิตใกล้ชิดกับครอบครัวในท้องถิ่นที่ไปเยือนเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้รับประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น โดยมีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นที่ยั่งยืน

3.7 การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay) หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ชีวิตในบ้นปลายหลังเกษียณอายุจากการทำงานที่ต้องการมาใช้ชีวิตต่างแดนเป็นหลักเพื่อเพิ่มปัจจัยที่ห้าของชีวิตคือ การท่องเที่ยว โดยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ย 3 – 4 ครั้งต่อปี คราวละนานๆ อย่างน้อย 1 เดือน

3.8 การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive Travel) หมายถึง การจ้ดนำเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของบริษัทที่ประสบความสำเร็จ (มีความเป็นเลิศ) ในการขายสินค้านั้นๆ ตาม

เป้าหมายหรือเกินเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้แทนบริษัทจำหน่ายรถยนต์ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องไฟฟ้า ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องสำอาง จากภูมิภาคหรือจังหวัดต่างๆ ที่สามารถขายสินค้าประเภทนั้นได้ มากตามที่บริษัทผู้แทนจำหน่ายในประเทศตั้งเป้าหมายไว้เป็นการให้รางวัลและจูงใจเที่ยวโดยออก ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าพักรวมและค่าอาหารระหว่างการเดินทางให้กับผู้ร่วมเดินทางเป็นการจัด รายการพักรวมตั้งแต่ 2 - 7 วัน เป็นรายการนำเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ อาจเป็นรายการนำเที่ยว แบบผสมผสาน หรือรายการนำเที่ยวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

3.9 การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE M=Meeting/I= Incentive/ C=Conference / E=Exhibition) เป็นการจูงใจเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของผู้ที่จัดประชุมมีรายการจัด นำเที่ยวก่อนการประชุม (Pre-Tour) และการจัดรายการนำเที่ยวหลังการประชุม (Post-Tour) โดย การจัดรายการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ทั่วประเทศเพื่อบริการให้กับผู้เข้าร่วมประชุมโดยตรง หรือสำหรับผู้ร่วมเดินทางกับผู้ประชุม (สามีหรือภรรยา) อาจเป็นรายการท่องเที่ยววันเดียวหรือ รายการเที่ยวพักรวม 2 - 4 วัน โดยคิดราคาแบบเหมารวมค่าอาหารและบริการท่องเที่ยว

3.10 การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้จัดการ การท่องเที่ยวคัดสรรรูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นำมาจัดรายการนำเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่างระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในระยะยาวนานตั้งแต่ 2 - 7 วันหรือ มากกว่านั้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกษตร (Eco-Agro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และประวัติศาสตร์ (Agro-Historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (Eco-Adventure Travel) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและประวัติศาสตร์ (Geo-Historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม (Agro-Cultural Tourism) เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่ารูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีหลากหลายประเภท เนื่องด้วยทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีจำนวนมาก เช่น 1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่ง ธรรมชาติ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศธรณีวิทยาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การ ท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ 2) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิง ประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท 3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงทัศน์ ศึกษาและศาสนา การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย การท่องเที่ยวเชิง กีฬา การท่องเที่ยวแบบผจญภัย การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ การท่องเที่ยวพานัก ระยะยาว การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล การท่องเที่ยวแบบประชุม การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน

2.1.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและ เศรษฐกิจโดยมีความสัมพันธ์โยงใย ระหว่างนักท่องเที่ยว การบริการในการเดินทางท่องเที่ยว และจุดหมายปลายทางองค์ประกอบของ การท่องเที่ยวมี 3 ด้าน ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) บ ริ ก า ร ก า ร ท อ ง เ ที ย ว (Tourism Service) และตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market) ซึ่งแต่ละองค์ประกอบหลักจะมี องค์ประกอบย่อยที่มีความสัมพันธ์กัน ดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540, น. 7)

2.1.4.1 แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) แหล่งท่องเที่ยวนับว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญ เป็นองค์ประกอบด้านอุปทานการท่องเที่ยว (Supply) ซึ่ง ปีเตอร์ (Peter, 1969 อ้างใน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540, น. 8) ได้จัดหมวดหมู่ของแหล่งท่องเที่ยวเป็น 5 ประเภท ดังนี้

- 1) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Culture Attractions) เป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงออกถึงประเพณีต่างๆ (Traditional attractions)
- 2) แหล่งท่องเที่ยวตามสภาพธรรมชาติ (Scenic Attractions) ซึ่งแสดงถึงความงดงามในรูปแบบต่างๆ ของภูมิประเทศ
- 3) แหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ให้ความบันเทิง (Entertainment Attractions)
- 4) แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีลักษณะเฉพาะตัว (Specific Attractions)

2.1.4.2 บริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) บริการที่รองรับการท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบด้านอุปทาน (Supply) ประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่ตอบสนองความต้องการให้ความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวได้ เช่น การบริการที่สำคัญได้แก่ การคมนาคม สถานที่พักแรม อาหารและเครื่องดื่ม แหล่งจำหน่ายสินค้า การบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ แหล่งบันเทิง และกิจกรรมและบริการอื่นๆ ทั้งนี้รวมถึงโครงสร้างและสาธารณูปโภคพื้นฐานอื่นๆ ด้วย

2.1.4.3 การตลาดท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นการแสดงออกของอุปสงค์ (Tourism Demand) ซึ่งมีความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อพักผ่อนหรือเพื่อประกอบธุรกิจต่างๆ อีกทั้งการท่องเที่ยวมักจะเน้นที่ตัวนักท่องเที่ยวเอง หรือรวมถึงการส่งเสริมการขายและพัฒนาการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วยองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมี 5 ประการ หรือเรียกว่า 5As มีดังนี้ (Tourism Western Australia. 2554)

1) ความดึงดูดใจ (Attraction) หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ หรือมีลักษณะชวนตา ชวนใจ มีเสน่ห์เฉพาะตัว อันมีสาเหตุมาจากความงามตามธรรมชาติ เช่น ทิวทัศน์ที่สวยงาม แนวปะการังที่สีสันทันสวยงามรวมทั้งปลาชนิดต่างๆ ป่าที่มีพันธุ์ไม้นานาชาติ หรือความงดงามที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ทะเลสาบ รีสอร์ทในหุบเขา

2) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) หมายถึง การที่จะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก และใกล้ชิด ถึงแม้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามแต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึง นักท่องเที่ยวจะไม่เดินทางไปเที่ยวชม หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องดำเนินการสร้างการคมนาคมที่สะดวกสบาย

3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง สิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการได้รับคือความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกโครงสร้างพื้นฐานขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ไฟฟ้า ประปา ถนน ระบบการสื่อสารต่างๆ

4) ที่พัก (Accommodation) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวขึ้นสิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการคือ ที่พักแรม เนื่องจากการเดินทางไปท่องเที่ยวขึ้นบางครั้งอาจมีการ

นอนพักค้างแรมภายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ควรมีการจัดบริการที่พักแรมภายในแหล่งท่องเที่ยว

5) กิจกรรม (Activity) หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การล่องแก่ง การพายเรือ หรือกิจกรรมการร่ำรำ การจัดงานรื่นเริง การบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, น. 21) ได้กล่าวว่าการที่การท่องเที่ยวจะบรรลุวัตถุประสงค์ ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เช่น ความสวยงามตามธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน ฯลฯ อันเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่สุดของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ต้องมีสิ่งดึงดูดใจอย่างใดอย่างหนึ่งในการที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปเยี่ยมเยือนถ้าไม่มีสิ่งดึงดูดใจแล้วนักท่องเที่ยวก็ไม่มีแรงจูงใจมาสถานที่นั้น

2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) หมายถึง สิ่งที่จะบริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจ สะดวกและอยากมาท่องเที่ยวอีก หรือพักอยู่นานขึ้น เช่น ที่พัก ร้านอาหาร การขนส่ง การสื่อสาร ไฟฟ้า น้ำประปา ร้านจำหน่ายของที่ระลึกและบริการนำเที่ยว เป็นต้น

3. การเข้าถึงพื้นที่ (Accessibility) หมายถึง การคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องมีเส้นทางหรือโครงข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงพื้นที่นั้น ตลอดจนสามารถติดต่อ เชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับบริเวณใกล้เคียง จะเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงได้โดยมีปัจจัยคมนาคมที่สะดวก ก็จะมีนักท่องเที่ยวนิยมเข้าไปท่องเที่ยวมาก แต่ถ้าแหล่งท่องเที่ยวอยู่ไกลและไม่มี การคมนาคมเข้าถึงได้สะดวกเพียงพอก็จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นลดความสำคัญลง

Dickman (1996, p 53) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในทำนองเดียวกัน ซึ่งจำเป็นต้องประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก หรือที่นิยมเรียกว่า 5As ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) การเข้าถึง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (Amenity) ที่พัก (Accommodation) และกิจกรรมต่างๆ (Activity) ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นซึ่งแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งแยกเป็นสถานที่ต่างๆ สถานที่สำคัญทางศาสนา ทะเล หาดทราย ภูเขา อุทยานแห่งชาติ เทศกาลต่างๆ หรือสถานที่ที่มีความสวยงามและเป็นที่โด่งดัง และโดยทั่วไปแหล่งท่องเที่ยวมักจะมีสิ่งดึงดูดใจมากกว่า 1 อย่าง

2. การเข้าถึง (Accessibility) คือความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวหรือคนทั่วไปเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัย และสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น แหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบขนส่ง ซึ่งประกอบด้วยเส้นทาง พาหนะ สถานี และผู้ประกอบการขนส่ง

3. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) หมายถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ห้องสุขา และการบริการในกรณีฉุกเฉิน

4. ที่พัก (Accommodation) แหล่งท่องเที่ยวควรมีที่พักพอเพียง พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคาและการบริการที่เหมาะสมต่อสถานที่

5. กิจกรรม (Activity) คือ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำในช่วงเวลาที่พำนัก และท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อให้การท่องเที่ยวและช่วงเวลาที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว น่าสนใจมากขึ้น และควรมีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ หรือ 5As ได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 3) สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว (Amenities) 4) ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodation) 5) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) ซึ่งองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวจะเป็นข้อบ่งชี้ให้เห็นถึงศักยภาพและความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวได้

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นการพึ่งพาตนเองของชุมชนเป็นหลักไม่ได้เน้นที่ตัวเศรษฐกิจ เพราะจะทำให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องของผลประโยชน์ ก่อให้เกิดความแตกแยกกันในชุมชน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้นักในชุมชนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจ ความหวงแหน รู้จักคุณค่าของเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่ตนมีอยู่ เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและทำให้ชุมชนมีเสน่ห์ ทำให้นักในชุมชนมีความต้องการที่จะนำเสนอความภาคภูมิใจในสิ่งต่างๆ ไปยังคนภายนอกและถ่ายทอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางการท่องเที่ยวโดยสมาชิกในชุมชน จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิ์ในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (พจนานุกรมศัพท์ และสมภพ ยี่จ่อหอ, 2556, น. 21) การท่องเที่ยวเป็นเรื่องราวของการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นกับผู้มาเยือน รวมถึง การดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่างๆ ของชุมชน โดยการท่องเที่ยวชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน (วีระพล ทองมา, 2558, น. 4) การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของท้องถิ่น โดยการจัดการท่องเที่ยวอย่างสมดุลส่งผลให้ประโยชน์ต่างๆ ที่ได้จากการท่องเที่ยวจะย้อนคืนมาสู่ชุมชน และท้องถิ่น (ดร.รชนี เอมพันธุ์, 2550, น. 9) ความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของชุมชน พื้นที่ เศรษฐกิจชุมชน สังคม ประชาชนในชุมชนให้มีชีวิตอยู่ดีกินดี และสิ่งแวดล้อมได้รับการอนุรักษ์ รวมถึงการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตอันดีงามของชุมชนสืบทอดรุ่นต่อรุ่น บริหารทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความยั่งยืนในชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนนับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการพัฒนาคน พัฒนาชุมชนในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นในด้านคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจในชุมชนให้ดีขึ้น ทำให้ประชาชนในชุมชนร่วมกัน

ทำงานที่ทุกคนมีส่วนร่วม กระจายไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ มีส่วนร่วมในการเข้ามาดูแลชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจตนเอง อีกทั้งการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนยังทำให้ช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น เมื่อนักท่องเที่ยวที่เดิน ทางเข้ามาจะเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ก็จะทำให้ชุมชนหรือคนในท้องถิ่นต้องช่วยกันในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เมื่อมีนักท่องเที่ยวเริ่มเดินทางเข้าไปยังชุมชน ประชาชนท้องถิ่นก็ต้องดำเนินการจัดการบริหารชุมชนให้ยั่งยืนโดยจัดการให้ครบทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นมิติด้านสังคม มิติด้านวัฒนธรรม มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชน ดำเนินอยู่ได้อย่างยั่งยืน และเกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมให้น้อยที่สุด โดยในการพัฒนาในการจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้นั้น คนในชุมชนต้องรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของชุมชนอย่างแท้จริง จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุด หากจะกล่าวถึงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชน จุดเริ่มต้นในการผลักดันความคิดเรื่อง “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ส่งอิทธิพลถึงการให้ความสำคัญเรื่อง “การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน” จากกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประการ คือ 1) กระแสความต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ 3) กระแสความต้องการในการพัฒนาคน และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน นักวิชาการ ผู้มีความรู้หลายท่านได้ให้ ความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism – CBT) ไว้ ดังนี้

สินธุ์ สโรบล (2546, น. 60) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวชุมชนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการตั้งอยู่บนฐานคิด ที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวนำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวิถีการผลิตของ ชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนไปถึงคนรุ่นลูกหลาน

พจนา สนวนศรี (2546, น. 7) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าเป็น การท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งแตกต่างจากลักษณะการท่องเที่ยวโดยทั่วไป เป็นการใช้องค์กรท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการทางด้านการท่องเที่ยวในชุมชน ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ชุมชนมีบทบาทในการเป็นเจ้าของ และมีสิทธิในการจัดการดูแล ก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยในการจัดการต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมด้วย

รชพร จันทร์สว่าง (2546, น. 3) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินงาน กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ช่วยในการจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่ ซึ่งการท่องเที่ยวในชุมชนนี้สามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการสร้างงานและกระจายรายได้ ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวให้สืบต่อกันต่อไป

ปานน้อย และคณะ (2550, น. 13) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนจำเป็นต้องมีการพิจารณาทั้งมิติด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปโดยตลอดการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยทั่วๆ ไป หมายถึง การพัฒนาโดยใช้ประโยชน์ในปัจจุบันและไม่

กระทบกระเทือนถึงผลประโยชน์ที่พึงมีในอนาคตหรืออีกความหมายหนึ่งก็คือ การใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมหรือธรรมชาติ ในเชิงเศรษฐกิจ ในระดับที่ทำให้วัฒนธรรมหรือธรรมชาติยังคงสภาพอยู่ได้อย่างถาวร

ชมพูนุท โมราชาติ (2551, น. 12) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างวัฒนธรรม บนฐานของต้นทุนทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการบริหารจัดการโดยชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมและเป็นผู้มีบทบาทหลักในการจัดการ ควบคุมดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ของชุมชนเองสำหรับผู้ที่คิดจะนำแนวทางนี้ไปปฏิบัติ

พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์ (2553, น. 3) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า การที่จะดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้นั้นต้องเข้าใจถึงความเป็นชุมชนต้องรู้ถึงหัวใจที่แท้จริงของชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมทุกกระบวนการในการทำงาน ผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานต้องช่วยกันสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว เพราะการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน การประชาสัมพันธ์โดยการพูดต่อๆ กันไปเป็นช่องทางทำการตลาดที่ดีที่สุด และที่สำคัญไม่เสียค่าใช้จ่ายด้วย โดยในการดำเนินงานคณะทำงานต้องคำนึงถึงหลักการการท่องเที่ยวชุมชนต้องดำเนินงานไปในกรอบ และให้เหมาะสมกับกับแต่ละชุมชน

Fennell (1999, p. 31) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ต้องรับผิดชอบต่อปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการ มีดังนี้

1. การท่องเที่ยวต้องส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
2. การท่องเที่ยวต้องเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่นและกระทบต่อวัฒนธรรม

ดังกล่าวมาน้อยที่สุด

3. การท่องเที่ยวต้องยอมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์มากที่สุด
4. นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจจากกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทางด้านการพัฒนาของชุมชน รายได้ที่ได้มาจากการดำเนินงานต้องชุมชนต้องได้รับเท่าเทียมกัน และต้องคำนึงถึงความเป็นชุมชนไม่หายไป ต้องดำเนินงานให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนถูกปรุงแต่งให้น้อยที่สุด ที่สำคัญต้องทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดให้แก่ชุมชน

2.2.2 กำเนิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ช่วงที่โลกตื่นตัวเรื่องการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและหาทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวช่วงปี 2535 หลังจากนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เข้ามาเป็นกระแสใหม่และกระแสใหญ่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย โดยการผลักดันของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในขณะที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism - CBT) เริ่มก่อตัวขึ้นเติบโตคู่ขนานไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการทำงานในระดับพื้นที่ของโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (REST) ต่อมา REST ได้ร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จัดตั้งสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งในช่วงดังกล่าว ชื่อที่เรียกขานการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ มีหลากหลายชื่อ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวสีเขียวหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2540 ปี รัฐบาลไทยใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยประกาศให้ปี 2541 - 2542 เป็น

ปีส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) ในปี 2544 มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product -OTOP) หลังปี 2545 การท่องเที่ยวลงไปชุมชนหลากหลายรูปแบบ ในปี 2547 มีการให้มาตรฐานโฮมสเตย์ ปัจจุบัน การท่องเที่ยวโดยชุมชนเริ่มเป็นที่ยอมรับว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งซึ่งชุมชนเข้ามาบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง

2.2.3 ความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนานุกรม (2546, น. 21) กล่าวว่าความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความสำคัญอยู่ 4 ประการ มีดังนี้

1. เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในรูปแบบอื่นๆ ที่ต้องเอื้ออำนวยการเรียนรู้ต่อกันและกัน

2. เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นส่งเสริมให้ชุมชนโดยเฉพาะคนหนุ่มสาวได้เข้าใจในคุณค่า ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี ขอบชุมชนให้กลับฟื้นคืนสภาพได้ในระยะต่อไป

3. เพื่อก่อให้เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชน ที่เผชิญต่อผลกระทบทางการท่องเที่ยวแบบเดิม ให้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการลดผลกระทบ ดังกล่าวและจัดระเบียบชุมชนให้เป็นระบบที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

4. เพื่อเป็นเครื่องมือการเผยแพร่ให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต กับสาธารณชนภายนอกจะเห็นได้ว่าในมิติของชุมชนไม่ได้มองเรื่องราวได้เป็นเรื่องหลักผิดกับในระดับนโยบายการท่องเที่ยวมักจะทำให้ความสำคัญเรื่องราวได้เป็นอันดับแรก หากเอาคุณค่า วิถีชีวิตที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญในสังคมไทยอันได้แก่ การมีน้ำใจ ความเอื้ออารี ประกอบกับการมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ความรักในศิลปวัฒนธรรม อันเป็นทุนทางสังคมของคนไทย ก็จะทำให้การริเริ่มและมองการท่องเที่ยวได้ถูกทิศทางยิ่งขึ้น

2.2.4 หลักการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

หลักการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่มองว่าชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา จนทำให้การ ท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเข้ามามีส่วนร่วม เมื่อมองในบริบทของการ พัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วม และได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวจึงควรมีหลักการร่วมกัน ดังนี้

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการพิจารณาถึงสภาพของปัญหา ผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นแล้วชุมชนร่วมตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร

2. สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการ คิด การวางแผน การทำกิจกรรม ติดตาม ประเมินผล เรียนรู้และรับประโยชน์ร่วมกัน

3. ชุมชนต้องการรวมกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรม หรือองค์กร องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็ได้เพื่อเป็นตัวแทนในการทำหน้าที่แทนสมาชิกทั้งหมด และดำเนินการทางด้านกา กำหนด ทิศทาง และนโยบายการบริหารจัดการ การประสานงาน มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของ สมาชิกในชุมชน

4. รูปแบบ เนื้อหา และกิจกรรมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกัน ความเป็นธรรม และให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์และลดผลกระทบในเชิงลบ

5. มีกฎกติกาที่เห็นร่วมกันจากชุมชน สำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และสามารถกำกับ การดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้

6. ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน ชาวบ้านทั่วไปและนักท่องเที่ยวควรมีการเรียนรู้ ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางกระบวนการท่องเที่ยวที่ถูกต้องและเหมาะสม

7. การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องมีข้อตกลงร่วมกันภายในชุมชน เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และพิจารณาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ

8. รายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว มีส่วนนำไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อม ของชุมชน

9. การท่องเที่ยวจะไม่ใช่อำชีพหลักของชุมชน และชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองไว้ได้ ทั้งนี้หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนเป็นการจัดการท่องเที่ยว จะเป็นการทำลายชีวิตและจิตวิญญาณดั้งเดิม ของชุมชนอย่างชัดเจน

10. องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้และพร้อมจะหยุด เมื่อเกินความสามารถในการจัดการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากมองในแง่ความพร้อมของชุมชน และประสิทธิภาพ ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในมิติของชุมชนแล้ว การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นไปได้ด้วยดีนั้นยังต้อง พิจารณาจากมิตินอกชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยได้แก่ การตลาด นโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุน พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

2.2.5 องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์ประกอบหลักของ CBT มีอยู่ 4 ด้าน กล่าวคือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ 4) การเรียนรู้ ประเด็นสำคัญของแต่ละองค์ประกอบได้แก่

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

อุดร วงศ์ทับทิม (2546, น. 4) กล่าวว่า การดำเนินการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน โดยการประสานประโยชน์ด้านการพัฒนาด้านต่างๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมเข้าด้วยกันโดยผ่านการกระตุ้นให้ชาวบ้านตระหนักถึงการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมเป็น และในด้านเศรษฐกิจนั้นมุ่งให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงกัน ส่วนในด้านสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันเพื่อตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น

พจนนา สวนศรี (2546, น. 2) กล่าวว่า ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิธีการผลิตที่พึ่งพาในขณะเดียวกันชุมชนต้องรู้จักและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนชุมชนยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

ละเอียด ศีลาน้อย (2552, น. 8) กล่าวว่า การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลักมีลักษณะเฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) รวมทั้งแหล่งวัฒนธรรมประวัติศาสตร์บ้านเราที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-System)

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสารจังหวัดกระบี่ (2558, น. 18) กล่าวว่า กลุ่มท่องเที่ยวที่มีข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มี การออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน จัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและอนุรักษ์ ความหลากหลายทางชีวภาพ และกลุ่มท่องเที่ยวมีการส่งเสริมอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบต่อวัฒนธรรม

วีระพล ทองมา (2558, น. 14) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานต่อกันมา คนในชุมชนต้องรู้จัก ต้องรักและหวงแหนเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนของตน สามารถที่จะนำมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ทั้งนี้แล้วชุมชนต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้ ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องแนวคิด พื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการจัดการในพื้นที่ได้ด้วย

2. ด้านองค์กรชุมชน

พจนานา สนวนศรี (2546, น. 18) กล่าวว่า ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกันมีปราชญ์หรือผู้ มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆ หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของ และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

อุดร วงศ์ทับทิม (2546, น. 8) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นแกนหลักในการจัดการเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยฐานทรัพยากรที่มีอยู่

ละเอียด ศีลาน้อย (2552, น. 24) กล่าวว่า ควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Innolovment of Local Community of People Participation)

วีระพล ทองมา (2558, น. 12) กล่าวว่า การสื่อสารพูดคุย เป็นการสื่อความคิดเห็น การแก้ปัญหา รวมถึงการหาทางแก้ไขปัญหาต่างๆ จากการระดมความคิดเห็นจากประสบการณ์ของนักวิจัยท้องถิ่นพบว่าชุมชนจัดให้มีเวทีพูดคุย ร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการ ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน สร้างกฎระเบียบของชุมชนทางด้านต่างๆ เพื่อให้คนในชุมชนรวมถึงผู้มาเยือนปฏิบัติตาม

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสารจังหวัดกระบี่ (2558, น. 6) กล่าวว่า มีการบริการที่ดีและปลอดภัย ทั้งด้านที่พัก ยานพาหนะ นักสื่อ ความหมายท้องถิ่น เจ้าของบ้าน และการประสานงานที่ีระหว่างกลุ่มในชุมชนเพื่อให้บริการ

3. ด้านการจัดการ

พจนานา สนวนศรี (2546, น. 15) กล่าวว่า มีกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

อุดร วงศ์ทับทิม (2546, น. 18) กล่าวว่า ชาวบ้านควรมีการประชุมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียและผลกระทบทั้งในด้านบวกและด้านลบเพื่อให้สมาชิกของทุกคนได้รับรู้

ปัญหาร่วมกัน และช่วยกันคิดหาแนวทางป้องกันตั้งแต่เริ่มต้นเพื่อปรับ แนวทางการท่องเที่ยวให้เหมาะสม

ละเอียด ศิลาน้อย (2552, น. 26) กล่าวว่า ชุมชนและนักท่องเที่ยว ร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงเป็นการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Manage Tourism)

วีระพล ทองมา (2558, น. 19) กล่าวว่า เป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนักที่จะทำอะไรมาก่อน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืน สมดุลในกลุ่มคนหมู่มาก ดังนั้นชุมชนที่จะสามารถบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน : “Community-based Tourism : CBT” ได้ต้องเป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ มีความคิด มีวิสัยทัศน์ ความเข้าใจเรื่อง การท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งยังต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงาน ทั้งภาครัฐที่ เกี่ยวข้อง ต้องมีการพูดคุยกำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อมชุมชนรู้ว่าพื้นที่ของ ตนจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ควรมีกิจกรรมอะไรบ้าง และจะมีการ กระจายจัดสรรรายได้อย่างไร ทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมานั้น สิ่งสำคัญที่สุดของชุมชน คือการมีส่วนร่วม อันหมายรวมถึง ร่วมในทุกๆ สิ่ง ทุกอย่างเพื่อส่วนรวม

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสารจังหวัดกระบี่ (2558, น. 28) กล่าวว่า มีระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน และกฎกติกาที่ใช้ในการบริหารการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาอื่น ๆ ของชุมชน การเสริม ศักยภาพ ของคน ใน กลุ่มท่องเที่ยวและชุมชน การปฏิบัติตามกฎระเบียบและรูปแบบที่ใช้ สำหรับบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และการตลาดและประชาสัมพันธ์อย่าง ต่อเนื่องเพื่อสร้างรายได้ทางการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นกับชุมชนอย่างยั่งยืน

4. ด้านการเรียนรู้

พจนา สวนศรี (2546, น. 24) กล่าวว่า ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้าน และผู้มาเยือน

ละเอียด ศิลาน้อย (2552, น. 19) กล่าวว่า กิจกรรมและกระบวนการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง

วีระพล ทองมา (2558, น. 35) ได้ให้ความหมายว่า ต้องเริ่มที่คนในชุมชนที่จะต้องรู้จักรากเหง้าของตนเองให้ดีเสียก่อน เพื่อความพร้อมในการบอกเล่าข้อมูลและคนในชุมชนต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคี ทำงานร่วมกันได้

อุดร วงศ์ทับทิม (2546, น. 8) กล่าวว่า เพื่อให้เกิดการถ่ายโอนความรู้ของคนในชุมชนในแต่ละหมู่บ้านจากจุดเด่นและจุดด้อยที่แตกต่างกัน ดังนั้น การเรียนรู้ร่วมกันจึงสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสารจังหวัดกระบี่ (2558, น. 12) กล่าวว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของคนในชุมชนให้แก่ผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกและองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งคนในชุมชนและผู้มาเยือน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นตัวแปรที่ศึกษา จึงได้มีการศึกษารายละเอียดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือ ได้แก่ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ 4) การเรียนรู้ มาศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม และนำข้อมูลกลับไปสู่ชุมชนเพื่อสร้างการรักษาและวางแผนทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมา และไม่ละทิ้งพื้นฐานเดิม หรือปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปตามกระแสวัฒนธรรม และไม่ได้มุ่งหวังรายได้จากการท่องเที่ยวที่จะได้ให้เป็นรายได้หลักของชุมชนโดยละทิ้งอาชีพดั้งเดิมที่จะเป็นการที่จะเป็นการปรับตัวเพื่อรองรับกระแสการท่องเที่ยวที่เข้าไปในชุมชน

พจนานาสวนศรี (2546, น. 12) ได้กล่าวถึงของการดำเนินกิจการการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าการกำหนดหลักการนี้เป็นไปเพื่อให้เห็นจุดยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ ดังต่อไปนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา กำหนดทิศทางและตัดสินใจ
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจของตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมต่อคนในท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การที่จะทำให้ชุมชนดำเนินการทางด้านการท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมให้มีความรู้ การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในการพึ่งพาตนเอง การจัดการด้านการท่องเที่ยว และต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวโดยทั่วไป กระตุ้นส่งเสริมให้คนในสังคมปัจจุบันให้เห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเป็นกลุ่มคนที่สนใจที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มความรู้ การเรียนรู้ การรับรู้ ความเข้าใจ ในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นการล็งใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 2.1

ขั้นตอนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ขั้นตอน	กิจกรรม
1. ศึกษาความเป็นไปได้เบื้องต้น	การสำรวจ หรือ ประเมินศักยภาพเบื้องต้น ชุมชนอาจจะเป็นผู้ดำเนินการเอง หรือ ขอให้ผู้เชี่ยวชาญนอกพื้นที่มาเป็นผู้ร่วมประเมิน โดยพิจารณาในประเด็น การเข้าถึงชุมชน เส้นทางท่องเที่ยว เชื่อมโยงภายในชุมชน และพื้นที่เชื่อมโยงโดยรอบของชุมชน ความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สำรวจลักษณะกายภาพของพื้นที่ และพื้นที่เชื่อมโยง การเข้าถึง และเส้นทางท่องเที่ยว หรือ อาจจะนำองค์ประกอบการท่องเที่ยวตามแนวคิดของ Dickman (1996) มาพิจารณาที่ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง กิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พักแรม และสิ่งอำนวยความสะดวก นำมาประเมินผลเบื้องต้น มีความเป็นไปได้จึงดำเนินการขั้นต่อไป
2. สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมการจัดการท่องเที่ยวและให้ข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้สมาชิกในชุมชนได้พิจารณา	นำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงบวก และเชิงลบ โดยนำเสนอต่อผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ เจ้าของภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน สมาชิกในชุมชน และกลุ่มผู้สนใจ เป็นขั้นตอนแรกของการมีส่วนร่วมการจัดการท่องเที่ยว
3. ศึกษาศักยภาพชุมชนและความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยว	เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ผู้นำทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เจ้าของภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน สมาชิกในชุมชน กลุ่มสมาชิกกลุ่มต่างๆ ร่วมกันสำรวจและศึกษาศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างละเอียด โดยใช้เกณฑ์การรับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (พจนานุกรม และสมภพ ยี่งอหอ, 2556) เป็นแนวทางในการสำรวจและศึกษาศักยภาพ รวมถึงบันทึกลักษณะทางกายภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนและพื้นที่เชื่อมโยง ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน เรื่องเล่า ตำนาน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม กลุ่มต่างๆ ที่มีบทบาทในชุมชนและประเพณีของชุมชน ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่

4. วิเคราะห์ และสรุปผลการศึกษาศักยภาพร่วมกัน	นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการลงพื้นที่ คำบอกเล่า และการสังเกต มาวิเคราะห์ศักยภาพ โดยใช้ SWOT Analysis วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้เห็นศักยภาพของชุมชน ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาปัจจัยด้านต่างๆ ที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรค โดยใช้เทคนิค TOWS Matrix กำหนดแนวทางในการพัฒนาหรือกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน จำแนกเป็น 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategy) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategy) และกลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategy)
6. กำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ นโยบาย และกฎกติกาต่างๆ ในการจัดการท่องเที่ยว	กำหนดเป้าหมายของการท่องเที่ยวในช่วงเวลาระยะกลางถึงระยะยาว กำหนดขอบเขตที่ชุมชนจะดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวหลักของชุมชน โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ และพันธกิจต้องกำหนดตามความพร้อม และความเป็นไปได้ตามศักยภาพของชุมชน
7. กำหนดรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	จัดตั้งองค์กรกลางในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน อำนวยความสะดวก และประสานงานระหว่างนักท่องเที่ยวกับกลุ่มสมาชิกที่จัดการท่องเที่ยว บางครั้งอาจจะเป็นกลุ่มหรือหน่วยงานที่มีอยู่ แต่อาจจะกำหนดบทบาทและหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยวเพิ่มเติม มีบทบาทในการบริหารการท่องเที่ยว เริ่มต้นสมาชิกในชุมชนเข้ามาร่วมกันกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยว ราคาค่าบริการ การจัดสรรผลประโยชน์สู่ชาวบ้านและชุมชน โดยทุกๆ ขั้นตอนต้องมีความชัดเจน โปร่งใสและตรวจสอบได้ รวมถึงการออกกฎ กติกา เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของสมาชิกในชุมชน และนักท่องเที่ยว ตลอดจนเป็นแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์
8. จัดทำโปรแกรมเส้นทาง และกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน	นำเสนอโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของตนเอง เน้นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวได้ เพื่อการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างเจ้าของภูมิปัญญา กับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน โดยคำนึงถึงจำนวนวันของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาท่องเที่ยว กิจกรรมตามช่วงวัย และความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยการออกแบบโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ของชุมชน รวมถึงการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ

<p>9. ทดลองและประเมินผล โปรแกรมเส้นทาง และกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน</p>	<p>ทดสอบความพร้อมการจัดการท่องเที่ยวในทุกๆ ด้าน โดยการทดสอบอาจใช้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นอาสาสมัครเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อทดสอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เมื่อทดสอบเสร็จสิ้นก็จัดเวทีสะท้อนผลของการจัดการท่องเที่ยวในมิติต่างๆ เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว การต้อนรับขับสู้ และการบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว การเข้าถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ประสานงานการท่องเที่ยว บุคคลที่ทำหน้าที่ผู้ถ่ายทอดความรู้ในกิจกรรมการท่องเที่ยว และคุณค่าของการท่องเที่ยวเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวเสียไป นอกจากนี้นักท่องเที่ยวแล้วควรมีผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวจากภายนอก สมาชิกในชุมชน และบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้แสดงข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เพื่อนำความคิดเห็น ข้อเสนอต่างๆ มาพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป</p>
<p>10. พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งระบบ</p>	<p>นำข้อเสนอแนะจากการทดลองท่องเที่ยวมาพัฒนา ข้อเสนอแนะขั้นนี้ เป็นขั้นการพัฒนาทั้งระบบเพื่อเตรียมความพร้อมในการเปิดบริการอย่างเป็นทางการ โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในส่วนบริการต่างๆ ในชุมชนให้มีทักษะเป็นมืออาชีพ มีจิตใจใฝ่บริการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ฝึกฝนให้สมาชิกที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวโดยตรงมีความรู้ลึก รู้รอบและรู้จริงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน ประเพณี ภูมิปัญญาต่างๆ การทัศนศึกษาในชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีบริบทคล้ายๆ กัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ รวมถึงเป็นการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนไปในตัว</p>
<p>11. จัดโปรแกรมการส่งเสริมการตลาด และการสื่อความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน</p>	<p>นำเสนอความเป็นตัวตนของท้องถิ่น โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวของดีในท้องถิ่น และทรัพยากรการท่องเที่ยวต่างๆ ที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เสนอออกสู่ตลาด เพื่อให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายได้รับรู้ และทราบข้อมูลการท่องเที่ยวกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวผ่านการสื่อสารการตลาดหลากหลายรูปแบบ ส่วนการเตรียมตัวของคนในชุมชน คือ การบันทึก และประวัติศาสตร์ของชุมชนอย่างภาคภูมิใจ เพื่อนำมาเล่าให้นักท่องเที่ยวผ่านการร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว หรือการแสดงออกทางกายภาพ เช่น ที่มาของการประดิษฐ์เครื่องใช้สอยในครัวเรือน ประวัติการประกอบอาหารท้องถิ่น การแต่งกายด้วยชุดประจำถิ่นในวันสำคัญ หรือวันใดวันหนึ่งที่ชุมชนเลือก หรือทุกวัน เป็นต้น รวมถึงการติดตั้งข้อมูลในการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ประวัติ ความเป็นมา ป้ายบอกทางในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย และมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น</p>

12. การติดตาม และ ประเมินผล	การติดตาม และประเมินผลเป็นขั้นที่ต้องทำตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน โดยเป็น 2 ส่วน คือ 1) การประเมิน และสรุปผลการดำเนินงานการให้บริการการ ท่องเที่ยวหลังการเสร็จกิจกรรมการท่องเที่ยวของทุกๆ กลุ่มที่เดิน ทางเข้ามาท่องเที่ยว อาจจะทำในรูปแบบสัมภาษณ์ การพูดคุยแบบมี ส่วนร่วม หรือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและนำผลที่ได้มาพัฒนาในครั้ง ต่อไป และ 2) การประเมินผลภาพรวมการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากร การท่องเที่ยว การบริหารการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกการ ท่องเที่ยวในภาพรวมอาจจะทำการประเมินทุกๆ 3 เดือน เพื่อ ตรวจสอบการจัดการท่องเที่ยว และนำผลที่ได้ไปพัฒนาการท่องเที่ยว ทุกๆ มิติ เพื่อให้การท่องเที่ยวมีความพร้อมเป็นแหล่งสร้างการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับนักท่องเที่ยว
-----------------------------	--

2.2.6 การรับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

เกณฑ์การรับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนพัฒนาโดยสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ร่วมกับองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ (พจนา สวนศรี และสมภพ ยี่จ้อหอ, 2556, น. 28) ใช้ เป็นแนวทางในการพัฒนา และเกณฑ์ประเมินให้รางวัลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนยอดเยี่ยม และดีเด่นเป็น การเปรียบเทียบผลการประเมินก่อนการรับรอง และหลังการพัฒนาตามแนวทางมาตรฐาน 5 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน พัฒนาคุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจท้องถิ่น ส่งเสริม วัฒนธรรม ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม บริการ และความปลอดภัย เพื่อให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่เป็น มาตรฐาน และแหล่งท่องเที่ยวมีพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน ผู้เขียนเห็นว่าชุมชน สามารถนำไปเป็นแนวทางของการเตรียมความพร้อมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีลักษณะเป็น แบบตรวจสอบรายการ (Check List) รวมทั้งหมด 5 ด้าน 29 ดัชนี และเกณฑ์ 176 ข้อ มี ดังนี้

1) ด้านการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีประเด็นย่อย 31 ข้อ รวม 6 ดัชนีชี้วัด ประกอบด้วย

1.1) ระบบการบริหารจัดการโดยชุมชนแบบบูรณาการ ทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ ด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความปลอดภัย ด้านคน สังคม ผลประโยชน์ ด้านคุณภาพบริการ และด้านการตลาด

1.2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม และชุมชน

1.3) การเสริมศักยภาพของคนในกลุ่ม และชุมชน

1.4) ระบบประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว กลุ่มนักท่องเที่ยว และชุมชนที่ ครอบคลุม 8 ด้าน

1.5) การปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่มคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว

1.6) การตลาด และประชาสัมพันธ์อย่างรับผิดชอบ

2) ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น สังคม และคุณภาพชีวิต มีประเด็นย่อย 12 ข้อ รวม 3 ดัชนีชี้วัด ประกอบด้วย

- 2.1) สนับสนุนการพัฒนาชุมชน
- 2.2) กระจายรายได้อย่างเป็นรูปธรรม และสร้างโอกาสในการมีรายได้เสริม
- 2.3) การให้เกียรติด้านสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3) ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์ และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมมีประเด็นย่อย 14 ข้อ รวม 4 ดัชนีชี้วัด ประกอบด้วย

- 3.1) กลุ่มท่องเที่ยวมีข้อมูล และความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม และวิถีชีวิตในท้องถิ่น
- 3.2) มีการถ่ายทอดข้อมูลทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตจากคนภายในสู่คนภายนอก และการถ่ายทอดภายในชุมชนด้วยตัวเอง
- 3.3) มีกฎ กติกา และแนวทางปฏิบัติเพื่อการเคารพ และปกป้องวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น และให้เกียรติวัฒนธรรมของแขกผู้มาเยือน

4) ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ และยั่งยืน มีประเด็นย่อย 37 ข้อ รวม 9 ดัชนีชี้วัด ประกอบด้วย

- 4.1) กลุ่มท่องเที่ยวมีฐานข้อมูลด้านทรัพยากร และการให้การศึกษา
- 4.2) มีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
- 4.3) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

4.4) การจัดการขยะชุมชน/แหล่งท่องเที่ยว

4.5) การจัดการทรัพยากรน้ำ และน้ำเสีย

4.6) การจัดการด้านเสียงรบกวน

4.7) การจัดการด้านพลังงาน

4.8) ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

4.9) อาคารสิ่งปลูกสร้าง

5) ด้านการบริการ และความปลอดภัยของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีประเด็นย่อย 82 ข้อ รวม 7 ดัชนีชี้วัด ประกอบด้วย

5.1) กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความชัดเจน ปลอดภัย มีความเหมาะสมกับสภาพชุมชน กลุ่มเป้าหมาย และช่วงเวลา

5.2) ที่พัก

5.3) ยานพาหนะ และการเดินทาง

5.4) นักสื่อความหมายท้องถิ่น

5.5) เจ้าของบ้าน

5.6) การติดต่อประสานงาน

5.7) ความปลอดภัย

แบบประเมินมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการเป็นการทดสอบความพร้อมใน 2 ระดับ คือ มีการดำเนินการ กับ ไม่มีการดำเนินการ ผู้ประเมินศกยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเกณฑ์ที่กำหนดเป็นสมาชิกในชุมชน เพื่อประเมินว่า สิ่งใดมีอยู่แล้ว สิ่งใดต้องพัฒนาต่อ การรับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการประเมินตนเองตามมาตรฐาน หรือ เกณฑ์ เป็นการตรวจสอบความพร้อมของการท่องเที่ยวในชุมชน มีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน พัฒนาคุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจท้องถิ่น ส่งเสริมวัฒนธรรม ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม บริการ และความปลอดภัย เพื่อให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นมาตรฐาน และแหล่งท่องเที่ยวมีพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน เมื่อมีด้านใดมีคะแนนน้อยให้นำด้านนั้นมาวางแผนพัฒนาให้สมบูรณ์เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่จะดำเนินการในอนาคต

2.2.7 การตลาดเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การวางแผนการตลาดมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวชุมชนเป็นการสร้างคุณค่า (Value Creation) ให้นักท่องเที่ยวโดยเริ่มต้นจากการกำหนดคุณลักษณะ (Attributes) ของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว สร้างจุดเด่น (Features) ให้กับแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และทำจุดเด่นให้เป็นคุณประโยชน์ (Benefits) กิจกรรมการท่องเที่ยว และต้องไม่หยุดพัฒนา โดยมุ่งสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เพื่อเพิ่มคุณค่า (Value) ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกว่าคุณค่าที่นำเสนอมีความคุ้มค่ากับการเดินทางเข้ามาเยือนในแหล่งท่องเที่ยว และคุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายที่เสียไป เมื่อลูกค้าประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวกิจกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ (Repeat Visitation) เกิดการบอกต่อ (Word of Mouth) และเต็มใจที่จะจ่ายค่าบริการการท่องเที่ยวในราคาที่สูงขึ้น (Willingness to Pay More)

การตลาดการท่องเที่ยวชุมชนสามารถนำแนวคิดส่วนประสมทางการตลาด (7Ps Marketing Mix) (Kotler, 2000) มาประยุกต์ใช้ในการบริหารการตลาดการท่องเที่ยวชุมชน มี ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตของชุมชน และสิ่งอื่นๆ โดยรวมเรียกว่า ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาเยือนในแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนต้องเตรียมแหล่งท่องเที่ยว หรือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ โดยมีเจ้าของภูมิปัญญาเป็นผู้ส่งมอบประสบการณ์จริงที่กระบวนการ หรือ บางส่วนของกระบวนการผลิต เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Cross Culture Engagement) มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว

2. ราคา (Price) คุณค่าของผลิตภัณฑ์ กิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบตัวเงิน นักท่องเที่ยวจะเปรียบเทียบระหว่างคุณค่าที่ได้รับรู้ (Perceived Value) ของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวกับราคาของค่าบริการนั้น หากคุณค่าสูงกว่าราคานักท่องเที่ยวจะตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว หรือ เดินทางกลับมาท่องเที่ยว หรือ บอกต่อกับบุคคลอื่นๆ การกำหนดราคาค่าบริการการท่องเที่ยวต้องมีความเหมาะสมกับระดับการให้บริการ ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และง่ายต่อการจำแนกระดับบริการที่แตกต่างกัน

3. ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) การเข้าถึงข้อมูลของการท่องเที่ยวในรูปแบบเอกสาร ฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต โปรแกรมการท่องเที่ยวภาพแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยว และข้อมูลอื่นๆ ที่เป็นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว รวมถึงมีสถานที่ศูนย์ประสานงาน หรือ สถานที่ที่นักท่องเที่ยวติดต่อเมื่อเดินทางเข้ามาในชุมชนเป็นจุดบริการแบบเบ็ดเสร็จจุดเดียว โดยช่องทางการจัดจำหน่ายควรจัดทําเป็น 2 ระบบ ได้แก่ ระบบที่สามารถเข้าถึงได้ด้วยอินเทอร์เน็ต และระบบข้อมูลการบริการในสถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) การติดต่อสื่อสารข้อมูลระหว่างชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างกระตุ้นทัศนคติ การรับรู้ และการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว โดยเป็นส่วนประสมในการติดต่อสื่อสาร (Communication Mix) เป็นการติดต่อสื่อสารด้วยการใช้บุคคลในการขาย (Personal Selling) และการติดต่อสื่อสารโดยไม่ใช้บุคคล (Non Personal Selling) มีเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารมีหลากหลายประเภท หรือ อาจจะใช้เลือกใช้การสื่อสารแบบประสมประสานกัน (Integrated Marketing Communication) ซึ่งเครื่องมือส่งเสริมการตลาดประกอบด้วย (1) การสื่อสารโดยใช้บุคคล เป็นการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวโดยใช้พนักงานขายโปรแกรม และเส้นทางท่องเที่ยว เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two Way Communication) ทําให้พนักงานผู้ให้บริการได้เรียนรู้ และศึกษาเกี่ยวกับลูกค้าโดยตรง และการสื่อสารแบบปากต่อปาก (Word of Mouth Communication) เป็นการเล่า ประสบการณ์ข้อมูลการท่องเที่ยวจากพนักงานไปยังนักท่องเที่ยวโดยตรง (2) การประชาสัมพันธ์ (Public Relation) เป็นการแจ้งข้อมูลการจัดแถลงข่าว การจัดกิจกรรมพิเศษขึ้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจ และการจัดจําที่ติดต่อแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูล จัดจําแหล่งท่องเที่ยวได้ รวมถึงการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของผู้พบเห็น (3) การโฆษณา (Advertising) เป็นการสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในการบริการท่องเที่ยวโดยผ่านทางสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ สื่อกลางแจ้ง และป้ายโฆษณาต่างๆ เป็นต้น การโฆษณาเน้นการส่งข่าวสารไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงได้มากกว่าแบบอื่น (4) อุปกรณ์เครื่องมือแนะนำบริการ (Instructional Materials) เป็นการให้ข้อมูลจากชุมชนที่สร้างขึ้นเพื่อการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว หรือบริษัทตัวแทนการท่องเที่ยวที่สนใจ โดยสามารถช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับนักท่องเที่ยวได้ในระดับหนึ่งได้ (5) การส่งเสริมการขาย (Sale Promotion) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนได้เร็วขึ้น เช่น มอบสิทธิพิเศษการท่องเที่ยวในวันแม่ นักท่องเที่ยวพาแม่มาจะคิดอัตราครึ่งหนึ่ง วันเกิดมอบห้องพักฟรีหนึ่งคืน นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวครั้งที่สามลดครึ่งราคา เป็นต้น

5. บุคลากร (People) สมาชิกทุกคนในชุมชนล้วนเป็นตัวกลางที่ทำหน้าที่เชื่อมระหว่างทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่น เป็นผู้เล่าเรื่องราวต่างๆ ของชุมชน เป็นเจ้าบ้านที่ดีด้วยการต้อนรับอย่างอบอุ่น ประดุจต้อนรับญาติมิตร หรือเพื่อนที่กลับมาเยี่ยมบ้าน รวมถึงผู้นำชุมชน ครูภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ผู้ประกอบอาชีพ หรือศาสตร์ต่างๆ ในชุมชนที่ต้องมาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว ตลอดจนการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่คนในท้องถิ่นเพื่อรักษาไว้ไม่ให้สูญหายไปจากท้องถิ่น บุคลากรจึงมีความสำคัญที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการท่องเที่ยว และเกี่ยวข้องทางอ้อมซึ่งนักท่องเที่ยวจะต้องพบ

เจอเมื่อเดินทางเข้าไปในชุมชน ทุกคนในชุมชนต้องยินดีและเต็มใจที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งจะส่งต่อประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว

6. กระบวนการ (Process) เป็นขั้นตอนในการจัดการท่องเที่ยว กระบวนการบริการการท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยวต้องเป็นกระบวนการที่ไม่ยุ่งยาก ไม่ซับซ้อนต่อการใช้บริการรวดเร็ว ถูกต้อง และแม่นยำตั้งแต่ครั้งแรก ระเบียบวิธีการ และงานปฏิบัติในด้านการจัดการท่องเที่ยวที่นำเสนอให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อมอบบริการอย่างถูกต้องรวดเร็ว ปฏิบัติตามได้สะดวก และง่ายทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ

7. ภูมิทัศน์ หรือ สภาพทางกายภาพ (Physical Evidence) เป็นสิ่งที่ชุมชนต้องเตรียมไว้แสดงเป็นรูปธรรม เพื่อความสะดวกของการท่องเที่ยว เช่น สถานที่จอดรถ ที่พักแรม ที่พักแบบสัมผัสวิถีชุมชน ร้านอาหาร ห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยว ถึงขยะ ป้ายบอกทาง ข้อมูล หรือ แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชน ป้ายแสดงประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยวแต่ละจุดเป็นภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ เป็นต้น สภาพทางกายภาพแสดงให้เห็นถึงรูปธรรมทางกายภาพ และรูปแบบการให้บริการเพื่อสร้างคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงการแต่งกาย ความสะอาดเรียบร้อย ความปลอดภัยของสถานที่ การพูดจาด้วยอัธยาศัยที่เป็นมิตร สุภาพอ่อนโยน และการให้บริการที่รวดเร็ว หรือ ผลประโยชน์อื่นๆ ที่นักท่องเที่ยวได้รับ

การตลาดเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนมุ่งนำเสนอ ส่งเสริม และสร้างคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว และชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการวางแผนการตลาดที่คำนึงถึงความยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจชุมชน มิติสังคมวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชน และมิติสิ่งแวดล้อม รวมถึงคำนึงถึงความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวควบคู่กันไปกับวางแผนการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เมื่อพัฒนาแล้ว และชุมชนมีความพร้อมที่จะให้บริการการท่องเที่ยว ผู้จัดการท่องเที่ยวมีความจำเป็นที่ต้องเปิดตัว และสื่อสารข้อมูลทางการท่องเที่ยวต่างๆ ของชุมชนให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายได้รับรู้ และรับทราบเพื่อเป็นข้อมูลในการประกอบการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว เครื่องมือที่ใช้ในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมทางการท่องเที่ยว คือ ส่วนประสมทางการตลาดบริการ ประกอบด้วย 7 ด้าน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่นำความโดดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนมาพัฒนาเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในอัตราค่าบริการที่เหมาะสม การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายให้ตรงกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย รวมถึงจัดทำเอกสารเรื่องราวของชุมชนผ่านป้ายสื่อความหมายติดตามสถานที่ท่องเที่ยว รวมถึงการกระตุ้นการท่องเที่ยวในเทศกาลต่างๆ ด้วยนำเสนอโปรโมชั่นต่างๆ เช่น มีส่วนลดทางการท่องเที่ยว แคมป์พักในเทศกาลวันแม่ วันครอบครัว เป็นต้น การพัฒนาบุคลากรที่ให้บริการการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในประวัติศาสตร์ของชุมชน สมาชิกในชุมชนมีอัธยาศัยที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี มีจิตใจใฝ่บริการ พร้อมนี้ ชุมชนต้องจัดเตรียมภูมิทัศน์ และลักษณะทางกายภาพให้นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัย ปลอดภัย และรู้สึกปลอดภัยเมื่อเดินทางท่องเที่ยว มีโครงสร้างพื้นฐานอำนวยความสะดวก เช่น ถนน เส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน การบริการการขนส่งสาธารณะ ป้ายบอกทาง ไฟฟ้า ประปา ระบบสื่อสาร และโทรคมนาคม ห้องน้ำสาธารณะ เป็นต้น โดยกระบวนการทั้งหมดของการบริการการท่องเที่ยวต้องมีขั้นตอนที่ชัดเจน ไม่ซับซ้อน ไม่ยุ่งยาก มีความสะดวกต่อการรับบริการการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

2.2.8 ผลกระทบจากการทำกรท่องเที่ยวโดยชุมชน

วีระพล ทองมา (2547, น. 15) ทุกอย่างที่ดำเนินการย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งที่ตั้งอยู่ สิ่งแวดล้อมโดยรอบทั้งสิ้น ซึ่งมีผลกระทบด้านบวกและด้านลบ ได้แก่

1. ผลกระทบด้านบวก ส่งผลให้ชุมชนมีจิตสำนึกเกิดการพัฒนาตนเอง พึ่งพาตนเอง คิดเป็น ทำเป็น มีความพยายามในการเรียนรู้พัฒนา เกิดรายได้เพิ่มขึ้นมีการรวมตัวกัน สร้างความเข้มแข็งในชุมชน นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามความคาดหวังและความพยายามที่จะดำเนินการ เพื่อให้ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน 3 ด้าน ได้แก่

1.1 ด้านเศรษฐกิจ

1.2 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

1.3 ด้านสิ่งแวดล้อม

สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน คือ การรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา สืบสานสืบทอด ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ได้ เกิดความรักความภาคภูมิใจในคนความรู้สึกรักเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในทรัพยากรของชุมชน และเกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกันในที่สุด

2. ผลกระทบด้านลบ เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ จำนวนขยะที่เพิ่มมากขึ้น จากนักท่องเที่ยว การใช้น้ำ ระบบนิเวศธรรมชาติ การรับวัฒนธรรมเข้ามาอย่างรวดเร็ว เกิด กระแส การเรียนแบบ มีความขัดแย้งทางความคิด เสียความเป็นส่วนตัวในการที่จะต้องรองรับนักท่องเที่ยว และที่สำคัญคืออาจถึงกับสูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หากมีการตอบสนองความต้องการของ นักท่องเที่ยวมากเกินไป ในส่วนการตลาดนั้นแต่ละชุมชนจะต้องให้ข้อมูลแนะนำชุมชนของตนเอง และทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมา แต่ชุมชนไม่ได้ละทิ้ง พื้นฐานเดิม หรือปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปตามกระแสวัฒนธรรม และไม่ได้มุ่งหวังรายได้หลักของชุมชน โดยละทิ้งอาชีพดั้งเดิมที่จะเป็นการที่จะปรับตัวเพื่อรองรับกระแสการท่องเที่ยวที่เข้าไปในชุมชน

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.3.1 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ได้แก่การท่องเที่ยวตามชนบทนอกเมือง เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้สัมผัสทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ในสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นยังดำรงคงอยู่ โดยต้องไม่เป็นการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ชูเกียรติ นพเกตุ (2542, น. 29) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรมว่าเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ และเป็นการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ทั้งในแง่มนุษยวิทยาและสังคมวิทยา เช่น ชมโบราณสถาน ศิลปะหรือการแสดงต่างๆ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542, น. 5) กล่าวว่า เรื่องการท่องเที่ยวไว้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นเป็นการมุ่งศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมา โบราณสถานสถาปัตยกรรม โบราณคดี และสถานที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็สถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือจะเป็นแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวที่มนุษย์เป็นคนสร้าง ก็ล้วนแล้วแต่มีคุณค่าและมีความหมายทั้งสิ้น

มุกิตา ปิ่นสุนทร (2542, น. 16) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ถ้าไม่ระบุไว้ก็หมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการผ่อนคลายร่างกายและจิตใจที่สนุกสนาน ทั้งการกีฬา การพักผ่อนทัศนศึกษา และการรังสรรค์ อย่างไรก็ตาม ความหมายของการท่องเที่ยวก็คือ 1) การเดินทางจากถิ่นไปอาศัยอยู่ที่อื่นชั่วคราว 2) เดินทางด้วยความสมัครใจ 3) เดินทางด้วยจุดมุ่งหมายใด ก็ได้ ที่มีใช้เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

Lickrish and Jenkins (1997, p. 76-79) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางสังคมและวัฒนธรรมว่าเป็นการเข้าไปสัมผัสกับประเพณี ทัศนคติ และแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะสังคมนั้น

Richards (1995, p. 23) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นเดินทางเพื่อสนองความต้องการที่ตนเองได้ตั้งใจไว้ตั้งแต่แรก เพื่อที่จะได้เห็น ได้มาชม หรืออาจเกิดขึ้นเพราะความบังเอิญเพื่อที่ที่ต้องการเห็น และเกิดความปิติยินดี พึงพอใจเมื่อได้มาพบเห็นสิ่งที่ตนเองได้พบเห็น

Fennell (1999, p. 26) กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวอันอาจเป็นชุมชนเมืองหรือชนบทก็ได้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นต้องเป็นการให้การ ศึกษาแก่นักท่องเที่ยว และกิจกรรมจากการท่องเที่ยวอันต้องเกี่ยวพันแก่ท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรู้หรือรายได้เกิดแก่ชุมชน แต่ต้องไม่ทำให้เกิดการซื้อขายวัฒนธรรม โดยคนท้องถิ่นผลิตวัฒนธรรมขายให้แก่นักท่องเที่ยว

Swarbrook (2000, p. 306-308) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการเดินทางเพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงวิถีทางการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และเทศกาลงานประเพณีต่างๆ ทั้งที่มีมานานแล้วและจัดขึ้นเป็นการเฉพาะ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือการท่องเที่ยว การเดินทางเพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงวิถีทางการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และเทศกาลงานประเพณีต่างๆ

2.3.2 แนวคิดและหลักการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542, น. 5) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อมุ่งการให้ความรู้ และความภาคภูมิใจที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม

เชนทร์ วิวัฒน์บวรวงศ์ (2543, น. 19) กล่าวว่า การส่งเสริมชุมชนให้พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องให้ความสำคัญในการให้ชุมชนเป็นแกนกลางในการพัฒนาหรือส่งเสริมในสิ่งที่ตนของท้องถิ่นนั้น ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและสิ่งที่เป็นรูปธรรม โดยดึงผู้ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยเพื่อช่วยให้การอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีหน่วยงานของรัฐช่วยสนับสนุน

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540, น. 1-10) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและวิถีชีวิตผู้คน หรือสามารถกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตัวเอง อย่างเข้าใจเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพาไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ส่วนประกอบทางวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวในเชิงของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบไปด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ งานหัตถกรรม กิจกรรมทางประเพณี ภาษา

อาหาร ศิลปะ ดนตรี ศาสนา สถาปัตยกรรม การศึกษา ลักษณะการแต่งกายเทคโนโลยีของชุมชน ท้องถิ่น และกิจกรรมยามว่าง

เซนทร์ วิวัฒน์บรรวงศ์ (2543, น. 19) กล่าวว่า การส่งเสริมชุมชนให้พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องให้ความสำคัญในการให้ชุมชนเป็นแกนกลางในการพัฒนาหรือส่งเสริมในสิ่งที่ตนของท้องถิ่นนั้น ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและสิ่งที่เป็นรูปธรรม โดยดึงผู้ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยเพื่อช่วยในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมโดยมีหน่วยงานของรัฐช่วยสนับสนุนจากแนวความคิดที่กล่าวมาข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนออกจากสถานที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยประจำไปยังท้องถิ่นอื่นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคมไม่ว่าจะเป็นด้านของศิลปะ สถาปัตยกรรมโบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญ กระตุ้นให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการศึกษาเอกลักษณ์ของชาติหรืออัตลักษณ์ของชุมชน เป็นการเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตและเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ และบางครั้งสามารถนำสิ่งที่ได้เห็นไปประยุกต์กับชีวิตประจำวันของตนเองได้ ซึ่งส่วนประกอบสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวในเชิงของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ส่วนประกอบทางวัฒนธรรมสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวในเชิงของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ งานหัตถกรรม กิจกรรมทางประเพณี ภาษา อาหาร ศิลปะ ดนตรี ศาสนาสถาปัตยกรรม การศึกษา ลักษณะการแต่งกาย เทคโนโลยีของชุมชน ท้องถิ่น และกิจกรรมยามว่าง

2.3.3 ประเภทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การสัมผัสโดยตรงระหว่างนักท่องเที่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีระดับที่แตกต่างกันซึ่งทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างน้อย 2 ประเภท ดังนี้ (จริญญา เจริญสุดใส, 2544, น. 62)

1. ท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างเต็มรูปแบบ โดยนักท่องเที่ยวไปนำนันทนาการอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ เป็นระยะเวลาหนึ่ง และใช้ชีวิตเหมือนชนพื้นเมือง อาทิ การท่องเที่ยวพักค้างแรมแบบโฮมสเตย์

2. การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นแบบมีการจัดการโดยนักทัศนศึกษาไปทัศนศึกษาเยี่ยมชมกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ ในช่วงเวลาสั้นๆ ไม่พักค้างโดยพยายามเรียนรู้เข้าใจวัฒนธรรมของชนเผ่าชนั้น และแต่ไม่ได้ลองใช้ชีวิตในรูปแบบเดียวกับชนพื้นเมืองการท่องเที่ยวมีหลายประเภท ส่วนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ได้เน้นเรื่องความสนุกสนานหรือบรรเทิงใจเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังเป็นการได้สัมผัสกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของท้องถิ่นอันจะเกิดความสัมพันธ์และเกี่ยวพันซึ่งกันและกันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นเป็นการใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า และยังเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อเจ้าของพื้นที่ ผู้ที่มาเยือนก็ได้รับความรู้กลับไป ส่วนเจ้าของพื้นที่ก็ได้รับประโยชน์จากรายได้ ที่ผู้มาเยือนสนับสนุนผลิตภัณฑ์และสินค้าอีกด้วย

จริญญา เจริญสุดใส (2544, น. 62) กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีหลายประเภท ได้แก่แหล่งโบราณคดีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมที่มีรูปแบบเฉพาะ เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต การแต่งกายศิลปหัตถกรรม กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่น่าสนใจ เช่น การปลูกชาหรือ อยางพารา ความแตกต่างระหว่างในเมืองกับชนบท พิพิธภัณฑ์ เทศกาลต่างๆ รวมถึงการบรรพชิต และ กิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจด้วย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าประเภทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการจัดการโดยนักทัศนาจร ไปทัศนศึกษาเยี่ยมชมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในช่วงเวลาสั้นๆ ในรูปแบบการท่องเที่ยวมีหลายประเภท ได้แก่แหล่งโบราณคดีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมที่มีรูปแบบเฉพาะ

2.3.4 การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

สมพุทธ ชูระเจม (2540, น. 21) กล่าวว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศปัจจุบัน ได้กำหนดขั้นตอน ขอบเขตและรายละเอียดในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไว้ ดังต่อไปนี้

1. การสำรวจเบื้องต้น (Preliminary) เป็นการเข้าไปศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะ ประเด็นที่สำคัญหรือปัญหาที่เด่นชัด เป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานอย่างกว้าง ๆ มุ่งในการที่จะ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า หรือการพัฒนาขนาดเล็กในระยะสั้น และนำมาประมวลวิเคราะห์ เพื่อใช้สำหรับ ศึกษาในขั้นต่อไป

2. การศึกษาเบื้องต้น (Preliminary) เป็นการศึกษารูปแบบผสมผสานในทุกสาขาทั้ง ทางทรัพยากรการท่องเที่ยว สภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยพื้นฐาน และสิ่งแวดล้อม แต่เป็นไปใน ลักษณะกว้างโดย สังเขป เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ โอกาส และทิศทางของการพัฒนา ใน ขณะเดียวกันผลของการ ศึกษาที่จะชี้แนะแนวทางการดำเนินการและการแก้ปัญหาในระยะสั้นไว้ ก่อนที่จะจัดทำแผนหลักในรายละเอียดต่อไป

3. การจัดทำแผนหลัก (Master Plan) เป็นการศึกษาด้านต่างๆ เช่นเดียวกับ การศึกษาเบื้องต้น แต่มีรายละเอียดมากกว่า ที่สำคัญ คือ การกำหนดโครงการที่ควรพิจารณาตาม ระยะเวลาก่อนหลัง รวมทั้งเสนอกลยุทธ์และแนวทางที่จะดำเนินการและการแก้ปัญหาในระยะสั้นไว้ ก่อนที่จะจัดทำแผนหลักในรายละเอียดต่อไป

4. การศึกษาความเหมาะสม (Feasibility Study) เป็นการศึกษาสืบเนื่องจากแผน หลักโดยศึกษาความเหมาะสมของโครงการที่กำหนดไว้ในแผนหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือความ เหมาะสม ในทางเศรษฐกิจ การเงิน การลงทุน เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้และเสนอแนะช่องทางที่ เหมาะสม

ภูสวัสดิ์ สุขเลี้ยง (2545, น. 12-13) กล่าวว่า แนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมไว้ 9 ประการ สรุปได้ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจใน สังคม

2. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความต้องการของ ชุมชนว่าจะต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด

3. วิธีการและความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวควรได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่นเพราะจะเป็นเครื่องวัดความต้องการประเภทและจำนวนนักท่องเที่ยวของท้องถิ่นนั้นๆ

4. ควรมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพยายามที่จะทำให้ท้องถิ่นเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ

5. ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงมีความระมัดระวังและต้องวางแผนรับรองในเรื่องนี้เอาไว้ด้วยเพื่อที่จะรักษาวัฒนธรรมและค่านิยมของท้องถิ่นให้คงอยู่

6. เงินทุนและแรงงานรวมทั้งนักบริหารทางการท่องเที่ยวควรมาจากชุมชนเจ้าของท้องถิ่นเพื่อที่ท้องถิ่นจะสามารถควบคุมการพัฒนาทางการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้

7. การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและงานเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อนักท่องเที่ยว

8. เรื่องราวและงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น

9. ก่อนที่จะลงมือพัฒนาการท่องเที่ยว ควรพยายามขจัดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เรียบร้อย

สมชาย สนั่นเมือง (2558, น. 2-4) กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งมีปัจจัยหลักสำหรับการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน จะต้องมีการบริหารและองค์ประกอบหลักที่สำคัญประกอบด้วย

1. แหล่งท่องเที่ยว ต้องมีการพิจารณาทั้งในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานความพร้อมของชุมชนท้องถิ่น ความพร้อมในเรื่องการบริการจัดการ ซึ่งหากในปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวไม่พร้อมก็ยังไม่ควรเปิดให้ผู้คนเข้ามาเที่ยว ซึ่งทำให้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวยังคงอยู่ต่อไป

2. การบริการ ทางการท่องเที่ยวในส่วนของการบริการทางการท่องเที่ยวสามารถพิจารณาได้ 2 ส่วน คือ ส่วนของการกำกับดูแล ซึ่งได้แก่ภาครัฐและส่วนของการดำเนินงานได้แก่ภาคเอกชน ซึ่งการดำเนินงานของภาคเอกชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะประกอบด้วยบริษัทนำเที่ยว มัคคุเทศก์ ธุรกิจ โรงแรม เป็นต้น สำหรับในส่วนของการกำกับดูแลภาครัฐจะมีหน้าที่กำกับดูแลตามกฎหมาย ระเบียบที่ระบุอยู่ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ และการกำกับดูแลในส่วนนี้ ยังหมายถึงการประสานงาน ทำความเข้าใจ และการทำให้เติบโตของภาคบริการทางการท่องเที่ยวในทิศทางที่เหมาะสม

3. การตลาด ในส่วนของการตลาดจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญ ในเรื่องการจัดวางสินค้า เพราะการตลาด เป็นส่วนสำคัญในการชักจูงให้ผู้ซื้อ (นักท่องเที่ยว) มาซื้อสินค้า ดังนั้นในเชิงของการตลาดจะต้องมีการทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่ามีสินค้าทางการท่องเที่ยว คืออะไร และควรเลือกกลุ่มผู้ซื้ออย่างไร

Richards (1995, p. 22) กล่าวว่า องค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้กล่าวไว้ถึงองค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 8 ประการ คือ

1. โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่างๆ
2. สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมถึงฉากปรักหักพังของสิ่งปลูกสร้างในอดีต
3. ศิลปหัตถกรรม ประติมากรรม ประเพณี และเทศกาลต่างๆ
4. ความน่าสนใจในเรื่องของดนตรี ไม่ว่าจะเป็นรูปของดนตรีคลาสสิก ดนตรีพื้นบ้านหรือดนตรีร่วมสมัย
5. การแสดง ละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ
6. วรรณกรรมและภาษา
7. ประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา
8. วัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมย่อย
9. แหล่งอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ
10. แหล่งจำหน่ายสินค้าที่ระลึก และผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน
11. แหล่งที่พักอาศัย โรงแรม รีสอร์ท เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ควรส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่น เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจในสังคม การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับ จุดประสงค์และความต้องการของชุมชนว่าจะต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด

2.4 บริบทบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม

2.4.1 ประวัติความเป็นมา

บ้านหัวขัว ตั้งอยู่ที่ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม เป็นหมู่บ้านที่ตั้งตามชื่อจากลักษณะของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมน้ำ และเนื่องจากในสมัยก่อนจะมีการสร้างขัวเพื่อเดินข้ามลำห้วย ซึ่งคำว่า “ขัว” หมายถึง สะพาน ชาวบ้านจึงพากันตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหัวขัว” ชาวบ้านหัวขัวเดิมอาศัยอยู่ในหมู่บ้านแกดำซึ่งเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2431 โดยหลวงปู่จ้อยกับชาวบ้านกลุ่มหนึ่งย้ายมาจากเมืองสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้ชื่อว่าบ้านแกดำเนื่องจากจะมีต้นแก่มาก ต่อมาเมื่อมีประชากรมากขึ้น ชาวบ้านส่วนหนึ่งจึงได้ย้ายมาตั้งบ้านใหม่อีกฝั่งของหนองแกดำ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2453 โดยมี ขุนอักษร บุญยะเพ็ญ เป็นผู้ก่อตั้งและเป็นผู้นำคนแรก ปัจจุบัน นายอาทิตย์ ภูมิแกดำ เป็นผู้ใหญ่บ้าน (อาทิตย์ ภูมิแกดำ, สัมภาษณ์, 2561)

2.4.2 ข้อมูลประชากร/อาชีพ/รายได้

จำนวนครัวเรือน 156 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 415 คน แยกเป็นชาย 182 คน หญิง 233 คน (ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2559 รายได้เฉลี่ยตามเกณฑ์ จปฐ. ปี 2559

จำนวน 43,817 บาท/คน/ปี ครั้วเรือดกเกณฑ์ จปฐ. ปี 2559 จำนวน-ครั้วเรือด อาชีพหลัก ทำนา อาชีพรอง เลี้ยงสัตว์ อาชีพเสริม ปลูกผักปลอดสารพิษ ผลิตข้าวอินทรีย์ ทอเสื่อกก ทอพรมเช็ดเท้า

2.4.3 ที่ตั้งอาณาเขต

บ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม พื้นที่อยู่อาศัย 250 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร 1,823 ไร่ ทำนาปีละ 1 ครั้ง มีป่าชุมชน 1 แห่ง คือ หนองกะทอนพื้นที่ 64 ไร่ แหล่งน้ำสาธารณะ 2 แห่ง หนองแกดำ หนองกะทอน และมีอาณาเขต ติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านโพธิ์ศรี ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอกำแพง จังหวัด

มหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านโนนสาราญ ตำบลโนนภิบาล อำเภอกำแพง จังหวัด

มหาสารคาม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านแกดำ ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม

2.4.4 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ บ้านหัวขัว มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม สภาพดินเป็นดินร่วนปนทรายลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปจะมี 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน ของทุกปี ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ อากาศหนาวเย็น ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม

2.4.5 ด้านการศึกษา

ชาวบ้านหัวขัว ส่วนใหญ่ส่งลูกหลานเข้าเรียน โรงเรียนบ้านหัวขัว ในระดับประถมศึกษาและมัธยมตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายส่วนใหญ่ส่งลูกหลานไปเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอกำแพงและตัวจังหวัดมหาสารคาม

2.4.6 ผลิตภัณฑ์ชุมชน

1. ผักปลอดสารพิษ
2. ข้าวอินทรีย์ (ข้าวหอมมะลิ)
3. เสื่อกก
4. พรมเช็ดเท้า

2.4.7 กลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน

กองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ล้านบาทตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งหมู่บ้านได้รับงบประมาณ ปี 2544 ปัจจุบันมีสมาชิก 110 คน มีเงินทุนหมุนเวียนทั้งสิ้น 2,500,000 บาท ดำเนินการให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพที่หลากหลายและ ส่งเสริมการออม การเข้าถึงแหล่งทุนของสมาชิก ยกกระดับสมาชิกให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ขยายโอกาส การกู้ยืมของสมาชิกไปประกอบอาชีพต่างๆ เช่น การปลูกผัก ปลอดสารพิษ การผลิตข้าวอินทรีย์ การลงทุนค้าขาย การเลี้ยงปลา เลี้ยงหมู เป็นต้น มี นายอาคม พันธุ์น้อย เป็นประธาน

2.4.8 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2547 ปัจจุบันสมาชิกทั้งหมด 47 คน เงินทุนหมุนเวียนทั้งหมด 135,000 บาท โดยเปิดบัญชีเงินฝากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) สาขาแก

ดำเนินการเพิ่มหุ้นของสมาชิกเพิ่มได้ไม่เกิน 30 หุ้นต่อปี มี กิจกรรม คือ ให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษ การผลิต ข้าวอินทรีย์ และการประกอบอาชีพอื่นๆ มี คณะกรรมการ 15 คน มีนายถัน วังคะวิง เป็น ประธาน

2.4.9 กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านหัวขัว

มีสมาชิกทั้งหมด 170 คน เป็นกองทุนที่หมู่บ้านมีภูมิตก้าโดยผ่านการประชาคมของหมู่บ้านเพื่อเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นสวัสดิการชุมชน ช่วยเหลือกันเมื่อเดือดร้อน เมื่อสมาชิกเสียชีวิตจะเก็บเงินฌาปนกิจศพไปให้เจ้าภาพในอัตราศพละ 100 บาท โดยมีคณะกรรมการจำนวน 5 คน มีนายอาทิตย์ ภูมิแถมำเป็นประธาน

2.4.10 กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ

กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษเป็นการรวมกลุ่มกันปลูกผักปลอดสารพิษ บริเวณริมหนองแถมำ เพื่อแก้ปัญหาราคาผักตกต่ำ และลดใช้สารเคมีโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพแทน ซึ่งสามารถลดรายจ่ายและสร้างรายได้ให้ครัวเรือนได้เป็นอย่างดีมีสมาชิก 47 ราย มี คณะกรรมการ 15 คน มีนายถัน วังคะวิง เป็นประธาน

2.4.11 กลุ่มปลูกข้าวอินทรีย์

เป็นการรวมกลุ่มกันปลูกข้าวอินทรีย์ เพื่อแก้ปัญหาราคาข้าวตกต่ำ การบริโภคอาหารปลอดภัยลดการใช้สารเคมีโดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ สมาชิก 30 ราย มีคณะกรรมการจำนวน 17 คน มีนาย ครรชิต จันทะกล เป็นประธาน

2.4.12 กลุ่มทอเสื่ออก

เป็นการรวมกลุ่มเพื่อทออาชีพเสริม สร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน มีสมาชิกทั้งหมด 15 คน มีทุนหมุนเวียน 5,000 บาท มีกรรมการ 10 คน มีนางกันทิด ทองหล่อ เป็นประธาน

2.4.13 กลุ่มทอพรหมเช็ดเท้า

มีสมาชิก จำนวน 15 คน มีทุนดำเนินการ 5,000 บาท มีนางหนูพอง อนุอัน เป็นประธาน

2.4.14 กลุ่มสะพานไม้โฮมสเตย์บ้านหัวขัว

เป็นการรวมกลุ่มเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเที่ยวสะพานไม้แถมำ มาศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน มีสมาชิก (บ้านที่เข้าร่วมโครงการ) จำนวน 11 ราย เป็นกลุ่มที่สนับสนุนโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามและ ททท. มีนายอาทิตย์ ภูมิแถมำ เป็นประธาน

2.4.15 กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)

บ้านหัวขัว มีอาสาสมัครที่กระทรวงสาธารณสุขตั้งขึ้นเพื่อเป็นตัวแทน ด้านการดูแล รักษาป้องกัน เสริมสร้างสุขภาพของประชาชน จำนวน 13 คน ดูแลในด้านการรักษาสุขภาพ เช่น การตรวจคัดกรองผู้ป่วยเบาหวาน ความดัน การรณรงค์ป้องกัน ไข้เลือดออก และกำจัดลูกน้ำยุงลาย งานศพพอเพียงไม่เลี้ยงเหล้า รณรงค์เสียงตามสาย ถึงพิษภัยของบุหรี ลด ละเลิกบุหรี มีเงินทุน 7,500 บาท มีจำนวน 13 คน

2.4.16 กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ

มีสมาชิก 138 ราย มีเงิน 12,000 บาท ประธาน นางอ้น ไชยงาม กิจกรรมช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่ม เยี่ยมบ้านสมาชิก การออกกำลังกาย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกัน และกัน มีกรรมการ จำนวน 8 คน มีนางอ้น ไชยงาม เป็นประธาน

2.3.17 ประเพณีและวัฒนธรรม

อำเภอแกดำได้ถือเอาขนบธรรมเนียมประเพณีตามฮีตสิบสอง ประเพณีทำบุญสิบสองเดือนไท้อีสาน ดังนี้

1) เดือนอ้าย บุญข้าวกรรม (บุญเดือนอ้าย) เป็นบุญที่ทำในเดือนอ้าย (เจียง) เดือนแรกของปีที่ชาวอีสานทำกันจนเป็นประเพณี ทำในวันข้างขึ้น/แรมก็ได้ เป็นบุญที่เกี่ยวกับพระโดยตรง มีความเชื่อว่าทำบุญร่วมกับพระแล้วจะได้านิสงส์มาก จึงมีการทำบุญเข้ากรรมขึ้น

2) เดือนยี่ ประเพณีบุญคุณลาน เป็นบุญที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงความเคารพ ในปัจจัยยังชีพของคน คือข้าวที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับลูกหลานในการที่จะได้ข้าวมานั้นยากลำบาก และถือว่าปีใดบุญลานมีข้าวเยอะแสดงว่าปีนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ดีและเป็นการทำให้เกิดสิริมงคลแก่ชาวบ้านและขอขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ผีปู่ตา ผีตาแฮก เจ้าแม่โพสพ ที่ประทานข้าวมาอย่างอุดมสมบูรณ์

3) เดือนสาม บุญข้าวจี่ เป็นข้าวเหนียวปั้นเท่าไข่เป็ดทาเกลือแล้วเสียบไม้ย่างไฟด้วยถ่าน ที่สุกเหลืองพอดีทาไข่แล้วย่างอีกครั้งบางแห่งนิยมใส่น้ำอ้อย ดังคำโบราณว่า เดือนสามค้อยเจ้าหัวค้อยปั้นข้าวจี่ ข้าวจี่มีน้ำอ้อยจวนน้อยเซ็ดน้ำตา ซึ่งการทำบุญข้าวจี่ในเดือนสามเป็นช่วงที่ชาวนาหมดภาระในการทำนาแล้วข้าวขึ้นยุ้งฉางใหม่จึงอยากร่วมทำบุญถวายพระ

4) เดือนสี่ บุญพระเวส หรือ บุญมหาชาติ (เทศมหาชาติ) เป็นบุญที่ทำเกี่ยวกับเรื่องพระเวสสันดรนิมิตทำในเดือนสี่ ซึ่งก่อนจัดงานมีการประชุมจัดเตรียมอาหารคาวหวานเพื่อถวายแก่พระสงฆ์ และแขกผู้มาร่วมงาน และปัจจัยไทยทานสำหรับใส่กัณฑ์เทศน์ ทางวัดก็มีการแบ่งหน้งเป็นกัณฑ์มอบให้พระ ภิกษุสามเณรวัดต่างๆ เตรียมไว้เทศน์ ซึ่งมีเรื่องเล่าในเรื่องมัลลย์หมั้นมัลลย์แสน ว่ามีพระมาลัยไปไหว้พระธาตุเกษแก้วจุฬามณีสวรรค์ดาวดึงส์พบพระศรีอริยไตรย ได้สั่งการพระมาลัยว่า ถ้าอยากพบพระองค์จงอย่าทำบาปหนักชก เช่นการฆ่า ช่มเหลงบิดา มารดา สมณะ พราหมณ์ณาจารย์ ทำร้ายพุทธเจ้าและยุยงพระแตกกันให้ ฟังเรื่องราวพระเวสสันดรชาดกให้จบในวันเดียวและนำไปปฏิบัติ เมื่อพระมาลัยกลับมาถึงโลกมนุษย์จึงได้บอกให้ทราบทั่วกันผู้ปรารถนาเช่นว่านี้ จึงพากันทำบุญผดสีบต่อกันมา

5) เดือนห้า ประเพณีบุญสงกรานต์ บุญมหาสงกรานต์หรือตรุษสงกรานต์ของภาคอีสานกำหนดขึ้นในเดือนห้า มี 3 วัน ตั้งแต่ 13 วันมหาสงกรานต์ 14 วันเนา 15 วันสุดท้ายเป็นวันเถลิงศก ชาวอีสานถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ พิธีในแต่ละท้องถิ่นอาจต่างกันเหมือนกันก็คือการสงน้ำพระพุทธรูป

6) เดือนหก ประเพณีบุญบั้งไฟ บุญบั้งไฟมีความสำคัญต่อชาวอีสานมาก เพราะเชื่อว่าบุญประเพณีนี้จะทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของฟ้าฝนข้าวปลาอาหารพืชพรรณเจริญเติบโตงอกงามดีและนำมาซึ่งความสนุกสนาน เกิดความหวังในชีวิต เหมือนมีที่พึ่ง อยู่ใกล้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะมีความเชื่อมาจากเรื่องพญาแถน (เทวดาชาวอีสาน) ที่คลบันดาลให้ความอุดม

สมบูรณ์จึงมีการทำบุญบูชา พระญาติ และบูชาแม่ศรีเมืองทุกปี เพราะเชื่อว่าหากไม่ทำจะทำให้ฝนตกไม่ตามฤดูกาล เกิดโรคระบาดต่างๆ ได้

7) เดือนเจ็ด ประเพณีบุญซำฮะ (บุญเบิกฟ้า) เป็นบุญที่จัดขึ้นเพื่อหาพิธีปิดร้างความ ขับไล่ความเสนียดจัญไรภูตผีปีศาจออกจากหมู่บ้าน บางแห่งเรียกว่า บุญเบิกบ้าน หรือ บุญบ้านเป็นบุญที่แต่ละหมู่บ้านจะทำไม่ขาด เป็นบุญเกี่ยวกับภูตผีปีศาจ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน ผีปู่ตา ผีตาแฮก แม่ศรีเมือง ที่คอยคุ้มครองหมู่บ้านชาวบ้านเชื่อว่าจรรวมผีบรรพบุรุษอยู่ด้วยที่ช่วยดลบันดาลให้ชาวบ้านเมืองมีความสุข

8) เดือนแปด บุญเข้าพรรษา พรรษา คือ ฤดูฝน ฝน ปี ซึ่งชาวอีสานออกสำเนียง บุญเข้าวัดสา ส่วนไทยปัจจุบันนิยมใช้คำว่า พรรษา ซึ่งเป็นบุญที่สำคัญแก่ทุกคนในไทย เป็นช่วงที่พระต้องจำพรรษา เพื่อศึกษาธรรมไม่ต้องเดินทางไปค้างคืนที่ไหน และเชื่อว่าการทำบุญช่วงนี้จะได้กุศลมากเหมือนบุญออกพรรษาเพราะเป็นช่วงที่พระมีเจตนาสร้างบุญ สะสมบารมีจิตแน่วแน่ในคำสอน ซึ่งการทำบุญกับพระที่มีเจตนาดีจึงถือว่าได้อานิสงส์มาก

9) เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เป็นบุญสืบเดือนเก้า ที่เรียกอีกอย่างว่า บุญข้าวสาก นำอาหารคาวหวาน หมากพลูบูชาจัดใส่กระถางวางไว้บนพื้น ใต้ต้นไม้เพื่อเป็นการเซ่นดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ที่มีความสำคัญต่อชาวอีสานเพราะเชื่อว่าเป็นบุญที่ต้องส่งส่วยให้กับผีฮักและผีบรรพบุรุษ เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ ทรัพย์สิน ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ไม่มีภัยร้ายใดๆ มาเยือน

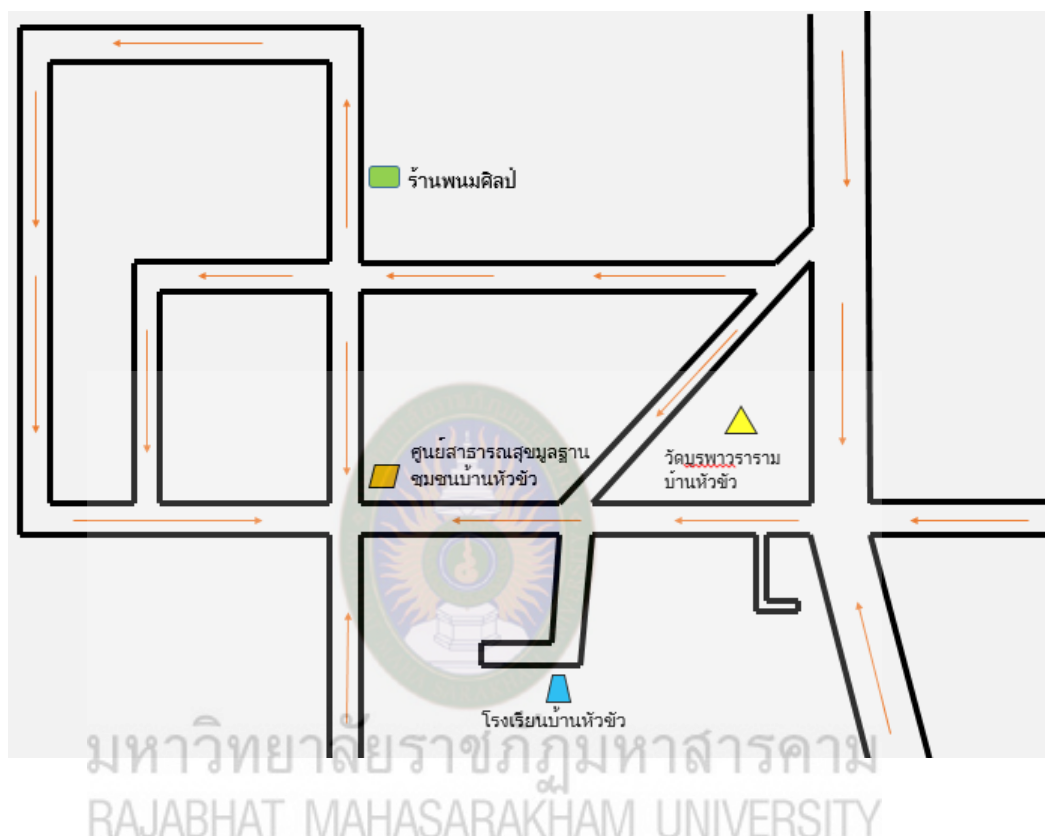
10) เดือนสิบ บุญข้าวสากหรือสลากภัต บุญข้างสากเป็นบุญที่ทำเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตายหรือเปรต โดยมีเวลาห่างจากบุญข้าวประดับดินเพียง 15 วัน เป็นเวลาที่เปรตต้องกลับไปอยู่ที่ของตน ซึ่งทั้งสองบุญนี้จะมีลักษณะคล้ายๆ กันคือการห่อข้าวส่งให้เปรต รวมทั้งบรรพบุรุษญาติพี่น้องของผู้ทำบุญด้วยและเปรตไม่มีญาติด้วย และทำคนให้ความสำคัญกับบุญนี้มาก เพราะเชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะมีความหิว กำลังรอส่วนบุญจากงานนี้เมื่อถึงงานบุญจึงทำกันอย่างคร่ำคร่า และพี่น้องแม้จะอยู่ห่างไกลก็ต้องกลับบ้านไปเยี่ยมเยียนกัน และมีของฝากให้กัน

11) เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา เป็นวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 เป็นวันออกพรรษา วันปวารณา เป็นบุญที่สำคัญเพราะเชื่อว่าพระสงฆ์ได้อยู่จำพรรษาเป็นเวลาไตรมาส (3 เดือน) ย่อมมีความบริสุทธิ์ จริยธรรมงดงามมาซึ่งบุญและได้บุญมาก ชาวอีสานเชื่อว่าเหมือนได้บุญจากนิโรธสมาบัติ (การออกจากการพักผ่อนของพระอรหันต์) ดังนั้นลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่นจึงนิยมกลับบ้านเพื่อมาทำบุญนี้และออกพรรษากับ พ่อธรรม หรือ ของฮักษา ที่ได้เข้าไปในช่วงบุญเข้าพรรษา

12) เดือนสิบสอง บุญกฐิน กฐิน คือไม้สะดึง ที่ใช้สำหรับซึ่งผ้าเวลาจะเย็บผ้าจีวรพระในการเย็บให้สะดวกขึ้น จึงเป็นที่มาของผ้ากฐิน คือ ผ้าจีวร สบง หรือผ้าถุงห่มที่จะนำไปถวายพระนั่นเองบุญกฐินจึงคือบุญที่ต้องนำเข้าไปถวายพระเป็นสำคัญ บุญกฐินเป็นบุญฮิตสุดท้ายของฮิตเดือนสิบสองของชาวอีสาน ชาวอีสานจึงรู้ว่าช่วงนี้เป็นช่วงที่ต้องนำจีวรไปถวายในช่วงนี้ซึ่งมีกาลเวลาที่เรียกว่าเทศกาลกฐิน ที่กลายเป็นประเพณีขึ้น ซึ่งมีความสำคัญต่อชาวอีสานมากที่ถือว่าเป็นให้ทานสงฆ์แก่ผู้ทำบุญอย่างมากเพราะจะได้ถวายจีวรให้แก่ภิกษุที่ครบไตรมาส เท่านั้นและเป็นบุญที่อยู่ในช่วงข้าวใหม่ปลามัน

2.4.18 สถานที่ท่องเที่ยวหมู่บ้าน

- 1) สะพานไม้แกดำ
- 2) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน
- 3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศูนย์เรียนรู้ชุมชน (ปลูกผักปลอดสารพิษ)

ภาพที่ 2.1 แผนที่ บ้านหัวขัว หมู่ที่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัวตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคามสามารถสร้างความชัดเจนและเพิ่มคุณค่าให้กับผลงานวิจัย กรอบแนวคิด รวมทั้งการอธิบายผลการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.5.1 งานวิจัยในประเทศ

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมงานวิจัยในประเทศที่มีความเกี่ยวข้องและใกล้เคียงกับการวิจัย ดังนี้

จิราภรณ์ แก้วมณี (2557) ทำการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวเขาเงินพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากเรียงลำดับ ดังนี้ ด้าน

ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดรองลงมาเป็นด้านการเรียนรู้และด้านที่ต่ำที่สุดคือ ด้านการจัดการ 2) ระดับการปฏิบัติที่ดีในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวเขาจีนพบว่าทุกด้านอยู่ ระดับมากด้านที่มีระดับการปฏิบัติที่ดีสูงคือ ด้านการท่องเที่ยวตั้งอยู่บนพื้นฐานเดิมของชุมชนไทยทรงดำ รองลงมาเป็นด้านการท่องเที่ยวตั้งอยู่บนภูมิสังคม และด้านที่ต่ำที่สุด คือ ด้านการท่องเที่ยวดีหลักความคุ้มค่ามากกว่าคุ้มทุน 3) แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวเขาจีน พบว่า 1) ชุมชนบ้านหัวเขาจีนมีทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นเอกลักษณ์ไทยทรงดำแล้วนั้น หากได้ความร่วมมือทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาช่วยจัดการวางแผนดำเนินงานร่วมกับผู้นำชุมชน จะทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นก้าวหน้าได้มาก 2) ชุมชนมีการรวมกลุ่มอาชีพกันด้วยความสมัครใจและมีหลากหลายกลุ่มอาชีพได้รับรางวัลมากมายหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนงบประมาณในการรวมกลุ่มอาชีพของชุมชนจะเป็นการพัฒนาฝีมือแรงงานพัฒนาสินค้าให้ส่งออกได้จำนวนมาก 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือทำป้ายบอกทางการประชาสัมพันธ์ให้รู้จักแก่บุคคลภายนอกมากยิ่งขึ้น

พิมพ์ภัส พงศกรรังศิลป์ (2557) ทำการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ ให้บริการนำเที่ยวกับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่น ได้แก่ สปาโคลนร้อนและทรายร้อน การชมปุมตแดง การเก็บหอยตลับ การพายเรือคายัค ทั้งนี้ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน บ้านโคกไครได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพังงา มุ่งเน้นการส่งเสริมและขับเคลื่อนการเติบโต อย่างยั่งยืนของชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครมีศักยภาพทางการจัดการใน 4 ด้าน ได้แก่ ศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ศักยภาพทางการบริการและให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว ศักยภาพทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และศักยภาพทางการมีส่วนร่วมของชุมชน

ณัฐกานต์ รุ่งเรือง (2559) ทำการศึกษาเรื่ององค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และภู้องค์คำ ตำบลแก่งเค็ง อำเภอกุดข้าวปุ้น อุบลราชธานี ผลวิจัย พบว่า องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 การจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 2 การรวมกลุ่มเป็นองค์กรของชุมชน องค์ประกอบที่ 3 อัตลักษณ์ของชุมชน องค์ประกอบที่ 4 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติชุมชน องค์ประกอบที่ 5 การจัดการท่องเที่ยว และองค์ประกอบที่ 6 การเป็นชุมชนที่มีเอกภาพแบบพอเพียง และได้รับการยืนยันจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เข้าร่วมประชุม 30 คน ว่า องค์ประกอบหลักทั้ง 6 องค์ประกอบดังกล่าว มีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเป็นแนวทางนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

อัจฉรา ศรีลาชัย (2559) ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษา พบว่า 1) บริบทของชุมชน และทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนภายใต้บริบทของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของชุมชนบ้านโคกเมือง ในด้านอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านโคกเมือง คือ ภูมิ

สังคมของชุมชนที่บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตที่โดดเด่นในการทำนา มีประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ในด้านที่ตั้ง มีประวัติศาสตร์ของอารยธรรมขอมโบราณ วัฒนธรรมอีสานผสมผสาน กับวัฒนธรรมเขมร และคนในชุมชนมีอัธยาศัยไมตรีพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว ในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนมีจุดเด่น คือ มีปราสาทเมืองต่ำ และมีฐานการเรียนรู้ บริบทและทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านโคกเมืองมีความพร้อมในการเป็นชุมชนทางการท่องเที่ยว

2) ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนมีศักยภาพในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ด้วยบริบทความพร้อมของชุมชนที่มีศูนย์การเรียนรู้ ทรัพยากรการท่องเที่ยว มีศักยภาพด้านการบริการ เช่น ร้านอาหาร บ้านพักโฮมสเตย์ มีคฤหาสน์น้อยน่ารัก ร้านจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น 3) สถานการณ์ปัจจุบันในด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีกระแสทางการท่องเที่ยวชุมชนไปในทิศทางที่ดี และมีทิศทางชัดเจน เพราะมีหน่วยงานเข้ามาให้ความสนใจ และบวกกับนโยบายของทางภาครัฐที่มียุทธศาสตร์การท่องเที่ยวออกมาที่ชัดเจน ทำให้การทำงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเห็นความชัดเจนมากยิ่งขึ้น 4) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ และแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ในด้านปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชนบ้านโคกเมืองมีรางวัลที่ช่วยการันตีความสำเร็จของชุมชน เช่น รางวัลหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รางวัลหมู่บ้าน OTOP Village Champions ล่าสุดได้รับรางวัลมาตรฐานโฮมสเตย์ เป็นชุมชนที่มีการพัฒนามาเป็นระยะเวลายาวนานทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในด้านการท่องเที่ยว ส่วนในด้านแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาทำงานร่วมกับชุมชนต้องมองถึงศักยภาพ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคของชุมชนเพื่อที่จะพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้ถูกจุด คนในชุมชนก็ต้องร่วมกันรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความน่าสนใจ ต้องวางแผนในการทำการตลาดให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี คนในชุมชนก็ต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพในการทำงานด้านการท่องเที่ยว และประการสำคัญชุมชนต้องจัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไปได้ในอนาคต

ธีรกานต์ โพธิ์แก้ว (2560) ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านบางโรงตำบลป่า คลอก อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของบ้านบางโรงยังเป็นสมาชิกกลุ่มเดิม มีการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีระบบร่วมกัน ยังคงมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้เข้าสู่กลุ่มออมทรัพย์ แม้ว่ากลุ่มจะได้รับผลกระทบการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทมาสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น ปัจจุบันชุมชนอยู่ในช่วงของการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคมและการเมืองภายในชุมชน การท่องเที่ยวของชุมชนอยู่ในช่วงที่ถดถอยอย่างมาก แต่จุดแข็งที่กลุ่มมี คือ จิตใจที่เข้มแข็งในการที่จะต่อสู้เพื่อชุมชน การจัดการภายใต้แนวคิด “ลดจุดต่าง สร้างจุดร่วม” เพื่อความยั่งยืนของชุมชน สมาชิกพร้อมที่จะเรียนรู้ความล้มเหลวเพื่อพัฒนาไปสู่ความสำเร็จอีกครั้ง สำหรับ การจัดการท่องเที่ยวชุมชนบางโรงยังคงมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยยึดธรรมชาติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมเป็นจุดเด่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนและนักท่องเที่ยวมีความต้องการพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การจัดการขยะในพื้นที่ การจัดการสิ่งในพื้นที่สุด คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน การจัดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้มีความเข้าใจในเรื่องการ

ห้องที่เยาวชนคนมากขึ้น และสร้างความตระหนักในจิตสำนึกแห่งการรักชุมชนบ้านเกิด โดยการส่งเสริมเยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการห้องเที่ยวให้มากขึ้น

2.5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมงานวิจัยต่างประเทศที่มีความเกี่ยวข้องและใกล้เคียงกับการวิจัย ดังนี้

Cascante Brennan and Luloff (2010) ทำการศึกษาเรื่องชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยศึกษาชุมชนใน La Fortuna, Costa Rica ซึ่งได้ศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนโดยใช้การสัมภาษณ์บุคคลและการวิจัยเชิงสำรวจแบบมีส่วนร่วมในการหาข้อมูลการศึกษา พบว่า เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจะมีความยั่งยืนได้ ต้องเกิดจากชุมชน โครงสร้าง ความสัมพันธ์ท้องถิ่นทำให้เพิ่มขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชน ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทั้งภายในและภายนอกคือการเปิดรับทัศนคติของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว การแบ่งผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

Sifuna (2010) ทำการศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน ความเหมาะสมและประสิทธิผล โดยทำการศึกษาในบอตสวานาซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศที่มีสัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์ที่สุดในแอฟริกา และทำให้มีรายได้นับพันล้านจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเพื่อดูสัตว์ป่า รัฐบาลมีความมุ่งมั่นในการอนุรักษ์สัตว์ป่า โดยการกำหนดพื้นที่สำหรับป่าสงวน เช่นเดียวกับการกำหนดนโยบายกฎหมาย และหน่วยงานเพื่อจัดการเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ป่าบอตสวานาได้ความร่วมมือจากชุมชนในการจัดการสัตว์ป่า เพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เน้นบทบาทของชุมชนท้องถิ่น บทบาทหน้าที่ของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์สัตว์ป่าต้องรับผิดชอบในแต่ละชุมชนหรืออาจร่วมมือกับหน่วยงานภาคเอกชน เพื่อทำให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน แม้ว่ากฎหมายของประเทศจะออกมานาน แต่รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนของภาครัฐและหน่วยงานภายนอกจะยังคงใช้เป็นรูปแบบและหลักการในการปฏิบัติงาน

Slocum (2010) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา Tanzania ผลการวิจัย พบว่า การเพิ่มขึ้นของการท่องเที่ยวทำให้ช่วยลดปัญหาความยากจน ซึ่งชุมชนท้องถิ่นยังไม่ได้โอกาสในการเข้ามาสู่ตลาดการท่องเที่ยวที่จะเพิ่มรายได้ให้แก่คนในชุมชน ยิ่งไปกว่านั้นข้อจำกัดทางด้านกายภาพ การเงิน และคนในท้องถิ่นซึ่งเป็นศูนย์กลางในการท่องเที่ยวยังเป็นปัจจัยที่สำคัญที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ความแตกต่างของสังคมและธรรมชาติพบได้น้อยเพราะชาวทานซาเนียเชื่อว่า การตัดสินใจของชุมชนในการพยายามมีส่วนร่วมและอนุรักษ์จะช่วยให้ประเทศมีการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

O'Leary and Vij (2012) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความร่วมมือการบริหารจัดการ พบว่า ประเด็นที่สำคัญที่สุดในการวิจัยการจัดการความร่วมมือของประชาชนและการปฏิบัติประกอบไปด้วย 1) ประเด็นเกี่ยวกับค่านิยมหรือคำจำกัดความ ของความหลากหลายของการแข่งขัน และการจัดการความร่วมมือ 2) การเปลี่ยนแปลงของการจัดการสาธารณะ ซึ่งการจัดการนี้ สนับสนุนทำให้เกิดการจัดการความร่วมมือของประชาชน 3) “แนวคิดแบบ Davinci” ให้คิดนอกกรอบแบบสหวิชา 4) การจัดการกับความท้าทายของการทำงานในเครือข่าย 5) ความขัดแย้งของความสมดุล

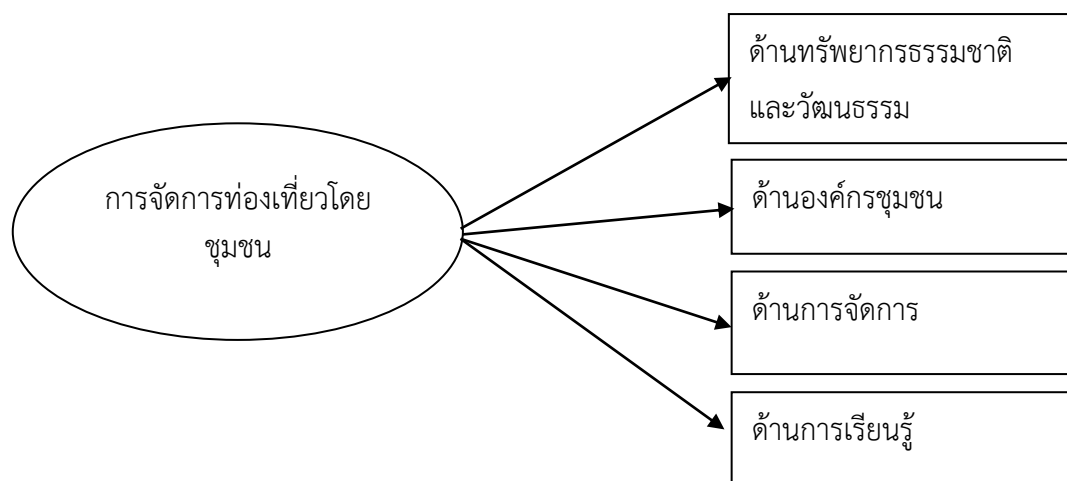

และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน 6) ปัจจัยที่ควรพิจารณาต่อการจัดการความร่วมมือ 7) ความสำคัญแต่ละบุคคล 8) ความท้าทายของความเป็นผู้นำ 9) จุดอ่อนในการวิจัยการจัดการความร่วมมือ และ 10) การขาดความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎี และการปฏิบัติ สรุปว่าการศึกษา และการปฏิบัติของประชาชน ในการจัดการความร่วมมือ จะถูกแยกส่วนโดยทั่วไปกับระดับต่ำของฉันทามติ จากมุมมองของการวิจัยภาคสนาม ตามกระบวนการที่ค้นข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ข้อตกลงในเรื่องคำจำกัดความของความร่วมมือ 2) ข้อตกลงในการจัดการความท้าทายของความร่วมมือ การวิจัยและรวมไปถึงการปฏิบัติคำถาม และความสำคัญ 3) แบบจำลองทางทฤษฎีที่แม่นยำยิ่งขึ้นของพฤติกรรม 4) ข้อตกลงในการวัดของตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

Pongsakornrungsilp (2014) ทำการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาบ้านโคกโคไคร จังหวัดพังงา พบว่า ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว กระบวนการคิดแบบยั่งยืน ในด้านมีจิตสำนึกที่ดีในการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความยั่งยืนของทรัพยากร การท่องเที่ยวมากกว่าการมุ่งเน้นที่ผลประโยชน์ ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมและขับเคลื่อนการเติบโตอย่างยั่งยืนของชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดคำ อำเภอกำแพงดำ จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของพจนานุกรม (2546) ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม (Natural Resources and Culture Component) 2) ด้านองค์กรชุมชน (Community Component) 3) ด้านการจัดการ (Management Component) 4) ด้านการเรียนรู้ (Learning Component) ซึ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 4 องค์ประกอบดังกล่าวจะเป็นสิ่งกำหนดและทำให้ทราบแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบ้านหัวขัว ตำบลแกดคำ อำเภอกำแพงดำ จังหวัดมหาสารคาม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม ดำเนินการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการของชุมชน

เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เบื้องต้นโดยการสัมภาษณ์ ผู้นำกลุ่มชุมชน นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวแบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อนำมาสู่การสังเคราะห์ตัวแปร นำไปสู่การออกแบบและสร้างกรอบการวิจัย

ระยะที่ 2 สันทนาการกลุ่ม (Focus Group)

กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว โดยการค้นหาอัตลักษณ์ และกิจกรรมต่างๆ พร้อมทั้งการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยว ด้วยกระบวนการสนทนากลุ่ม และและกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ได้แก่ การจัดการการท่องเที่ยวชุมชน การเป็นเจ้าบ้านที่ดี การจัดการที่พักและอาหาร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และกิจกรรมการท่องเที่ยว

ระยะที่ 3 การถ่ายทอดความรู้

การถ่ายทอดความรู้ ให้กับชุมชนเรื่องการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อสามารถปฏิบัติได้จริงในการรองรับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ การจัดการการท่องเที่ยวชุมชน การเป็นเจ้าบ้านที่ดี การจัดการที่พักและอาหาร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร กิจกรรมการท่องเที่ยวโปรแกรมนำเที่ยว การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน

ระยะที่ 4 ทดลองปฏิบัติจริง

การฝึกปฏิบัติจริงโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม เพื่อสามารถปฏิบัติได้จริงในการรองรับนักท่องเที่ยว ให้ความรู้แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ การจัดการที่พักและอาหาร และการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการของชุมชน

1. การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อใช้เป็นแนวทางการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ในประเด็นที่

สนใจและต้องการข้อมูลเชิงลึกที่ชัดเจนเพื่ออธิบายในประเด็นที่ต้องการเท่านั้น ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งประเด็นรูปแบบการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัวตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม ทั้งนี้จะต้องอาศัยประสบการณ์ของผู้สัมภาษณ์ในการเชื่อมโยงหรือรวบรัดประเด็นการสัมภาษณ์และต้องระมัดระวังความรู้สึกของผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วย

ในการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อใช้เป็นแนวทางการสร้างกรอบแนวคิดของการวิจัย ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์เบื้องต้นโดยการสัมภาษณ์ ผู้นำกลุ่มชุมชน นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวแบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป โดยการลดทอนข้อมูล (data reduction) รวมถึงเป็นการสำรวจพื้นที่เบื้องต้นเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อเป็นการยืนยันถึงความเหมาะสมในการสร้างกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม ด้านการท่องเที่ยวด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการ และด้านการเรียนรู้ ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้นำกลุ่มชุมชน ชาวบ้านในชุมชน และเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยว จำนวน 17 คน ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจะคำนึงถึงความเป็นผู้เชี่ยวชาญและ/หรือบทบาทสำคัญของผู้ให้ข้อมูล วิธีการเก็บข้อมูลเพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ขออนุญาตบันทึกเทป และบันทึกภาพการสัมภาษณ์ด้วย

3. การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อการศึกษาและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว และการฝึกปฏิบัติการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาและวิเคราะห์หลักการ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อการพัฒนาซึ่งเป็นตัวแปรและความสัมพันธ์ของตัวแปรใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย รวมทั้งสร้างรูปแบบบนสมมติฐานความสัมพันธ์ของพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัวดังนี้

2.1 การวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการวิจัยเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พร้อมทั้งให้นิยามศัพท์ตัวแปรเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย

2.2 กำหนดความสัมพันธ์กลุ่มตัวแปรของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วสร้างแนวทางพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวแปร ดังนี้

2.2.1 การจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการ และด้านการเรียนรู้

ระยะที่ 2 สันทนาการกลุ่ม (Focus Group)

การหาแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม โดยการสนทนากลุ่มย่อย วิเคราะห์ SWOT อบรมให้ความรู้ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว และฝึกปฏิบัติการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม ดังนี้

3.1 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) วิเคราะห์ SWOT เพื่อค้นหาอัตลักษณ์และแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม เพื่อการวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคโดยมาจากการสัมภาษณ์ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้นำกลุ่มชุมชน นักท่องเที่ยว คนในชุมชน และเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยว เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

3.1.1 ผู้นำกลุ่มชุมชนบ้านหัวขัวตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 2 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกในการสัมภาษณ์ เป็นผู้นำกลุ่มชุมชนไม่น้อยกว่า 2 ปี

3.1.2 นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนบ้านหัวขัวตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 10 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือก คือ เป็นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม

3.1.3 เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกในการสัมภาษณ์ คือ เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางตรงและทางอ้อมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนอย่างน้อย 2 ปี

3.2 สรุปรูปการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม

ระยะที่ 3 การถ่ายทอดความรู้

การถ่ายทอดความรู้ ให้กับชุมชนเรื่องการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อสามารถปฏิบัติได้จริงในการรองรับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ การจัดการการท่องเที่ยวชุมชน การเป็นเจ้าบ้านที่ดี การจัดการที่พักและอาหาร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร กิจกรรมการท่องเที่ยวโปรแกรมนำเที่ยว การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน

ระยะที่ 4 ทดลองปฏิบัติจริง

ส่วนที่ 1 การฝึกปฏิบัติจริง

การฝึกปฏิบัติจริงโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม เพื่อสามารถปฏิบัติได้จริงในการการรองรับนักท่องเที่ยว ให้ความรู้แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ การจัดการที่พักและอาหาร และการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ประเมินความพึงพอใจ ในการวิจัยเชิงปริมาณ กับนักท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1.1 ประชากร (Population) ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในปี 2561 เป็นจำนวน 57,439 คน (สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมหาสารคาม, 2561, น. 4)

2.1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในปี 2561 เป็นจำนวน 400 คน ได้จากการคำนวณจากสูตรทาร์เยอานเน

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N e^2}$$

เมื่อ N แทน ประชากรทั้งหมด

n แทน ตัวอย่าง

e แทน ความคลาดเคลื่อนกำหนด เท่ากับ .05

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า } n &= \frac{57,439}{[1+57,439 (0.05)^2]} \\ &= \frac{57,439}{1+1435.975} \\ &= 399.72 \\ n &= 400 \end{aligned}$$

2.2 ด้านเนื้อหา

ตัวแปรการจัดการท่องเที่ยวที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการ และด้านการเรียนรู้

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับสอบถามนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวบ้านหัวขัว ประกอบด้วย ข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดที่ได้มาจากการศึกษาทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม เป็นแบบประเมินชนิดกำหนดให้ตอบและชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 20 ข้อ ได้แก่

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม จำนวน 5 ข้อ

ด้านองค์กรชุมชน จำนวน 5 ข้อ

ด้านการจัดการ จำนวน 5 ข้อ

ด้านการเรียนรู้ จำนวน 5 ข้อ

โดยมีรายละเอียดของการประเมินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัวตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 118)

1 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

2 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยน้อย

3 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

4 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยมาก

5 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

เกณฑ์การแปรความหมายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม เพื่อจัดระดับการดำเนินงานในช่วงค่าเฉลี่ยดังต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 103)

ค่าเฉลี่ย

ระดับความคิดเห็น

4.51-5.00

ระดับความคิดเห็นมากที่สุด

3.51-4.50	ระดับความคิดเห็นมาก
2.51-3.50	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
1.51-2.50	ระดับความคิดเห็นน้อย
1.00-1.50	ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

2.4 ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Method) ด้วย Composite Reliability ได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยซั่ว อยู่ระหว่าง .231 - .909 และสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach, Alpha) (Cronbach. 1990) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.953

2.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.5.1 ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชุมชนบ้านห้วยซั่ว เพื่อให้ทราบคุณลักษณะของการจัดการการท่องเที่ยวและกลุ่มตัวอย่าง

2.5.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของผลการประเมินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยซั่วเทียบกับเกณฑ์แล้วแปลความหมายค่าเฉลี่ย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) โดยเริ่มจากการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อนำมาสังเคราะห์ข้อมูลและในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 4 ระยะ ดังนี้

- 4.1 ความต้องการของชุมชน
- 4.2 สันทนาการกลุ่ม (Focus Group)
- 4.3 การถ่ายทอดความรู้
- 4.4 ทดลองปฏิบัติจริง

ระยะที่ 1 ความต้องการของชุมชน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำกลุ่มชุมชน นักท่องเที่ยว คนในชุมชน เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว พบว่า มีปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวมีดังนี้

1. **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม** เนื่องจากชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และชุมชนมีข้อกำหนดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และมีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง การจัดการท่องเที่ยวมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยยึดธรรมชาติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมเป็นจุดเด่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งนักท่องเที่ยวมีความต้องการพัฒนาสาธารณูปโภค การจัดการขยะ ที่สำคัญที่สุดการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การจัดการความรู้ร่วมกัน เพื่อให้มีความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวมากขึ้น และสร้างความตระหนักในเรื่องจิตสำนึกแห่งการรักชุมชนบ้านเกิดโดยการส่งเสริมเยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวให้มากขึ้น

2. **ด้านองค์กรชุมชน** องค์กรชุมชนมีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากชุมชนมีระบบสังคมที่เป็นมิตร ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา และชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากภายใน สู่คนภายนอก เนื่องบริบทและทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนภายใต้บริบทของการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านหัวขัว ในด้านอัตลักษณ์ของชุมชน สังคมของชุมชนที่บ่งบอกถึงความเป็นอยู่ของชุมชน วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ ประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ วัฒนธรรมประเพณีอีสานผสมผสาน

วัฒนธรรมเขมร และคนในชุมชนมีอัธยาศัยไมตรีพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน

3. ด้านการจัดการ การจัดการมีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากชุมชนมีกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว สามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และชุมชนมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ซึ่งมีสิ่งดึงดูดใจ สีสันสวยงามสะดวกในการเดินทาง ที่พัก และกิจกรรมต่างๆ มีความพร้อมสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยว ให้บริการนักท่องเที่ยวทั้งไทยและชาวต่างประเทศ มีกิจกรรมที่โดดเด่น มุ่งเน้นการส่งเสริมการขับเคลื่อนการเติบโตอย่างยั่งยืนของชุมชน

4. ด้านการเรียนรู้ ชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ ความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยือนกับชุมชน และมีศูนย์บริการให้ข้อมูลความรู้ของชุมชน ความสำเร็จในการพัฒนาบ้านหัวขัวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยความสำคัญ คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้ชุมชนเกิดความตระหนักเห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน ให้มีความรักความภูมิใจหวงแหนแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การสำรวจทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน การประชุมปรึกษาหารือ การตั้งศูนย์การเรียนรู้ การจัดทัศนศึกษาดูงานเพื่อหาประสบการณ์ เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ระยะที่ 2 สันทนาการ (Focus Group)

กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว โดยการค้นหาอัตลักษณ์ และกิจกรรมต่างๆ พร้อมทั้งการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยว ด้วยกระบวนการสนทนากลุ่ม และและกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ได้แก่ การจัดการการท่องเที่ยวชุมชน การเป็นเจ้าของที่ดี การจัดการที่พักและอาหาร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ ความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยือนกับชุมชน และมีศูนย์บริการให้ข้อมูลความรู้ของชุมชน ความสำเร็จในการพัฒนาบ้านหัวขัวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยความสำคัญ คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้ชุมชนเกิดความตระหนักเห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน ให้มีความรักความภูมิใจหวงแหนแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การสำรวจทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน การประชุมปรึกษาหารือ การตั้งศูนย์การเรียนรู้ การจัดทัศนศึกษาดูงานเพื่อหาประสบการณ์ เพื่อให้

ชุมชนเกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ต้องพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ที่พักแบบโฮมสเตย์ ร้านอาหาร และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ให้ได้มาตรฐาน เพียงพอ ปลอดภัยตามแนวทางเศรษฐกิจสีเขียว รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างองค์กรในชุมชนให้เหมาะสมกับการดำเนินการจัดการท่องเที่ยว กระบวนการจัดการที่โปร่งใสตามมาตรฐาน สร้างเครือข่ายในชุมชนและการตลาดอย่างบูรณาการ การวางแผนทางการเงิน/การบัญชีอย่างเป็นระบบ และคุ้มค่ากับการลงทุน

วิเคราะห์ SWOT Analysis สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก ด้วยการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์ (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน สภาพแวดล้อมของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว และวิเคราะห์โอกาส อุปสรรค ปัจจัยในการดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว พบว่า มีปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ดังนี้

1. จุดแข็ง (S – Strengths) ปัจจัยที่เป็นจุดแข็งภายในพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดม สมบูรณ์ และชุมชนมีข้อกำหนดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม ชุมชนยังมีวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และชุมชนมีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน มีระบบสังคมที่เป็นมิตร ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และมีการถ่ายทอด วัฒนธรรมจากภายในสู่คนภายนอก มีแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น คือสะพานไม้แกดำ มีศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตร สมาชิกชุมชนมีความสามัคคี

2. จุดอ่อน (W – Weaknesses) ปัจจัยภายในที่เป็นจุดด้อย ข้อเสียเปรียบที่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากบุคลากรด้านมัคคุเทศก์ยังมีน้อยไม่เพียงพอสำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว กิจกรรมและการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวยังมีน้อย ขาดการพัฒนาการท่องเที่ยวใหม่ การคมนาคมไม่สะดวก แหล่งท่องเที่ยวอยู่ห่างไกล ขาดการประชาสัมพันธ์และการตลาดอย่างต่อเนื่อง แหล่งท่องเที่ยวอยู่ห่างไกล ขาดการเชื่อมโยงและการประชาสัมพันธ์ และขาดเงินทุนในการสนับสนุนการท่องเที่ยว และเป็นชุมชนเมืองสมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพหลักอยู่นอกชุมชน

3. โอกาส (O – Opportunities) ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยว ภาครัฐมีการพัฒนา กลไกการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

1) รัฐบาลให้การสนับสนุนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2) รัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย จึงทำให้มีการณรงค์ให้ไทยเที่ยวไทย เกิดขึ้น จึงเป็นช่องทางการจัดการ ท่องเที่ยวในรูปแบบเชิงเกษตร

3) นักท่องเที่ยวในปัจจุบันให้ความสนใจต่อสุขภาพ จึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการเลือกการท่องเที่ยวในรูปแบบเชิงเกษตรที่อาศัยธรรมชาติบำบัด

4) ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนให้มีหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่าสินค้าและการเกษตร

4. อุปสรรค (T – Threats) ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ ภาครัฐขาดความพร้อมและการสนับสนุนอย่างเพียงพอ ขาดแผนการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการอย่างเป็นรูปธรรม บุคลากรภาครัฐที่สนับสนุนธุรกิจการท่องเที่ยวมีจำกัดและไม่เพียงพอ การแข่งขันในธุรกิจท่องเที่ยวมีสูง ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและสถานการณ์ทางการเมืองเป็นอุปสรรคต่อธุรกิจการท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยวขาดความพร้อมของการคมนาคม

ระยะที่ 3 การถ่ายทอดความรู้

จากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) วิเคราะห์ SWOT Analysis สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม ปัจจัยในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว พบว่า มีปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ดังนี้

1. การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวและชุมชน
2. การเป็นเจ้าของที่ดี
3. การจัดการที่พักและอาหาร
4. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร
5. กิจกรรมการท่องเที่ยวโปรแกรมนำเที่ยว
6. การมีส่วนร่วมในชุมชน

จากผลการวิจัยที่พบว่า การถ่ายทอดความรู้ ช่วยพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งการมีฐานการเรียนรู้ในชุมชนสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับบุคคลภายนอกได้ จึงกลายมาเป็นแหล่งต้อนรับนักท่องเที่ยวในรูปแบบบ้านพักโฮมสเตย์ ทำให้มีการสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชน และได้แลกเปลี่ยนความคิดของแต่ละชุมชนที่ได้เข้ามาพักในโฮมสเตย์ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร เดินป่าศึกษาธรรมชาติ สัมผัสวัฒนธรรมวิถีชีวิต และการแสดงดนตรีกลุ่มดนตรีพื้นบ้าน

1. วิถีชีวิตของชุมชนบ้านหัวขัว ประชาชนนับถือพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นสังคมที่มีความเรียบง่าย แบบสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่แสดงให้เห็นถึงท้องถิ่นที่มีความปลอดภัย มีความสะอาด มีความร่มรื่น บรรยากาศเย็นสบาย และมีห้องพักผ่อนอาหาร การประกอบอาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะมีอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น ทำนา ปลูกข้าวโพด ปลูกมันสำปะหลัง ทำสวนผลไม้ เป็นต้น และมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเป็นอาชีพเสริม เช่น วิถีชีวิตด้านการทำระบบการเกษตรอินทรีย์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism)

การท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) ที่คำนึงถึงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด สิ่งสำคัญคือการเต็มใจรับผู้มาเยือน การให้ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเอง และมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ส่วนการปกครองมีคณะกรรมการคอยดูแลทำหน้าที่ในการวางแผนพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับประชาชนในชุมชนมีกินดีอยู่ดีมีความสุขอย่างทั่วถึง เมื่อถึงคราวเจ็บป่วยของประชาชนในชุมชนก็มีศูนย์สุขภาพชุมชน ส่วนประเพณีและวัฒนธรรมที่ชุมชนได้ดำรงมั่นคงไว้เป็นหลักให้กับประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมกันคือประเพณีเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ได้แก่ ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีวันเข้าพรรษา และประเพณีทำบุญตักบาตรวันปีใหม่

2. ลักษณะอาคารบ้านเรือน ของบ้านพักโฮมสเตย์ของบ้านหัวซัวจะมีลักษณะแตกต่างกัน มีความหลากหลาย และเป็นลักษณะบ้านพักที่เป็นสัดส่วน เป็นบ้านของเจ้าของที่แบ่งปันที่นอนหรือห้องนอน อย่างเป็นสัดส่วน หรืออาจปรับปรุง ต่อเติมที่พัก ที่ติดกับบ้านเดิมเพื่อใช้เป็นที่พักหรือห้องนอนเป็นสัดส่วน

3. ชุมชนบ้านหัวซัว มีจุดเรียนรู้ในชุมชนซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนและบุคคลทั่วไปที่สนใจศึกษาหาความรู้จากจุดเรียนรู้ภายในชุมชน มีการส่งเสริมจุดเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน และจัดกิจกรรมพัฒนาอาชีพให้แก่ประชาชนเพิ่มเติม จึงได้จัดบ้านพักของคนในชุมชนที่มีความพร้อมให้เป็นที่พักแบบโฮมสเตย์ แบบสัมผัสธรรมชาติ โดยพักกับเจ้าของบ้านพักที่สัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนแบบสังคมชนบท และมีการให้บริการด้านการท่องเที่ยวของภายในชุมชน มีการจัดอาหารให้กับนักท่องเที่ยวแบบอาหารพื้นบ้านใช้วัตถุดิบที่มีภายในชุมชน การดำรงชีวิตของคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กับวัดซึ่งเป็นสถานที่สำคัญของชาวพุทธ มีขนบธรรมเนียมประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีวันสงกรานต์ และประเพณีทำบุญตักบาตรวันปีใหม่ และทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา ดังนั้น ชาวบ้านหัวซัวจึงได้รวมตัวเปิดบ้านของตนเองที่มีความพร้อม เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว

4. การเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนบ้านหัวซัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนขึ้นอยู่กับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รากฐานทางวัฒนธรรมจากถิ่นดั้งเดิม และการรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกและลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลทำให้ลักษณะการดำเนินชีวิตหรือวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนในชุมชนซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตน การดำรงชีวิตของคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กับวัด ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญของชาวพุทธและยังเป็นสถานที่สอนความรู้กับคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงในปัจจุบัน การประกอบอาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะมีอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก การทำนา ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ช่างก่อสร้าง และรับจ้างเป็นหมู่บ้านชุมชนมุ่งเน้นการดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทำกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชนซึ่งมีศูนย์เรียนรู้ภายในชุมชน วิธีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนจะคำนึงถึงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด จะเน้นให้บริการเหมือนญาติ และเน้นให้ประชาชนหรือคนในชุมชนได้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุขอย่างทั่วถึง

ระยะที่ 4 ทดลองปฏิบัติจริง

ส่วนที่ 1 การฝึกปฏิบัติจริง

การฝึกปฏิบัติการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพง ตำบล จังหวัดมหาสารคาม จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำกลุ่มชุมชน นักท่องเที่ยว คนในชุมชนเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และการสนทนากลุ่มย่อย พบว่า คนในชุมชนมีความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการ และด้านการเรียนรู้

จัดอบรมให้ความรู้ ศึกษาดูงาน เพื่อนำมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ดังนั้น ผู้วิจัยที่ได้จัดทำและดำเนินการฝึกปฏิบัติการโครงการชุมชนท่องเที่ยวบ้านหัวขัว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพง ตำบล จังหวัดมหาสารคาม เพื่อมาเป็นแนวทางในการบริการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการฝึกปฏิบัติตามโครงการชุมชนท่องเที่ยวบ้านหัวขัว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพง ตำบล จังหวัดมหาสารคาม รายละเอียดในการฝึกปฏิบัติ ดังนี้

โครงการชุมชนท่องเที่ยว

ชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพง ตำบล จังหวัดมหาสารคาม

1. ประเภทการท่องเที่ยว

ชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2. สโลแกน, คำขวัญ

สะพานไม้แกด้า

ตลาดผักปลอดสาร

ถิ่นฐานข้าวสารอินทรีย์

มีดีเชิงกระโจม

ชื่นชมวัฒนธรรม

น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง

3. กิจกรรมท่องเที่ยว

- ทำกระโจม
- ทำกระติบข้าว
- ทำปุ๋ยเบญจคุณ
- บันจรรย์านเยี่ยมชมแปลงผัก
- ชมเรืออีโป่ง

4. อาหาร

อาหารคาว

- ยำกุ้งฝอย, เมี่ยงกุ้งฝอย
- ต้มไก่บ้าน
- ปลาหนังแจ่ว
- ทอดปลาสาม

อาหารหวาน

- ขนมไทย

5. ที่พัก

- โฮมสเตย์ คีนละ 100 บาท/คน
- โฮมสเตย์แบบรับข้าวเช้า 150 บาท/คน/คืน

6. โลโก้ (ใช้แบบเดิม)

- มีเปิดน้ำ
- มีสะพานไม้
- มีหนองน้ำ
- สีตัวอักษร (เขียว, ส้ม)

7. แหล่งท่องเที่ยว

- สะพานไม้แกดำ
- จุดชมทิวทัศน์
- หลวงปู่จ้อย

6. จุดชมวิว

- สะพานไม้แกดำ

7. ป้าย + จุดตั้ง + รูปแบบ

- ปากทางเข้าหมู่บ้าน
- หน้าโรงเรียน (ป้ายบอกทาง)
- หน้าศูนย์ OTOP
- ป้ายฐานเรียนรู้

8. โปรแกรมการท่องเที่ยว

วันที่ 1

- 08.00 น. คณะท่องเที่ยวเดินทางถึงวัดบ้านหัวขัว ตัวแทนต้อนรับพร้อมคล้องมาลัยดอกจำปา
- 08.30 น. นำคณะท่องเที่ยวรับฟังพระเทศน์ที่วัด
- 08.45 น. นำคณะท่องเที่ยวทำกิจกรรมตามฐานต่างๆ (5 ฐาน)
- ฐานที่ 1 ทำกระโจม
- ฐานที่ 2 ทำกระเป๋าผ้า
- ฐานที่ 3 ทอเสื่อกก (รับประทานอาหารกลางวัน)
- ฐานที่ 4 ทำขนม
- ฐานที่ 5 ทำปุ๋ยเบญจคุณและปลูกผักปลอดสาร
- 16.00 น. นำคณะท่องเที่ยวเดินทางไปยังวัดบ้านหัวขัวเพื่อแนะนำบ้านพักและพานักท่องเที่ยวเข้าที่พัก
- 17.30 น. เยี่ยมชมตะวันตกดิน ณ สะพานไม้แกดำ
- 18.30 น. เริ่มทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ

19.10 น. ตัวแทนกล่าวต้อนรับนักท่องเที่ยวและแนะนำคณะ พร้อมรับชมการแสดง

22.00 น. นำคณะท่องเที่ยวเดินทางกลับที่พักเพื่อพักผ่อน

วันที่ 2

06.00 น. เจ้าบ้านนำคณะท่องเที่ยวร่วมทำบุญตักบาตร

07.00 น. รับประทานอาหารเช้า

08.00 น. นำคณะนักท่องเที่ยวเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้านห้วยซั่วที่วัดก่อนเดินทางกลับ

09.00 น. คณะท่องเที่ยวเดินทางกลับ

ส่วนที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจ

เพื่อให้เข้าใจข้อมูลพื้นฐานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง และผลการวิจัยปรากฏตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัย จึงนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยซั่ว

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในปี 2561 เป็นจำนวน 57,439 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ สถานภาพ และรายได้ ของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยซั่ว ซึ่งนำเสนอข้อมูลเป็นจำนวนและร้อยละ ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1

จำนวน และร้อยละ ข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยงที่มาท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	172	43.00
หญิง	228	57.00
รวม	400	100.00
2. อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	58	14.50
20 – 30 ปี	173	43.25
31 – 40 ปี	97	24.25
41 – 50 ปี	41	10.25
50 ปีขึ้นไป	31	7.75
รวม	400	100.00
3. การศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	123	30.75
ปริญญาตรี	254	63.50
สูงกว่าปริญญาตรี	23	5.75
รวม	400	100.00
4. อาชีพ		
รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	60	15.00
พนักงาน	87	21.75
ธุรกิจส่วนตัว	142	35.50
เกษตรกร	77	19.25
อื่นๆ (โปรดระบุ)	34	8.50
รวม	400	100.00

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
5. สถานภาพ		
โสด	247	61.75
สมรส	136	34.00
หย่าร้าง/แยกกันอยู่/หม้าย	17	4.25
รวม	400	100.00
6. รายได้		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	116	29.00
5,000 – 10,000 บาท	95	23.75
10,001 – 15,000 บาท	50	12.50
15,001 – 20,000 บาท	85	21.25
20,000 ขึ้นไป	54	13.50
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกด้า อำเภอกงเต่า จังหวัดมหาสารคาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57.00 และ รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 43.00 มีอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 20 - 30 ปี จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 43.25 รองลงมา อายุอยู่ระหว่าง 30-40 ปี จำนวน 97 คน คิดเป็น ร้อยละ 24.25 อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 14.50 อายุอยู่ระหว่าง 41- 50 ปี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.25 และอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 7.75 ตามลำดับ การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 254 คน คิดเป็นร้อยละ 63.50 รองลงมา ระดับต่ำกว่า ปริญญาตรี จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 30.75 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 23 คน คิดเป็น ร้อยละ 5.75 อาชีพส่วนใหญ่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 35.50 รองลงมา อาชีพพนักงาน จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 21.75 อาชีพเกษตรกร จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 19.25 อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 และอาชีพอื่นๆ จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 8.50 ตามลำดับ สถานภาพโสด จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 61.75 รองลงมาสถานภาพสมรส จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 34.00 และหย่าร้าง/แยกกันอยู่/หม้าย จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.25 ตามลำดับ และรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 116 คน คิด เป็นร้อยละ 29.00 รองลงมา รายได้อยู่ระหว่าง 5,000 – 10,000 บาท จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75 รายได้ 15,001 – 20,000 บาทจำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 21.25 รายได้ 20,000 ขึ้นไป จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 และรายได้ 10,001 -15,000 บาท จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อย ละ 12.50 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม

2.1. ผลการวิเคราะห์ระดับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวม ดังแสดงในตาราง ที่ 4.2

ตารางที่ 4.2

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความคิดเห็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม โดยรวม จำแนกตามตัวแปร

ตัวแปร	ตัวแปรสังเกตได้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
การจัดการท่องเที่ยว (Management)	ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม (X1)	4.38	0.65	มาก	1
	องค์กรชุมชน (X2)	4.32	0.71	มาก	2
	การจัดการ (X3)	4.26	0.67	มาก	3
	การเรียนรู้ (X4)	4.20	0.75	มาก	4
	รวม	4.29	0.63	มาก	

จากตารางที่ 4.2 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$; S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม (X1) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$; S.D. = 0.65) รองลงมาได้แก่ ด้านองค์กรชุมชน (X2) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$; S.D. = 0.71) ด้านการจัดการ (X3) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$; S.D. = 0.67) และด้านการเรียนรู้ (X4) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$; S.D. = 0.75) ตามลำดับ

2.2 ผลการวิเคราะห์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม รายงาน ดังแสดงในตารางที่ 4.3-4.6

ตารางที่ 4.3

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1. ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์	4.38	0.63	มาก	3
2. ชุมชนมีข้อกำหนดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม	4.30	0.89	มาก	5
3. ชุมชนยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	4.39	0.76	มาก	2
4. ชุมชนมีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง	4.47	0.71	มาก	1
5. ชุมชนมีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน	4.35	0.79	มาก	4
รวม	4.38	0.65	มาก	

จากตารางที่ 4.3 ระดับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$; S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ชุมชนมีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$; S.D. = 0.71) รองลงมาได้แก่ ชุมชนยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$; S.D. = 0.76) ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$; S.D. = 0.63) ชุมชนมีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ($\bar{X} = 4.35$; S.D. = 0.79) และชุมชนมีข้อกำหนดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 4.30$; S.D. = 0.89) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ด้านองค์กรชุมชน

ด้านองค์กรชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1. ชุมชนมีระบบสังคมที่เป็นมิตร ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว	4.42	0.81	มาก	1
2. ชุมชนมีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย	4.37	0.81	มาก	3
3. ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา	4.20	0.89	มาก	4
4. ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ	4.20	0.84	มาก	5
5. ชุมชนมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากภายใน สู่คนภายนอก	4.39	0.73	มาก	2
รวม	4.32	0.71	มาก	

จากตารางที่ 4.4 ระดับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ด้านองค์กรชุมชน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$; S.D. = 0.71) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ชุมชนมีระบบสังคมที่เป็นมิตร ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$; S.D. = 0.81) รองลงมาได้แก่ ชุมชนมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากภายใน สู่คนภายนอก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$; S.D. = 0.73) ชุมชนมีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$; S.D. = 0.81) ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ($\bar{X} = 4.20$; S.D. = 0.89) และชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ($\bar{X} = 4.20$; S.D. = 0.84) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ด้านการจัดการ

ด้านการจัดการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1. ชุมชนมีกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว	4.32	0.80	มาก	2
2. ชุมชนมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว	4.52	0.73	มากที่สุด	1
3. ชุมชนสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้	4.31	0.80	มาก	3
4. ชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม	4.16	0.84	มาก	4
5. ชุมชนมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน	4.00	0.96	มาก	5
รวม	4.26	0.67	มาก	

จากตารางที่ 4.5 ระดับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ด้านการจัดการ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$; S.D. = 0.67) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ อยู่ในระดับมาก 4 ข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ชุมชนมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$; S.D. = 0.73) รองลงมาได้แก่ ชุมชนมีกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$; S.D. = 0.80) ชุมชนสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$; S.D. = 0.80) ชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$; S.D. = 0.84) และชุมชนมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ($\bar{X} = 4.00$; S.D. = 0.96) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ด้านการเรียนรู้

ด้านการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1. ชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ ความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง	3.96	0.96	มาก	5
2. ชุมชนมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน	3.98	1.03	มาก	4
3. ชุมชนสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของ ชาวบ้านและผู้มาเยือน	4.33	0.86	มาก	2
4. ชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยือน กับชุมชน	4.42	0.80	มาก	1
5. ชุมชนมีศูนย์บริการให้ข้อมูลความรู้ของชุมชน	4.33	0.84	มาก	3
รวม	4.20	0.75	มาก	

จากตารางที่ 4.6 ระดับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ด้านการเรียนรู้ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$; S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมาก ไปหาน้อย ดังนี้ ชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยือนกับชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.42$; S.D. = 0.80) รองลงมาได้แก่ ชุมชนสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$; S.D. = 0.86) ชุมชนมีศูนย์บริการให้ข้อมูลความรู้ของชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$; S.D. = 0.84) ชุมชนมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน ($\bar{X} = 3.98$; S.D. = 1.03) และชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ ความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง ($\bar{X} = 3.96$; S.D. = 0.96) ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม สรุปผลการวิจัย ดังนี้

- 5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 5.2 วิธีดำเนินการวิจัย
- 5.3 สรุปผลการวิจัย
- 5.4 อภิปรายผล
- 5.5 ข้อเสนอแนะ

5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม

5.2 วิธีดำเนินการวิจัย

5.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

5.2.1.1 ประชากร แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) ประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก สำหรับสัมภาษณ์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อใช้ในการสร้างข้อคำถามเพื่อการวิจัย ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มชุมชน นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2) ประชากร ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในปี 2561 เป็นจำนวน 57,439 คน (สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมหาสารคาม, 2561, น. 4) สำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม ประชากรสำหรับประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จำนวน 20 คน

5.2.1.2 กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 17 คน ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ 2 คน นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนบ้านหัวขัวตำบลแกดำ 5 คน คนในชุมชน จำนวน 5 คน เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในปี 2561 จำนวน 57,439 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ได้จากการคำนวณจากสูตรทาร์ยามานู

5.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อการวิจัย ประกอบด้วย

5.2.2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 1 ชุด

5.2.2.2 แบบสอบถามการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 6 ตอนที่ 2 แบบสอบถามความพึงพอใจกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ได้แก่ ด้านการจัดการท่องเที่ยว ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .553 ถึง .829 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.961

5.2.2.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ ผู้นำกลุ่มชุมชนบ้านห้วยซั่ว 2 คน นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนบ้านห้วยซั่ว 5 คน คนในชุมชน 5 คน และเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 5 คน

5.2.2.4 การวิจัยเชิงปริมาณ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในปี 2561 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ได้จากการคำนวณจากสูตรทาร์ยามานะ

5.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.2.4 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

5.2.5 ข้อมูลเชิงปริมาณ

5.2.5.1 วิเคราะห์ข้อมูลหาค่าสถิติต่างๆ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่ามาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2.5.2 วิเคราะห์รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

5.3 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม สรุปได้ดังนี้

5.3.1 ความต้องการของชุมชน

สภาพแวดล้อมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยซั่ว ตำบลแกด้า อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม เนื่องจาก ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และชุมชนมีข้อกำหนดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึง

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และมีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง การจัดการท่องเที่ยวมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยยึดธรรมชาติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมเป็นจุดเด่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งนักท่องเที่ยวมีความต้องการพัฒนาสาธารณูปโภค การจัดการขยะ ที่สำคัญที่สุดการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การจัดการความรู้ร่วมกัน เพื่อให้มีความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวมากขึ้น และสร้างความตระหนักในเรื่องจิตสำนึกแห่งการรักชุมชนบ้านเกิดโดยการส่งเสริมเยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวให้มากขึ้น

ด้านองค์กรชุมชน องค์กรชุมชนมีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากชุมชนมีระบบสังคมที่เป็นมิตร ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา และชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากภายใน สู่คนภายนอก เนื่องบริบทและทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนภายใต้บริบทของการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านหัวขัว ในด้านอัตลักษณ์ของชุมชน สังคมของชุมชนที่บ่งบอกถึงความเป็นอยู่ของชุมชน วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ ประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ วัฒนธรรมประเพณีอีสานผสมผสาน วัฒนธรรมเขมร และคนในชุมชนมีอัธยาศัยไมตรีพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน

ด้านการจัดการ การจัดการมีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากชุมชนมีกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว สามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และชุมชนมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ซึ่งมีสิ่งดึงดูดใจ สีสันนวยความสะดวกในการเดินทาง ที่พัก และกิจกรรมต่างๆ มีความพร้อมสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยว ให้บริการนักท่องเที่ยวทั้งไทยและชาวต่างประเทศ มีกิจกรรมที่โดดเด่น มุ่งเน้นการส่งเสริมการขับเคลื่อนการเติบโตอย่างยั่งยืนของชุมชน

ด้านการเรียนรู้ ชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ ความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยือนกับชุมชน และมีศูนย์บริการให้ข้อมูลความรู้ของชุมชน ความสำเร็จในการพัฒนาบ้านหัวขัวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยความสำคัญ คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้ชุมชนเกิดความตระหนักเห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน ให้มีความรักความภูมิใจหวงแหนแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การสำรวจทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน การประชุมปรึกษาหารือ การตั้งศูนย์การเรียนรู้ การจัดทัศนศึกษาดูงานเพื่อหาประสบการณ์ เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

5.3.2 สทนากลุ่ม (Focus Group)

กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว โดยการค้นหาอัตลักษณ์ และกิจกรรมต่างๆ พร้อมทั้งการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยว ด้วยกระบวนการสนทนากลุ่ม และกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ได้แก่ การจัดการการท่องเที่ยวชุมชน การเป็นเจ้าของที่ดี การจัดการที่พักและอาหาร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และกิจกรรมการท่องเที่ยว

มีกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ ความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยือนกับชุมชน และมีศูนย์บริการให้ข้อมูลความรู้ของชุมชน ความสำเร็จในการพัฒนาบ้านหัวซัวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยความสำคัญ คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้ชุมชนเกิดความตระหนักเห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน ให้มีความรักความภูมิใจหวงแหนแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การสำรวจทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน การประชุมปรึกษาหารือ การตั้งศูนย์การเรียนรู้ การจัดทำทัศนศึกษาดูงานเพื่อหาประสบการณ์ เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ต้องพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ที่พักแบบโฮมสเตย์ ร้านอาหาร และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ให้ได้มาตรฐาน เพียงพอ ปลอดภัยตามแนวทางเศรษฐกิจสีเขียว รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างองค์กรในชุมชนให้เหมาะสมกับการดำเนินการจัดการท่องเที่ยว กระบวนการจัดการที่โปร่งใสตามมาตรฐาน สร้างเครือข่ายในชุมชนและการตลาดอย่างบูรณาการ การวางแผนทางการเงิน/การบัญชีอย่างเป็นระบบ และคุ้มค่ากับการลงทุน

วิเคราะห์ SWOT Analysis สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวซัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก ด้วยการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์ (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน สภาพแวดล้อมของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวซัว และวิเคราะห์โอกาสอุปสรรค ปัจจัยในการดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวซัว พบว่า มีปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวซัว ดังนี้

1. จุดแข็ง (S – Strengths) ปัจจัยที่เป็นจุดแข็งภายในพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวซัว ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดม สมบูรณ์ และชุมชนมีข้อกำหนดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม ชุมชนยังมีวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และชุมชนมีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน มีระบบสังคมที่เป็นมิตร ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา และมีการ

ถ่ายทอด วัฒนธรรมจากภายในสู่คนภายนอก มีแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น ได้แก่ สะพานไม้แกดำ มีศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตร สมาชิกชุมชนมีความสามัคคี

2. จุดอ่อน (W – Weaknesses) ปัจจัยภายในที่เป็นจุดด้อย ข้อเสียเปรียบที่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากบุคลากรด้านมัคคุเทศก์ยังมีน้อยไม่เพียงพอสำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว กิจกรรมและการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวยังมีน้อย ขาดการพัฒนาการท่องเที่ยวใหม่ แหล่งท่องเที่ยวอยู่ห่างไกล ขาดการประชาสัมพันธ์และการตลาดอย่างต่อเนื่อง แหล่งท่องเที่ยวอยู่ห่างไกล ขาดการเชื่อมโยงและการประชาสัมพันธ์ และขาดเงินทุนในการสนับสนุนการท่องเที่ยว และเป็นชุมชนเมือง สมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพหลักอยู่นอกชุมชน

3. โอกาส (O – Opportunities) ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยว ภาครัฐมีการพัฒนา กลไกการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

- 1) ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ
- 2) รัฐบาลให้การสนับสนุนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 3) รัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย จึงทำให้มีการรณรงค์ให้ไทยเที่ยวไทย เกิดขึ้น จึงเป็นช่องทางการจัดการ ท่องเที่ยวในรูปแบบเชิงเกษตร
- 4) นักท่องเที่ยวในปัจจุบันให้ความสนใจต่อสุขภาพ จึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการเลือกการท่องเที่ยวในรูปแบบเชิงเกษตรที่อาศัยธรรมชาติบำบัด
- 5) ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนให้มีหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่าสินค้าและการเกษตร

4. อุปสรรค (T – Threats) ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ ภาครัฐขาดความพร้อมและการสนับสนุนอย่างเพียงพอ ขาดแผนการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการอย่างเป็นรูปธรรม บุคลากรภาครัฐที่สนับสนุนธุรกิจการท่องเที่ยวมีจำกัดและไม่เพียงพอ การแข่งขันในธุรกิจท่องเที่ยวมีสูง ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและสถานการณ์ทางการเมืองเป็นอุปสรรคต่อธุรกิจการท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยวขาดความพร้อมของการคมนาคมที่ไม่สะดวก

5.3.3 การถ่ายทอดความรู้

การอบรมให้ความรู้ โดยนำผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์มาให้ความรู้เพื่อมาพัฒนาการให้บริการท่องเที่ยว และให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ในด้านต่างๆ ได้แก่

1. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและชุมชน
2. การเป็นเจ้าของบ้านที่ดี
3. การจัดการที่พักและอาหาร
4. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร
5. กิจกรรมการท่องเที่ยวโปรแกรมนำเที่ยว
6. การมีส่วนร่วมในชุมชนการ

การถ่ายทอดความรู้ ช่วยพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งการมีฐานการเรียนรู้อยู่ในชุมชนสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับ

บุคคลภายนอกได้ จึงกลายมาเป็นแหล่งต้อนรับนักท่องเที่ยวในรูปแบบบ้านพักโฮมสเตย์ ทำให้มีการสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชน และได้แลกเปลี่ยนความคิดของแต่ละชุมชนที่ได้เข้ามาพักในโฮมสเตย์ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร เดินป่าศึกษาธรรมชาติ สัมผัสวัฒนธรรมวิถีชีวิต และการแสดงดนตรีกลุ่มดนตรีพื้นบ้าน

5.3.4 ทดลองปฏิบัติจริง

ส่วนที่ 1 การฝึกปฏิบัติจริง

การฝึกปฏิบัติการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงคำ จังหวัดมหาสารคาม จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำกลุ่มชุมชน นักท่องเที่ยว คนในชุมชนเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และการสนทนากลุ่มย่อย พบว่า คนในชุมชนมีความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชนด้านการจัดการ และด้านการเรียนรู้

จากการจัดอบรมให้ความรู้ เพื่อนำมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยที่ได้จัดทำและดำเนินการฝึกปฏิบัติการโครงการชุมชนท่องเที่ยวบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงคำ จังหวัดมหาสารคาม เพื่อมาเป็นแนวทางในการบริการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการฝึกปฏิบัติตามโครงการชุมชนท่องเที่ยวบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงคำ จังหวัดมหาสารคาม รายละเอียดในการฝึกปฏิบัติ ดังนี้

โครงการชุมชนท่องเที่ยว

บ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงคำ จังหวัดมหาสารคาม

1. ประเภทการท่องเที่ยว

ชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2. สโลแกน, คำขวัญ

สะพานไม้แกดำ   ตลาดผักปลอดสาร
ถิ่นฐานข้าวสารอินทรีย์   มีดีเชิงกระโجم
ชื่นชมวัฒนธรรม   น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง

3. กิจกรรมท่องเที่ยว

- ทำกระโجم
- ทำกระทิบข้าว
- ทำปุ๋ยเบญจคุณ
- ปั่นจักรยานเยี่ยมชมแปลงผัก
- ชมเรืออีโปง

4. อาหาร

- อาหารคาว
- ยำกุ้งฝอย, เมี่ยงกุ้งฝอย
  - ต้มไก่บ้าน

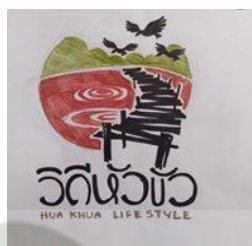
- ปลาเนื้อขาว
- ทอดปลาส้ม
- อาหารหวาน
- ขนมไทย

5. ที่พัก

- โฮมสเตย์ คีโนละ 100 บาทต่อคน
- โฮมสเตย์แบบรับข้าวเช้า 150 บาท/คน/คืน

6. โลโก้ (ใช้แบบเดิม)

- มีเป็ดน้ำ
- มีสะพานไม้
- มีหนองน้ำ
- สีตัวอักษร (เขียว, ส้ม)

7. แหล่งท่องเที่ยว

- สะพานไม้แกดำ
- จุดชมทิวทัศน์
- หลวงปู่จ้อย

8. จุดชมวิว

- สะพานไม้แกดำ

9. ป้าย + จุดตั้ง + รูปแบบ

- ปากทางเข้าหมู่บ้าน
- หน้าโรงเรียน (ป้ายบอกทาง)
- หน้าศูนย์ OTOP
- ป้ายฐานเรียนรู้

10. โปรแกรมการท่องเที่ยว

วันที่ 1

- 08.00 น. คณะท่องเที่ยวเดินทางถึงวัดบ้านหัวขัว ตัวแทนต้อนรับพร้อมคล้องมาลัยดอกจำปา
- 08.30 น. นำคณะท่องเที่ยวรับฟังพระเทศน์ที่วัด
- 08.45 น. นำคณะท่องเที่ยวทำกิจกรรมตามฐานต่างๆ (5 ฐาน)
- ฐานที่ 1 ทำกระโจม
- ฐานที่ 2 ทำกระเป๋าผ้า
- ฐานที่ 3 ทอเสื่อกก (รับประทานอาหารกลางวัน)
- ฐานที่ 4 ทำขนม
- ฐานที่ 5 ทำปุ๋ยเบญจคุณและปลูกผักปลอดสาร
- 16.00 น. นำคณะท่องเที่ยวเดินทางไปยังวัดบ้านหัวขัวเพื่อแนะนำบ้านพักและพานักท่องเที่ยวเข้าที่พัก

- 17.30 น. เยี่ยมชมตะวันตกดิน ณ สะพานไม้แกดำ
 18.30 น. เริ่มทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ
 19.10 น. ตัวแทนกล่าวต้อนรับนักท่องเที่ยวและแนะนำคณะ พร้อมรับชมการแสดง
 22.00 น. นำคณะท่องเที่ยวเดินทางกลับที่พักเพื่อพักผ่อน

วันที่ 2

- 06.00 น. เจ้าบ้านนำคณะท่องเที่ยวร่วมทำบุญตักบาตร
 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
 08.00 น. นำคณะนักท่องเที่ยวเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้านห้วยซำที่วัดก่อนเดินทางกลับ
 09.00 น. คณะท่องเที่ยวเดินทางกลับ

ส่วนที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจ

ข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยซำ ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 288 คน ร้อยละ 57.00 และรองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 172 คน ร้อยละ 43.00 อายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 21 - 30 ปี จำนวน 173 คน ร้อยละ 43.25 รองลงมา อายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 97 คน ร้อยละ 24.25 การศึกษา ระดับปริญญาตรี จำนวน 254 คน ร้อยละ 63.50 รองลงมา ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 123 คน ร้อยละ 30.75 อาชีพส่วนใหญ่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 142 คน ร้อยละ 35.50 รองลงมา อาชีพพนักงาน จำนวน 87 คน ร้อยละ 21.75 สถานภาพโสด จำนวน 247 คน ร้อยละ 61.75 รองลงมา สถานภาพสมรส จำนวน 136 คน ร้อยละ 34.00 และรายได้รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 116 คน ร้อยละ 29.00 และรองลงมา รายได้อยู่ระหว่าง 5,001 - 10,000 บาท จำนวน 95 คน ร้อยละ 23.75

ระดับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยซำ ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยซำ ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$; S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม (X1) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$; S.D. = 0.65) รองลงมา ได้แก่ ด้านองค์กรชุมชน (X2) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$; S.D. = 0.71) ด้านการจัดการ (X3) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$; S.D. = 0.67) และด้านการเรียนรู้ (X4) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$; S.D. = 0.75) ตามลำดับ

5.4 อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม พบประเด็นผลการวิจัยที่สำคัญควรแก่การอภิปรายผล ดังนี้

5.4.1 การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม

5.4.1.1 ผลการวิเคราะห์ระดับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า

ระดับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$; S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการ และด้านการเรียนรู้ ตามลำดับ เนื่องจากด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และมีการกำหนดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม ด้านองค์กรชุมชน มีระบบสังคมที่เป็นมิตร ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากภายใน สู่คนภายนอก ในชุมชนมีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย คนในชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ด้านการจัดการ ชุมชนมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว มีกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว ชุมชนสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน และด้านการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยือนกับชุมชน มีการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน มีศูนย์บริการให้ข้อมูลความรู้ของชุมชน มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง สอดคล้องกับงานวิจัยของจิราภรณ์ แก้วมณี (2557) ทำการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวเขาเงินพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากเรียงลำดับดังนี้ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดรองลงมาเป็นด้านการเรียนรู้และด้านที่ต่ำที่สุดคือ ด้านการจัดการ 2) ระดับการปฏิบัติที่ดีในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวเขาเงินพบว่าทุกด้านอยู่ ระดับมากด้านที่มีระดับการปฏิบัติที่ดีสูงคือด้านการท่องเที่ยวตั้งอยู่บนพื้นฐานเดิมของชุมชนไทยทรงดำ รองลงมาเป็นด้านการท่องเที่ยวตั้งอยู่บนภูมิสังคม และด้านที่ต่ำที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ (2557) ทำการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่

ให้บริการนำเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่น ได้แก่ สปาโคลนร้อนและทรายร้อน การชมปุมตแดง การเก็บหอยตลับ การพายเรือคายัค และ สอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉรา ศรีลาชัย (2559) ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า (1) บริบทของชุมชน และทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนภายใต้บริบทของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของชุมชนบ้านโคกเมือง ในด้านอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านโคกเมือง คือ ภูมิสังคมของชุมชนที่บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตที่โดดเด่นในการทำนา มีประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ในด้านที่ตั้ง มีประวัติศาสตร์ของอารยธรรมขอมโบราณ วัฒนธรรมอีสานผสมผสาน กับวัฒนธรรมเขมร และคนในชุมชนมีอัธยาศัยไมตรีพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว ในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนมีจุดเด่น คือ มีปราสาทเมืองต่ำ และมีฐานการเรียนรู้ บริบท และทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านโคกเมืองมีความพร้อมในการเป็นชุมชนทางด้านการท่องเที่ยว (2) ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนมีศักยภาพในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ด้วยบริบทความพร้อมของชุมชนที่มีศูนย์การเรียนรู้ ทรัพยากรการท่องเที่ยว มีศักยภาพด้านการบริการ เช่น ร้านอาหาร บ้านพักโฮมสเตย์ มีคฤหาสน์น้อยน่ารัก ร้านกาแฟจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น (3) สถานการณ์ปัจจุบันในด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีกระแสทางการท่องเที่ยวชุมชนไปในทิศทางที่ดี และมีทิศทางชัดเจน

5.4.1.2 แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

จากผลการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีการศึกษาข้อมูล สร้างแบบสอบถาม การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลของนักท่องเที่ยว จำนวนมากกว่าที่ต้องการ จึงได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และได้ข้อมูลครบถ้วน ซึ่งสอดคล้องกับพิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ (2557) ทำการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐกานต์ รุ่งเรือง (2559) ทำการศึกษาเรื่ององค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และภู่อ่องคำ ตำบลแก่งเค็ง อำเภอกุดข้าวปุ้น อุบลราชธานี และสอดคล้องกับงานวิจัยธีรกานต์ โพธิ์แก้ว (2560) ทำการศึกษาเรื่องความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านบางโรงตำบลป่า

คลอง อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของบ้านบางโรงยังเป็นสมาชิกกลุ่มเดิม มีการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีระบบร่วมกัน ยังคงมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้เข้าสู่กลุ่มออมทรัพย์ แม้ว่ากลุ่มจะได้รับผลกระทบการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทมาสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนและนักท่องเที่ยวมีความต้องการพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การจัดการขยะในพื้นที่ การจัดการสิ่งในพื้นที่ สิ่งสำคัญที่สุด คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน การจัดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้มีความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนมากขึ้น และสร้างความตระหนักในจิตสำนึกแห่งการรักชุมชนบ้านเกิด โดยการส่งเสริมเยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวให้มากขึ้น ทุกคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วม

5.5 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.5.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

5.5.1.1 ควรมีการสร้างห้องน้ำสาธารณะ ที่จอดรถ มีป้ายบอกประวัติหมู่บ้านและสถานท่องเที่ยวในชุมชน ซ่อมแซมสะพานให้แข็งแรง และควรมีสิ่งดึงดูดใจ เช่น จุดถ่ายรูป

5.5.1.2 ควรมีป้ายรณรงค์ไม่ให้ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ ลำคลอง

5.5.1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

5.5.1.4 ควรมีการจัดตั้งองค์กรขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยว โดยคนในชุมชนเป็นคนบริหารจัดการ

5.5.1.5 สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาชุมชน หรือการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น หรือการท่องเที่ยวภายในชุมชนในอนาคตต่อไป

5.5.1.6 เมื่อชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสิ่งที่จะตามมาทั้งข้อดีและข้อเสีย ดังนั้นชุมชนควรมีกฎกติกาเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบ

5.5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

5.5.2.1 ควรทำการศึกษารูปแบบและวิธีการที่จะนำการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนำไปใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกของเด็กในการอนุรักษ์ทรัพยากรและให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยว

5.5.2.2 ควรมีการศึกษารูปแบบและแนวทางในการเปิดหมู่บ้าน เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวให้กับคนทั้งในและนอกพื้นที่

5.5.2.3 ควรมีการศึกษาเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวที่เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อสร้างองค์ความรู้และขยายผลให้กับองค์กรอื่นต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, (2561) **มาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2259**. ราชกิจจานุเบกษา. 17 มิถุนายน 2554.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2553). **การใช้SPSS for windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ : บริษัทธรรมสารจำกัด.
- เกษรา เกิดมงคล. (2546). **รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. (2540). **การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- จรัสพันธ์ ลิทธิเจริญ. (2550). **พฤติกรรมกรท่องเที่ยวในภาคเหนือของนักท่องเที่ยวชาวไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิราภรณ์ แก้วมณี. (2557). **การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จริญญา เจริญสุดใส. (2544). **เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฉันทิช วรรณถนออน. (2552). **อุตสาหกรรมท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
- ชูเกียรติ นพเกตุ. (2542). **การพัฒนาการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภารพิมพ์.
- ชาติรี แก้วมา. (2549). **แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดร้อยเอ็ด**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เซนทร์ วิวัฒน์บวรวงศ์. (2543). **การส่งเสริมชุมชนในพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชมพูนุท โมราชา. (2551). **การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านชะชอม หมู่ที่ 7 ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). **วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ธีรกานต์ โพธิ์แก้ว. (2560). **การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านบางโรงตำบลป่าคลอก อำเภอกกลาง จังหวัดภูเก็ต**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. ภูเก็ต : มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

- ณัฐกานต์ รุ่งเรือง. (2559). **องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และภูเขื่อนคำ ตำบลแก่งเค็ง อำเภอกุดข้าวปุ้น อุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ณัฐพร ดอกบุญนาค และ ฐาปกรณ์ ทองคำนุช. (2556). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวกรณีศึกษาชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุกอำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตา ชัชกุล. (2551). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). **การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. นนทบุรี : บริษัท เพรส แอนด์ดีไซน์จำกัด.
- บุษกร ถาวรประสิทธิ์ และ คมกริช วงศ์แซ. (2558). **ลักษณะและความพึงพอใจที่มีต่อการใช้บริการขนส่งเพื่อการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา**. คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ปวีณา ทวีวงศ์โอฬาร. (2552). **ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พจนา สวนศรี. (2554). **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (2557). **การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา**. คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิมพ์พรรณ สุจารินพงศ์. (2549). **มัคคุเทศก์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจตย. (2553). **การท่องเที่ยวชุมชน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- พจนา สวนศรี. (2546). **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและคุณภาพ.
- ไพฑูรย์ พงศะบุตร. (2552). **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฉบับเสริมการเรียนรู้ เล่ม 5. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สารานุกรมไทย.
- ภูสวัสดี สุขเลี้ยง. (2545). **แนวคิดเกี่ยวกับการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มุทิตา ปิ่นสุนทร. (2542). **การวางแผนเส้นทางจักรยานที่เหมาะสมเพื่อการท่องเที่ยวในเขตเกาะรัตนโกสินทร์**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- รชพร จันทรสว่าง. (2546). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล หลักสูตรการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

- ละเอียต ศีลาน้อย. (2552). **การพัฒนาหลักสูตรการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อความยั่งยืน.**
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- วรรณวิมล ภู่นาค. (2557). ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาตลาดน้ำ
อัมพวา. **วารสารบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์** ปีที่ 26(1) หน้า 63-74.
- วีระพล ทองมา. (2547). **ผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ ตำบล
แม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่.** รายงานผลการวิจัย. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงใหม่.
- สุดถนอม ต้นเจริญ. (2558). **ประเพณีลอยกระทงกับการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและการอนุรักษ์
วัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.
- สุดถนอม ต้นเจริญ. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่าง
ยั่งยืน. **การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.** ครั้งที่ 1 วันที่ 16 มิถุนายน 2560
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2553). **การประชุมสัมมนาทางวิชาการ CBT เครื่องมือ
สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน.** กรุงเทพฯ : สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน.
- สมชาย สนั่นเมือง. (2558) “ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว,” **จุลสาร
การท่องเที่ยว.** 2(2) : 2-4 ; มีนาคม, 2558.
- สมพุทธ ชูระเจม. (2540). **การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศปัจจุบัน.** กรุงเทพฯ : การ
ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เสรี วังส์ไพจิตร. (2530). **จุดหักเหของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวขนานในการเกิดขบวนการ
นิเวศวิทยาทางการเมือง.** กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2551). **พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.
2551.** กรุงเทพฯ : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว). (2537). **การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.** กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมหาสารคาม. (2561) ผู้มาเยือน. มหาสารคาม : สำนักงาน
ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมหาสารคาม**
- สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2561). **กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน.**
กรุงเทพฯ : สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. (2556). **การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉรา ศรีลาชัย. (2559). **แนวทางการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
บ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์.**บุรีรัมย์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
- อุดร วงศ์ทับทิม. (2546). **โครงสร้างการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดย
ชุมชนแนวคิดและประสบการณ์.** เชียงใหม่ :มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- องค์การการท่องเที่ยวโลก (Tourism Organization: WTO). (1985). **Seminar Proceedings,**

- The Future of National Tourism.** กรุงเทพฯ : องค์การการท่องเที่ยวโลก.
 อาทิตย์ ภูมิแกดำ. (2561). **ประวัติความเป็นมาบ้านห้วยซั่ว.** ผู้ใหญ่บ้านห้วยซั่ว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม. 2 พฤษภาคม 2561. สัมภาษณ์
- Tourism Locallife. (2561). **บ้านห้วยซั่ว.** สืบค้นจาก <https://www.tourismlocallife.com/1767>
- Cascante, D. M., Brennan, M. A., and Luloff, A. E. (2010). **Community agency and sustainable tourism development: the case of La Fortuna, Costa Rica.** Retrieved July 20,2010, from <https://vpn.kku.ac.th/,DanalInfo=proquest.umi.com+pqdweb?index=4&did=2076697581&SrchMode=1&sid=1&Fmt=2&VInst=PROD &VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1279790454&clientId=47904>
- Fennell, J. **Contemporary Urban Planning.** New Jersey : Prentice-Hall, 1999.
- Mill, R.C. and Morrison, A.M. (1992). **The tourism system** (2nd ed.). Englewood cliffs:NJ:Prentice Hall.
- Lickrish, A. and D. Jenkins. **The Land Ethics in a Sand Almanac County.** New York : Ballantine Books, 1997
- O’Leary,R., and Vij, N. (2012). Collaborative Public Management Have We Been and Where Are We Going?. **Journal of Management Inquiry** .October 1, 2013 22: 382-392.
- Richards, M. (1995). **Cultural Tourism : Opportunities of Conservation Economic Development in Conservation and Tourism.** London : Heritage Trust.
- Pongsakornrungruangsilp, Pimlapas. (2014). The Management of Sustainable Community-Based Tourism : The Case of Ban Kokekrai, Plang Nga Province. **Veridian E-Journal.** 7(3), 650-665.
- Sifuna, N. (2010). **Community-Based Natural Resource Management: Suitability and Effectiveness.** Retrieved August 20, 2010, from <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=0&did=2115561731&SrchMode=1&sid=3&Fmt=2&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1283330912&clientId=47904>
- Slocum,S.L.(2010). **Sustainable community tourism development: The case of Tanzania.**RetrievedJuly.20,2010,from<https://vpn.kku.ac.th/,DanalInfo=proquest.umi.com+pqdweb?index=35&did=2037864681&SrchMode=1&sid=1&Fmt=2&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1279790843&clientId=47904>
- Swarbrooke, S. (2000) **The Dictionary of Tourism.** Bangkok : Burapa University.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง
จังหวัดมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัด
มหาสารคาม

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม จึงขอความร่วมมือจากท่านให้ข้อมูลตรงตามความคิดเห็นของท่านและให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เนื่องจากคำตอบของท่านจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลการวิจัยครั้งนี้และข้อมูลของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ ผลการวิจัยจะถูกนำเสนอในภาพรวมเท่านั้นทำยสุดผลการวิจัยนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัวตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม อีกด้วย

ดร.กชธมน วงศ์คำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1. ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ –สกุลผู้ให้สัมภาษณ์.....

1.1 เพศ

( ) ชาย ( ) หญิง

1.2 สถานภาพ

( ) ผู้นำกลุ่มชุมชน ( ) นักท่องเที่ยว
( ) เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

1.3 วุฒการศึกษา

( ) ต่ำกว่าปริญญาตรี ( ) ปริญญาตรี ( ) สูงกว่าปริญญาตรี

ผู้สัมภาษณ์.....วันเดือนปีที่สัมภาษณ์ .....

สถานที่สัมภาษณ์.....

2. รายการสัมภาษณ์

2.1 ท่านใช้หลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างไร ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการ และด้านการเรียนรู้ เพื่อการจัดการท่องเที่ยว

2.2 ในการดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยว ท่านมีวิธีการดำเนินงานอย่างไรบ้าง เพื่อพัฒนาพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว

2.3 ในการดำเนินงานพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว มีจุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไร ท่านมีวิธีการดำเนินงานอย่างไรเมื่อพบอุปสรรค และโอกาสในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว

.....

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง
จังหวัดมหาสารคาม

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยมุมมองของนักท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม จึงขอความร่วมมือให้ท่านตอบแบบสอบถามให้ตรงตามระดับความคิดเห็นของท่านและให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเนื่องจากคำตอบของท่านจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลการวิจัยครั้งนี้และข้อมูลของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับผลการวิจัยจะถูกนำเสนอในภาพรวมเท่านั้นท้ายสุดผลการวิจัยนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวแล้วยังจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคามอีกด้วย

แบบสอบถามชุดนี้แบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

- ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจการจัดการท่องเที่ยว
- ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว

ดร.กชธมน วงศ์คำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ลงในช่อง หน้าข้อความให้ตรงกับความเป็นจริง

1. เพศ

1. ชาย

2. หญิง

2. อายุ

1. ต่ำกว่า 20 ปี

2. 21 - 30 ปี

3. 31 - 40 ปี

4. 41 - 50 ปี

5. 50 ปีขึ้นไป

3. การศึกษา

1. ต่ำกว่าปริญญาตรี

2. ปริญญาตรี

3. สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

1. รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ

2. พนักงาน

3. ธุรกิจส่วนตัว

4. เกษตรกร

5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5. สถานภาพ

1. โสด

2. สมรส

3. หย่าร้าง/แยกกันอยู่/หม้าย

6. รายได้

1. ต่ำกว่า 5,000 บาท

2. 5,000-10,000 บาท

3. 10,001-15,000 บาท

4. 15,001 - 20,000 บาท

4. 20,000 บาท ขึ้นไป

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง
จังหวัดมหาสารคาม

คำชี้แจง : โปรดใส่เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุดเพียงคำตอบ
เดียว

- (5) = เห็นด้วยมากที่สุด   (4) = เห็นด้วยมาก   (3) = เห็นด้วยปานกลาง
(2) = เห็นด้วยน้อย   (1) = เห็นด้วยน้อยที่สุด

ลำดับ	การจัดการท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม						
1.	ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์					
2.	ชุมชนมีข้อกำหนดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม					
3.	ชุมชนยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น					
4.	ชุมชนมีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง					
5.	ชุมชนมีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน					
2. ด้านองค์กรชุมชน						
1.	ชุมชนมีระบบสังคมที่เป็นมิตร ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว					
2.	ชุมชนมีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย					
3.	ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา					
4.	ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ					
5.	ชุมชนมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากภายใน สู่คนภายนอก					

ลำดับ	การจัดการท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
3. ด้านการจัดการ						
1.	ชุมชนมีกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว					
2.	ชุมชนมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว					
3.	ชุมชนสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้					
4.	ชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม					
5.	ชุมชนมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน					
4. ด้านการเรียนรู้						
1.	ชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง					
2.	ชุมชนมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน					
3.	ชุมชนสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน					
4.	ชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยือนกับชุมชน					
5.	ชุมชนมีศูนย์บริการให้ข้อมูลความรู้ของชุมชน					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม

.....
 .....
 .....

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาเสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถามอย่างครบถ้วน

ภาคผนวก ข
คุณภาพเครื่องมือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
x1	132.0000	113.448	.584	.952
x2	132.1000	108.645	.838	.950
x3	132.0333	113.137	.554	.952
x4	132.3000	111.528	.461	.953
x5	132.1667	106.971	.831	.950
x6	132.1667	111.523	.590	.952
x7	132.2000	109.821	.747	.951
x8	132.4667	110.947	.507	.953
x9	133.0000	112.069	.428	.953
x10	132.8333	107.178	.676	.951
x11	132.5000	109.431	.528	.953
x12	132.1667	108.971	.869	.950
x13	132.4000	108.317	.602	.952
x14	132.9667	108.585	.626	.952
x15	132.3000	108.907	.690	.951
x16	132.1000	107.955	.909	.949
x17	132.0000	114.690	.288	.954
x18	132.1333	106.602	.887	.949
x19	132.1667	106.971	.831	.950
x20	132.1667	106.902	.837	.950
x21	132.4333	110.185	.512	.953
x22	133.0000	109.034	.524	.953
x23	132.9333	107.030	.712	.951
x24	132.2333	114.737	.231	.954
x25	132.5667	113.495	.304	.954
x26	131.9667	114.585	.494	.953
x27	132.2333	109.151	.617	.952
x28	132.1667	109.247	.718	.951
x29	132.2000	109.752	.579	.952
x30	132.2000	104.786	.909	.949

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.953	30

ภาคผนวก ค

ภาพประกอบกิจกรรมการอบรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ ค.1 อบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดีโดย ดร.กชมน วงศ์คำ ประธานโครงการฯ
ณ หมู่บ้านหัวขัว

ภาพที่ ค.2 ชาวบ้านร่วมกันค้นหาอัตลักษณ์ของหมู่บ้านหัวขัว

ภาพที่ ค.3 ดร.กชธมน วงศ์คำ ขณะหารือร่วมกับผู้นำหมู่บ้านเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหมู่บ้านต่อไป

ภาพที่ ค.4 ดร.กชธมน วงศ์คำ ประธานโครงการฯ กล่าวต้อนรับคณะนักท่องเที่ยว
จากบ้านโคกโก่ง จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพที่ ค.5 ผู้ใหญ่บ้านกล่าวต้อนรับคณะนักท่องเที่ยวจากบ้านโคกโก่ง จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพที่ ค.6 ชาวบ้านหัวขัวเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยวจากบ้านโคกโก่ง จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาคผนวก ง
ภาพประกอบกิจกรรมการแสดง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ ง.1 ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวรวมตัวเพื่อรับประทานอาหารเย็นและร่วมการแสดง ณ ศูนย์รวมหมู่บ้านแกดำ

ภาพที่ ง.2 ในช่วงเย็นผู้นำหมู่บ้านและผู้นำกลุ่มนักท่องเที่ยวได้กล่าวทักทายกันอย่างเป็นทางการ

ภาพที่ ง.3 ชาวบ้านร่วมทำพิธีบายศรีสู่ขวัญต้อนรับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ ง.4 การแสดงฟ้อนภูไทจากชาวบ้านโคกโก่ง

ภาพที่ ง.5 รำบายศรีแกดำ

ภาพที่ ง.6 การแสดงเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากชาวบ้านหัวขัว

ภาพที่ ง.7 รำกลอนชิง การแสดงจากชาวบ้านหัวขัว

ภาพที่ ง.8 การแสดงเซิ้งกระโจมจากชาวบ้านหัวขัว

ภาพที่ ง.9 ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวร่วมทำบุญตักบาตรในตอนเช้า ณ สะพานไม้แกดำ

ภาคผนวก จ
ภาพผลิตภัณฑ์บ้านหัวข้าว

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ จ.1 ขนมดอกจอก

ภาพที่ จ.2 กระเป๋าผ้า

ภาพที่ จ.3 ปួយเบญจคุณ

ภาพที่ จ.4 ผักดอง

ภาพที่ จ.5 พวงกุญแจ

ภาพที่ จ.6 หมวกกระโจม

ภาพที่ จ.7 ปลาต้ม

ภาพที่ จ.8 ข้าวปลอดสาร

ภาพที่ จ.9 เสื้อสกรีนหัวข้าว

ภาคผนวก ฉ
ภาพฐานกิจกรรมบ้านหัวข้าว

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ ๑.1 จุดเช็คอินบ้านหัวขัว

ภาพที่ ฉ.2 จุดเช็คอินบ้านหัวขัว

ภาพที่ ฉ.3 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ ฉ.4 ฐานเรียนรู้เรื่องเรืออีโปง เรือที่มีเอกลักษณ์เฉพาะบ้านห้วยซัว

ภาพที่ ฉ.5 โรงอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์

ภาพที่ ฉ.6 ฐานกิจกรรมเย็บกระเป๋าผ้า

ภาพที่ ฉ.7 ฐานกิจกรรมทอเสื่อกก

ภาพที่ ๘.8 ฐานกิจกรรมการเรียนรู้ขั้นตอนการทำปุ๋ยเบญจคุณ

ภาพที่ ๑.๙ ฐานกิจกรรมการทำขนม

ภาพที่ ฉ.10 แปลงสาธิตผักปลอดสาร

ภาพที่ ฉ.11 ฐานการเรียนรู้การแข่งกระโจม

ภาพที่ ฉ.12 ฐานกิจกรรมการเยี่ยมชมบ้านพักหรือโฮมสเตย์บ้านหัวขัว

ภาคผนวก ช
เมนูอาหารท้องถิ่นบ้านหัวขัว

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

เมนูอาหารคาว

ภาพที่ ข.1 ส้มตำปลาร้า น้ำพริกผักสด ไข่เจียวมะเขือยาว ต้มยำปลานิล

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ลำปาง
RAJABHAT WACHIRASAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ ข.2 ไข่เจียวมะเขือยาว

ภาพที่ ข.3 ต้มยำปลาเนื้อ

ภาพที่ ข.4 ส้มตำปลาหัว

เมนูอาหารหวาน

ภาพที่ ข.5 กล้วยบัวชชี

ภาพที่ ข.6 ขนมต้ม

ภาคผนวก ซ
แหล่งท่องเที่ยวบ้านหัวขัว

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ ซ.1 วัดดาวดึงส์

ภาพที่ ซ.2 สะพานไม้แกดำ

ภาพที่ ซ.3 ตอนหลวงปู่้อย

ภาพที่ ซ.4 บันทึกภาพกับสะพานไม้แกดำ

ประวัติประวัติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ชื่อ - นามสกุล ดร.กชธมน วงศ์คำ

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน ๓ ๔๔๙๙ ๐๐๒๖๗ ๔๕ ๒

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรบริหารธุรกิจ ระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต คณะวิทยาการ
จัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และ e-mail

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม
๔๔๐๐๐

โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๒๖๘ โทรสาร ๐-๔๓๗๔-๒๖๒๑ มือถือ ๐๘-๙๖๒๒-๕๒๒๖
email : kochtamon@gmail.com

ประวัติการศึกษา

ศศบ. อุตสาหกรรมท่องเที่ยว สถาบันราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๑

บธ.ม. บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๔๕

บธ.ด. บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๕๓

ประวัติด้านการบริหาร

- ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวางแผนและประกันคุณภาพ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม (๑ พ.ค.๒๕๕๐-๓๐ เม.ย.๕๒)
- รองผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานและประกันคุณภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
(๑ ต.ค.๒๕๕๒-๓๑ ต.ค.๕๔)

ประวัติการทำงานอื่น

- อาจารย์พิเศษและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
- ผู้ประเมินมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ๒๕๕๑-๒๕๕๙
- มัคคุเทศก์ รหัสประจำตัวเลขที่ ๕๑-๐๒๑๑๘
- กรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม ๒๕๔๙-๒๕๖๐
- ผู้ประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยว ประเทศไทย ๒๕๕๑-๒๕๕๕
- ผู้ประเมินมาตรฐานคุณภาพโฮมสเตย์ไทย ๒๕๕๑-ปัจจุบัน
- วิทยากรด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชน, การบริการและการพัฒนาบุคลากร
- วิทยากรหลักการค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน โครงการท่องเที่ยววิถี จังหวัดมหาสารคาม
๒๕๖๑

- วิทยาการหลักแผนธุรกิจชุมชน โครงการท่องเที่ยววันวิถี จังหวัดมหาสารคาม ๒๕๖๑
- วิทยาการหลักโครงการOTOPนวัตกรรมวิถี กิจกรรมพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ปี พ.ศ.๒๕๖๑

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

- ๑) การพัฒนาบุคลากร
- ๒) จิตวิทยาบริการ
- ๓) กลยุทธ์การจัดการและการท่องเที่ยว

ประสบการณ์การบริหารงานวิจัย

- ๑) ผู้วิจัยร่วมเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา อำเภอนาคนาค จังหวัดมหาสารคาม,๒๕๕๕ ได้รับทุนสนับสนุนจาก วช. ๒๕๕๕
- ๒) ผู้วิจัยร่วมเรื่อง การประเมินผลการปฏิบัติธรรม แสวงบุญ ณ พุทธมณฑลอีสาน พระธาตุนาคูน จังหวัดมหาสารคาม,๒๕๕๗ ได้รับทุนสนับสนุนจาก วช. ๒๕๕๗
- ๓) ผู้วิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวปราสาทบ้านเขวาส อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม,๒๕๕๘
- ๔) ผู้วิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี,๒๕๕๐
- ๕) ผู้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ,๒๕๕๓
- ๖) ผู้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้รับทุนสนับสนุนจาก วช. ๒๕๕๓
- ๗) ผู้วิจัย ระบบฐานข้อมูลมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวไทย (อีสาน) ได้รับทุนสนับสนุนจาก กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ๒๕๕๔
- ๘) หัวหน้าโครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวกิจกรรมอบรมยุวมัคคุเทศก์ ท้องถิ่น มหาสารคาม ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ ๒๕๕๘ ที่จัดสรรให้ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- ๙) หัวหน้าโครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยว กิจกรรม อบรมการจัดการท่องเที่ยวและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ ๒๕๕๙ ที่จัดสรรให้ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- ๑๐) หัวหน้าโครงการวิจัย แนวทางการพัฒนาศักยภาพจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ บ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ ๒๕๕๙
- ๑๑) หัวหน้าโครงการวิจัย การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๙

๑๒) **หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง** การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน บ้านดอนบม ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้รับทุนสนับสนุนจาก วช. ปีงบประมาณ ๒๕๖๑

(ดร.กชธมน วงศ์คำ)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY